

Het hoofd van 't huis

Virginie Loveling

bron

Virginie Loveling, *Het hoofd van 't huis*. Ad. Hoste, Gent 1883

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/love002hoof01_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

Het hoofd van 't huis.

I.

‘Vrouw Mande is dood!’ riep de bakkerin, het straathekje van de mutsenwaschster in het dorp Zoutrode openstekend, maar zonder in huis te gaan.

Deze stond op van het tafeltje, waaraan zij in de tweede plaats bezig zat, en kwam met een pijprijzer in de hand toegelopen.

- ‘Is ze al dood! Wel Heere toch! en gisteren maar berecht zijn!’ sprak de reeds bejaarde meid: zij zag bleek van aandoening over het vernemen dezer tijding, doch herstelde zich aldra: ‘Kom binnen,’ hernam zij tot hare buurvrouw.

‘Ik mag niet, ik moet mijne deur gadeslaan. - Ja, ja, ze is er ook geweest,’ ging deze voort, ‘zie,’ het hoofd weder naar buiten wendend, ‘de vensterluiken worden toegestoken en ginder komt de kerkbaljuw reeds met de vanen.’

- ‘Is dat de Juffrouw uit de oliestamperij,’ vroeg thans met vreemden tongval eene jonge moeder met een kind op den arm, uit de woonkamer der waschster tredend, waar zij naar heur gestreken linnen had staan wachten. - Zij was wat steedscher gekleed dan de twee anderen en in het bloote hoofd; het was de echtgenoot van den stationsoverste.

‘Ja, zie, daar ginder, uit die groote poort, die altijd openstaat met het vierkant hof, immers waar de schouw van de machien boven de huizen uitsteekt.’

- ‘En waarvan is ze gestorven?’

‘Van het pleuris; vier dagen geleden was ze zoo gezond als ik en gij. En als men bedenkt, dat het zoo ook eens onze beurt zal wezen,’ sprak de bakkerin huiverend.

- ‘Maar zeg mij nu eens,’ hernam zij op gansch anderen toon, daar hare wijsgeerige bespiegelingen op der menschen lot

aldaer der nieuwsgierigheid de plaats inruimden, 'zeg mij nu eens, hoe dat daar voortaan zal gaan in dat huishouden met al die kinderen!'

- 'Hoeveel zijn er wel?' vroeg de vreemde, die nog niet lang in het dorp vertoefde.

'O,' zei de strijkster, 'ik zou ze moeten tellen: eerst hebt ge Sabine, *Sepken*, zeggen ze altijd' en zij glimlachte, 'de oudste, die in het pensionnaat is.'

- 'Ik heb ze gisteren van den trein zien komen,' onderbrak de vrouw uit het spoorbaanhuis, 'ten minste ik denk het, ze zeiden, dat het de dochter van den olieslager was en dat hare moeder op sterven lag; - het arme meisje schreide zoo bitter.'

'En dan Omer, de tweede' zei de bakkerin, 'en Odile, Hilaire, Valeer en Herbert en.... Alidoorken, het kleinste, - ze zijn er zeker al?' ondervragend naar hare buurdochter, de mutsenwaschster, ziende, 'in alles zeven.'

'Sepken kan hoogstens achttien jaar zijn,' bemerkte deze.

- 'Ja, ze verschilt juist twee dagen met onze Emma, ze is achttien sedert Nieuwjaar.'

‘God den Heere welk een last!’

- ‘Jamaar en Mande, die niets weerd is voor de affaires, Mande, die goed is om in de herbergen te zitten; - ze zeggen bovendien, dat *het* drinkt,’ voegde zij er bij, het onzijdige op personen toepassend, zooals in sommige streken van Vlaanderen tot verwondering der vreemdelingen geschiedt.

‘Zulk eene werkzame vrouw, die alles bestierde en zich niet te goed kende om zelve naar de oliemerkt te gaan; al het zaad, dat er verwerkt werd, inkocht en daarenboven haar huishouden en hare kinderen oppastte, dat het een genoeg was!’

- ‘Gelukkig, dat ze eene verkleefde meid hebben, - Melia, meen ik.’

‘Maar ze is toch van de netste niet: Juffrouw Mande heeft het dikwijls gezegd, dat ze er zoo moest achterzitten om alles in orde te houden.

- ‘Weet ge wat,’ zegde de bakkerin, die met de hand op het hekje gestadig het hoofd omwendde om hare deur te blijven gadeslaan, ‘Mande is nog geen vijftig, *het* zal nog hertrouwen, - en ongelukkige kinderen alsdan!’

‘Ze zijn rijk ten minste’ merkte de strijkster op, ‘maar, och God, met eene stiefmoeder, en wie weet met welke!’

Daar ging iemand in haar huis, en de bakkerin liep zonder afscheidsgroet heen. De beide andere vrouwen traden weer binnen.

II.

De berrie stond voor de deur; de vanen waren binnengedragen, en al de bedelaars en bedelaressen van het dorp, de laatsten grootendeels met kinderen op den arm of aan den rok, allen met gescheurde kielen, gelapte kleederen met verwaarloosde haren, barvoets of met slepende klompen, kwamen de eenen na de anderen nevens en voor het huis staan, aleer zij zich naar den dienst begaven; want er was brood op het lijk.

Het zicht eener schoone begraving is een geliefkoosd schouwspel voor den behoeftigen dorpsbewoner, die zelden iets indrukwekkends te zien krijgt; daarenboven, het schielijk sterven van den

rijke, den bevoorrechte, verzoent hem met zijn eigen lot, en doet hem met telkens vernieuwde verwondering - men zou bijna mogen zeggen bevrediging - vaststellen, dat alle menschen gelijk staan, zooniet in het leven ten minste in den dood.

Gebuurvrouwen keken uit: sommigen schuchter en zich half achter haar gordijntje verschuilend, anderen met onverholen nieuwsgierigheid van op haren drempel. De familie was zoeven binnengetrokken - de dragers waren er al - en nu en dan kwam nog een verre verwante of dorpsgenoot of onbekende deftig aangekleed, en trad omzichtig zonder aanbellen in de met eene spleet openstaande deur van het sterfhuis.

De klokken begonnen te luiden.

Er kwam beweging in de havelooze groep voor de woning: men verdrong elkaar; de doodvanen naderden wuivend; het zilveren kruis blonk in de zon en drie priesters in zware fluweelen kleederen en koorknappen in vurig rood met groote koperen kandelaren traden de woning binnen.

Elk stak het hoofd vooruit; het duurde niet lang: eene schoone kist met vergulde sieraden - het laatste prachtkleed der te vroeg gestorven huis-

moeder, werd buiten gebracht en op de berrie gesteld, en de drie priesters traden zingend en omziende, of de stoet volgde, vooraan; de lijkbaar - thans met eenen kostbaren pelder overdekt - werd op de schouders getorscht en de olieslager trad schreiend tusschen zijne twee zonen, waarvan de oudste, een zestienjarige knaap was, te dezer gelegenheid uit de kostschool gekomen, onmiddellijk daarachter; dan volgden andere familieleden en geburen in dikken drom.

‘Hebt gij de kist gezien’ vroeg een kleine bedelaar aan eenen anderen ‘met al die schoone nagels daarop?’

- ‘O jongen,’ antwoordde deze, ‘ik heb ze al eer gezien dan gij, van gisteren avond reeds in den timmerwinkel en de nagels geteld bovendien: er zitten er honderd en acht en vijftig op,’ voegde hij er bij, zeer fier zoo goed bescheid daarvan te weten.

III.

Sabine, het oudste dochtertje zat in de woonkamer met hare nicht Letitia, welke dezelfde kostschool als zij bewoonde, en naar de begrafenis harer tante was mogen komen, - hare moeder was de eigen zuster van Mijnheer Mande. Letitia woonde in de stad Gent; hare ouders hielden een groot magazijn van verfstoffen in eene drukke straat; evenals bij haren oom waren er vele kinderen, en zij ook was de oudste.

Letitia telde zeventien jaren: zij was bruin van haar met schoone helderbruine oogen en fijne trekken, die indien zij eens magerder moest worden, wellicht scherp zonden mogen heeten, doch thans door jeugd en gezondheid afgerond, in volle frischheid pronkten. Sabine, zooals men haar in de kostschool en als men fatsoenlijk wilde spreken, heette, 'Sepken' zooals zij tehuis werd genoemd, was van middelmatige gestalte, kleiner dan hare nicht, zeer blond, zeer dik, zeer rozekleurig. De uitdrukking van haar gelaat was goedheid en haar

mondje vertrok bestendig tot eene lachende plooi.

Thans echter niet: hare wangen waren vuurrood, hare oogschelen gezwollen van het weenen. Nu schreide zij niet meer; Letitia had geene tranen gestort, maar hield welvoegelijkheidshalve eenen zakdoek in de hand.

Letitia zat rond te zien: de gordijnen waren sneeuw wit; op de vensterzullen stonden vetplanten en gele krokussen in bloei, die nog den tijd niet gehad hadden te ondervinden, dat de hand, die hen verzorgde, was verstijfd. De stove was pikzwart, als had er nooit vuur in gebrand; de koperen appels der deuren blonken als goud; het kanarievogeltje huppelde in zijn sierlijk kooitje en de zilveren vingerhoed van Tante stond op het werktafeltje nevens een half afgemaakt kinderkleed, waarop eene schaar lag, juist als wachtten zij nog op de terugkomst der vlijtige vrouw.

Visietkaartjes en brieven - die eerste en grootste troost der bedrukten - lagen in overvloed op de tafel. Melia, de bejaarde meid, met eene dikke witte muts, die tot op de helft harer wangen stond, en door haar vierkant maaxsel haar hoofd als van hout deed schijnen, hield het jong-

ste kind op den schoot; zij zat wat van de meisjes verwijderd.

Valeer en Herbert, nog te klein om veel te beseffen van hetgeen er omging, zaten aan een tafeltje met de kaart te spelen.

Sepken en Letitia spraken niet.

‘Moeder slaapt,’ zei Alidoorken.

Niemand antwoordde.

‘Moeder in den koffer gesloten,’ herhaalde het kind, dat er bij gestaan had, als de kist eene laatste maal was geopend om de doode aan de familie te laten zien. - ‘Melia, waar zijn ze met Moeder naartoe?’ vroeg de kleine na eene poos weder aan de meid, die stille tranen stortte, terwijl hij zich uit hare armen ophief.

- ‘Naar het kerkeputje,’ antwoordde zij.

Het knaapje was te klein om de beteekenis dezer woorden te vatten, doch dat woord klonk zoo akelig, dat het als bang het hoofd aan hare borst verborg.

‘Gij moogt dat kind niet bedroeven,’ zei Letitia.

- ‘Wat duurt het lang,’ bemerkte Sepken naar de penduul ziende, ‘al een heel uur, ik

verneem nog niets,' hernam zij, en na eene poos: 'hoor Letitia, de klok, zij zijn aan het graf!' snikte het meisje zich met eene vernieuwde uitbarsting van wee aan hare smart overgevend.

Letitia trad geruchtloos op de neerzittende dienstmeid toe:

'Melia,' sprak zij stil, 'met eenige oogenblikken zullen de familieleden hier terug zijn, hebt gij er aan gedacht, dat sommigen van verre komen en iets zullen moeten nuttigen? Ga en haal brood en boter en kaas. - Waar ligt de wijn?' vroeg zij.

Sabine had het gehoord en gaf haar de sleutels af: zij zelve was onbekwaam om zich met iets te bemoeien.

Toen Letitia in de keuken kwam, zag zij eenen der knechten met den rug naar heur gewend aan tafel zitten eten; hij had zoeven uitgespannen: hij was namelijk 's morgens met eene vracht olievaten - eene levering die geen uitstel gedoogde - naar de stad moeten rijden en nu eerst terug. De jonge, slanke kindermeid diende hem.

'Tap mij nog eene pint,' hoorde Letitia hem zeggen.

- 'Ik ben verboden u meer dan ééne te geven,' antwoordde het meisje aarzelend, 'en gij hebt er reeds drie gehad.'

'Wie zal dat weten?' zeide hij haar geruststellend, 'op zulk eenen dag,' voegde hij er nog bij.

De meid nam het glas aan en ging in den kelder.

'Indien Tante nog leefde,' dacht Letitia, doch zij deed, alsof zij het niet had gehoord.

IV.

De plechtigheden waren afgelopen; de verwanten kwamen binnen. Mijnheer Leonard Mande 'Mandeken' zooals hij veel in het dorp achterrug werd genoemd - was kort van gestalte, breedgeschouderd, rood van aangezicht, en zijn haar, dat over den nek, het voorhoofd, en dicht bij de oogen in zwarte vlokken hing, scheen als eene pruik. Zijn gelaat droeg de goedige uitdrukking van dat zijner dochter, maar er lag tevens iets dierlijks in zijnen verdwaasden oogopslag en zijne open lippen.

'Broeder, gij moet u kloek houden,' vermande

hem zijn zwager, bij het hooren slaken van vele zuchten, 'gij moet u boven uw verdriet stellen, tegen God is niet op te staan, en leven voor uwe kinderen.'

- 'Mijne kindekens,' herhaalde de olieslager op jammerenden toon, 'mijne arme kindekens!'

'Arm zijn ze niet,' sprak de andere, welke deze uitroeping niet figuurlijk opnam, of wellicht opzettelijk verkeerd verstond om eene zinspeling op het ordeloos karakter zijns zwagers te kunnen plaatsens, 'maar het is nu aan u alléén voor hen te zorgen en uw fortuintje bijeen te houden. Een dergelijk onheil gebeurt overal, morgen kan het mij evenzeer treffen.'

Van Oost, de vader van Letitia, was een groote stille, deftige man, welke traag en weinig sprak, altijd zeer fatsoenlijk was gekleed en zich nooit door eenige gemoedsaandoening liet medeslepen. Hij had de begrafenis zijner eenige zuster - in het midden van haar geluk als weggemaaid - zonder blijkbare ontsteltenis noch smart bijgewoond. Hij at en dronk matig doch smakelijk bij het terugkeeren, en zat thans half omgekeerd - den reisgids in de hand houdend - met zijne

Letitia, die achter hem stond, te beraadslagen, met welken trein zij het best terugkeeren zouden.

Mande kon niet eten en dronk des te meer; de overige familieleden waren wat luidruchtiger geworden: de eenen spraken van den prijs van het zaad; een andere vertelde aan zijnen naasten tafelgenoot de geschiedenis van den aankoop van een dempig paard, waaraan hij bedrogen was; een derde voorspelde eenen slechten oogst en betwistte een punt van landbouw met zijnen tegenspreker; de knapen liepen in de kamer rond en maakten van de gelegenheid gebruik om groote stukken kaas aan de tafel te komen afsnijden; in de keuken hoorde men kindergeschrei en deuren slaan; Sabine hield de hand aan haar brandend voorhoofd en Letitia bediende de gasten als eene echte huisvrouw.

V.

Als allen heen, de luiken toe en de kinderen naar bed waren, zat de olieslager met zijne oudste dochter bij de brandende lamp; hij was eens uitge-

weest doch niet lange weggebleven. Hij scheen zeer weemoedig gestemd:

‘Mijn dochtertje,’ begon hij, - want hij sprak altijd met verkleiningen, als hij wat veel gedronken had, het meisje maakte er eerst later de bemerking van, thans was zij er verre van af eene neiging tot den drank bij haren vader te onderstellen, - ‘mijn dochtertje,’ en de tranen liepen hem langs de wangen, ‘zult gij uw vadertje bijstaan?’

Het meisje had behoefte aan mededeeling en vertrouwelijkheid, zijne treurnis, zoo gansch in overeenstemming met de hare, deed haar goed.

- ‘Vader, ik zal alles doen, wat in mijne macht is,’ beloofde zij.

‘Gij zijt mijn oudste dochtertje en een braaf meisje, mijne andere kindekens zijn nog zoo klein!’ - dit was wat overdreven - ‘een vadertje kan hen alleen niet opkweken, zult gij hun moedertje zijn, mijn Sabineken, mijn Sepken,’ voegde hij weenerig op streelenden toon er bij.

- ‘Ja Vader,’ antwoordde het meisje.

‘Zult gij bij uw vaderken blijven, altijd, altijd?’ vroeg haar de weemoedige en halfdronken man.

Zij knikte en weende.

‘Ook dan, als al de anderen opgegroeid en heen zullen zijn?’

- ‘Ja, ja zeker!’ beloofde nogmaals Sabine met geestdrift.

Het viel haar zoo licht op hare jaren, in dit oogenblik, na zulk een ongeluk en in zulke gemoedsstemming, eene dergelijke belofte te doen.

VI.

Sabine was in de kostschool steeds van de laatsten harer klas geweest. Zij was een jaar ouder dan Letitia en verre bij deze in het leeren achteruit. Letitia droeg al de eerste prijzen weg, en het lag buiten twijfel, dat ze ditmaal met de medalie naar huis komen zou. Doch, indien het haar gelukt was de anderen vooruit te steken, toch had zij de genegenheid van geene harer medeleerlingen verworven: de nonnen daarentegen beminden en prezen haar, omdat zij godvruchtig was, goed leerde en orde bezat.

Sabine was de lievelinge van al de kinderen: de kleinen bijzonderlijk liepen haar na op de uren van uitspanning; zij deelde hare gekregen lekkernijen uit; vertelde vertelseltjes en speelde met hen, wanneer het haar vergund werd, als ware zij ook een kind geweest. Immer bereid al hetgeen zij bezat aan anderen te leenen of weg te geven, was het tot haar, dat elk, die iets noodig had, zich het allereerst wendde. Hare moeder, eene buitengewoon spaarzame vrouw en zorgvuldige huishoudster, had haar reeds dikwijls opmerkingen over hare te grootte bereidwilligheid, waarvan misbruik gemaakt werd, toegestuurd, en Letitia, van wie nooit iemand iets kreeg tot voorbeeld gegeven. Het mocht niet baten.

Zoodra Melia, de oppermeid, welke voor werkzaam en verkleefd doorging, omdat zij oud en leelijk, maar die in den grond eene luie dorpsbabbelaarster was, in de eerste week na het overlijden harer meesteres, op de straat verscheen, werd zij van al de buurvrouwen aangesproken of binnen geroepen:

‘Hoe gaat het daar nu?’ vroeg ook de bakkerin.

- 'Sepken blijft te huis,' glimlachte zij met minachting.

'En wie heeft de sleutels?'

- '*Het*,' van het meisje sprekend.

'T is wat jong, 't is wat jong,' bemerkte de buurvrouw, eerder om de meid tot vertellen uit te lokken dan uit overtuiging, 'als *het* maar bekwaamheid genoeg bezit om aan het hoofd van zulk een huishouden te staan.'

- 'Onder ons,' zei Melia naderkomend, '*het* heet Sabine maar het is eene echte sabbe⁽¹⁾. Wat wilt gij, als het er niet in gewassen is, zal men het er niet in bassen! Braaf genoeg maar het hoofd ontbreekt.'

'Ze zijn gelukkig, dat ze u hebben,' sprak de bakkerin, die juist op dit oogenblik dacht, dat Melia zulk eene vuile muts ophad en zeker niet veel verrichten moest, aangezien zij tijd vond om zooveel op straat te staan.

- 'Dat denken ze niet,' zuchtte de oude dienstmeid.

(1) Dwaas, zonder oordeel.

‘En wat zegt Mande?’

- ‘*Het* zegt niets; de eerste dagen liep *het* wat bedrukt, maar *het* gaat uit, juist alsof er niets gebeurd ware. - Er wordt van de Juffrouw niet meer gesproken: geen kind, dat er nog naar vraagt.’

‘Dat zijn dingen! uit de oogen uit de harten,’ sprak de bakkerin het hoofd schuddend.

- ‘Wat met aarde gedekt is, is gauw vergeten,’ bemerkte Melia.

- ‘Ja, ik moet eens beginnen voortgaan, het zal tijd worden om voor het eten te zorgen,’ zuchtte zij, hetgeen haar niet belette nog lang, door de bakkerin uitgeleid, aan de voordeur te blijven dralen.

VII.

Letitia dacht het voorzeker niet, als de poort der kostschool zich weder achter haar toesloot, dat haar verblijf er ditmaal zoo kort zou wezen.

Op de begrafenis van Tante Mande, had haar

vader gezegd, dat Mama niet heel wel was, om welke reden zij hem niet vergezelde, toen hij eenen omweg van eenige uren makend, zijne dochter in het pensionnaat was gaan halen; doch dat het enkel eene verkoudheid en niet gevaarlijk scheen.

Mama was zeer dikwijls onpasselijk.

Het meisje bevond zich echter nog geene acht dagen weder binnen, toen zij in alle haast naar het sterfbed harer moeder werd ontboden. Zij trof ze nog levend aan doch mocht den troost niet meer genieten van haar herkend te worden.

Letitia beminde hare moeder bovenmate en was diep geschokt over zulk een plotseling verlies.

‘Twee lijken in ééne familie op zoo korten tijd,’ bemerkte Mandé ‘dat is te veel!’ - Vrouw van Oost was zijne zuster. Het was zonderling, dat hij dit afsterven zoo filosofisch opnam, of kwam het wellicht, omdat zijn lijdensvermogen niet groot, of door het eigen rampgeval was uitgeput?

Van Oost was deftig in het verdriet als immer: hij had de begrafenis zelf geregeld, de rouwbrieven met Letitia verzonden en - niemand vergeten.

- 'Dat geloof ik ten minste,' sprak hij nadenkend tot zijne dochter.

Den dag na de teraardebestelling verzocht hij Letitia bij hem in het kantoor te willen komen. Hij zat op eenen hoogen stoel voor zijnen lessenaar en deed haar voor hem op eenen lageren neerzitten, als ware zij eene vreemde bezoekerster geweest.

'Letitia' begon hij, 'ik moet u ernstig spreken' gij begrijpt, dat gij naar de kostschool niet kunt wederkeeren.'

- 'Natuurlijk niet, Papa,' sprak het meisje.

'Letitia,' hernam hij, 'gij zijt geen kind meer, gij verstaat rede en zult beseffen, dat de last, die op mijne schouders drukt te zwaar is om dien alleen te dragen: ik roep uwe hulp daartoe in.'

Het meisje boog het hoofd.

'Tranen en treurnis kunnen ons hier niet helpen,' hernam hij, 'wij staan tegenover eene onverbiddelijke werkelijkheid: Mama is dood, (zijne stem beefde en Letitia beet zich op de lippen om niet in weedom los te barsten bij dit woord.) zonder moeder aan het hoofd, kan het hier onmogelijk gaan, wie zal hare plaats innemen?'

Het meisje wachtte bescheiden naar de oplossing van dit raadsel.

‘Letitia,’ hernam de vader, ‘ik ben nog betrekkelijk jong, sommigen, in mijne plaats, zouden wellicht aan een tweede huwelijk denken; - ik niet,’ voegde hij er haastig bij, bemerkend, dat zijne dochter verschrikt opzag, - ‘ik niet, indien gij mij bijstaan wilt.’

- ‘O Papa, met al mijne macht.’ Zei het meisje.

‘Van stonden aan zult gij dus het beheer van alles in handen nemen en hier de huisvrouw zijn. - Doch dit is niet genoeg: ik moet de verzekering hebben, dat deze toestand niet wisselvallig, maar duurzaam zij; - gevoelt gij u sterk genoeg om aan alle persoonlijk eigenbelang te verzaken, om enkel voor anderen te leven, om met mij ons fortuin te helpen verdubbelen, om mij gedurende mijn leven lang tot gezelschap te verstrekken, om nooit te trouwen, Letitia?’

Zijne dochter bedacht zich eenen oogenblik: van haar antwoord hing niet alleen haar eigen lot, maar dat harer zeven jongere broedertjes en zusters af. Zij kende haren vader: met hem was

niet te schertsen, wat hij zegde, zou hij volhouden; als hij haar met een tweede huwelijk bedreigde, moest hij - hoe onlangs ook weduwenaar - er reeds ernstig op nagedacht hebben - en dan vaarwel fortuin, welstand, huiselijk verkeer!

- 'Ja Papa, beloofde hem plechtig het meisje. 'Welaan dan, het zij zoo,' sprak de vader.

- 'Maar,' hervatte Letitia met het praktiesch oog op de toekomst, 'indien ik mijn leven aan het geluk mijner zusters en broeders wijd, dan moet ik ook volkomen meesterschap hier in huis bezitten; indien ik in de plaats onzer moeder tred, dan moet ik ook moederlijk gezag over de kinderen hebben.'

Mijnheer van Oost stond op en riep zijne zonen en dochters; hij stelde hen allen in eene rij langs den muur te beginnen met den oudste, een reeds bijna volwassen knaap tot aan het kleintje, dat nauwelijks alleen loopen kon: het was als een afdalende trap, waarvan met nagenoeg gelijken afstand Richard en Valentin, Florence, Arthur, Louis, Celine en Antoontje de treden vormden.

'Mijne kinderen,' sprak hij deftig en legde de hand op het hoofd zijner Letitia, 'gij hebt

geene moeder meer, doch uwe oudste zuster zal u tot moeder wezen: haar moet gij eerbiedigen en ontzien, doen hetgeen zij eischt en laten hetgeen zij verbiedt. Onder deze voorwaarde alleen is vrede en welvaart mogelijk.

De kinderen keken wat onthutst op bij deze plechtige instelling van het hoofd van 't huis. Letitia glimlachte weltevreden en als het ware fier: zoo doet een jonge generaal, die voor het eerst zijne troepen in oogenschouw neemt.

VIII.

Het was geene gemakkelijke taak, welke het jonge meisje op zich had genomen; ook besepte zij er al het ernstige van en wist, dat er volharding en wilskracht toe werd vereischt, maar wist tevens, dat zij de kracht bezat om den haar opgelegden last moedig te torschen. Letitia stelde zich aan het werk: er viel hier niet te dralen, niet uit te stellen. Hare menigvuldige beslommeringen en stoffelijke bekommernissen werkten heilzaam op

hare droefheid en trokken hare gedachten van alle treurige bespiegelingen af. Letitia kon het zich niet ontkennen, hoe hard deze vaststelling haar viel, omdat zij den glans der volkomenheid verdoofde, welke iedere moeder, en bijzonderlijk eene onlangs gestorvene moeder in het oog harer dochter bezit: hier was in het huishouden veel te verbeteren, menig misbruik uit te roeien. De ontdekking van alles, wat verwaarloosd was, overweldigde Letitia: langswaar zou zij aanvangen, met wat zou ze beginnen?

‘Mama was ziekelijk,’ zei Mijnheer van Oost ontschuldigend, ‘zij was overlast van bezigheden en heeft in deze laatste tijden’ - hij wist wel, dat zij het nooit had gedaan en had, nauwgezet als hij zelve was, er veel door geleden - ‘alles niet zoo goed kunnen bestieren, als zij wel gewenscht had. Er moet een inventaris gemaakt worden, de notaris zal rondgaan - het is op Maandag en acht dagen vastgesteld, hier en daar zal wellicht wel wat in orde te brengen wezen.’

Zijne dochter begreep hem; zijne waarschuwing was overbodig: indien het aandenken der doode

te zeer geheiligd was bij Letitia om over hare ordeloosheid te spreken, zoo was de eerbied zelf, dien zij haar toedroeg, een spoorslag om al de onregelmatigheden van dezer onhandig bestier zoo spoedig mogelijk te doen verdwijnen.

Eerst en vooral moest gezorgd worden voor de rouwkleederen. Het was eene heele zaak, omdat het huisgezin zoo talrijk was. Letitia vroeg aan niemand raad: de grooten zoowel als de kleinen, haar vader en Antoontje, allen stonden op gelijken rang voor wat de keuze der stoffen en de snede aanging, en indien een zusje pruilde, of een broertje misnoegd eene opmerking maakte over hetgeen hun was toebedeeld, zoo werd er niet de minste rekenschap van gehouden: Letitia was onverbiddelijk. Als zij allen op de uitvaart de eenen na de anderen rond de lijkbaar hunner moeder met hun brandend kaarsje ten offer gingen, had de aanblik hunner zwarte kleederen wel iets treurigs; doch niettegenstaande hunne stille ingetogenheid, was het genoeg te bespeuren aan hunne levenslustige blikken, aan hunne frissche kleur en aan hunne flinke gestalten, dat het onweer over de hoofden der kleintjes was heengegaan zonder hen

te treffen en de grooteren er niet door geknakt waren, - dat de jonge scheuten weelderig tierden, ondanks het verdorren van den moederstruik.

Letitia had iets fiers in de houding: de verantwoordelijkheid, welke op haar rustte, had het jonge meisje in eens tot vrouw gemaakt. Zij had gewild, dat allen in de kerk aanwezig waren, en leidde het kleine Antootje bij de hand.

Sabine was met haren vader naar den lijkdienst gekomen; thans was het hare beurt als troosteres op te treden, doch Letitia scheen geenen troost te behoeven, Sabine had haar dien ook niet kunnen geven, want de lijkplechtigheden voor hare tante hadden heftig hare eigene droefheid opgewekt en zij deed niets dan weenen.

Zij was zoo zonderling toegetakeld, dacht Letitia: haar rouwfloers en hare binders hingen reeds gansch slap, als waren zij met meer dan ééne regenbui in aanraking geweest en op haar zwart kleed, dat nog de vouwen der nieuwheid droeg, was hier en daar eene vette vlek, waarin het stof gekleefd was, te bespeuren.

‘Waarom is Odile niet medegekomen?’ vroeg Letitia, hier een couvert en daar een glas op de

gedekte tafel verschuivend: zij had iets deftigs en indrukwekkends aangenomen, dat als eene verwijdering tusschen haar en andere menschen teweeg bracht.

- 'Odile,' antwoordde Sabine, 'Odile had wel willen medekomen, maar... het kon niet wel zijn...' het was klaar, dat het meisje geene leugens verzinnen kon, en hier de waarheid te verbloemen zocht.

'Beken het maar ronduit, mijn Sepken, mijn zoetekind,' zei Mandé die met een glas portowijn in de hand stond en haar met de andere op den schouder klopte, 'zeg het maar, dat Odileken niet mede kon komen, - ge weet, hoe de kinderkens zijn, "vervolgde hij tot van Oost gewend," ze willen alles navolgen, wat ze zien: de jongens waren gisteren op de boomen geklauterd en het meisje klauterde hen achterna, het was Zondag, zij had haar nieuw kleedje aan en... het was gescheurd, och God, langs alle kanten! Hoeveel scheurkens waren er wel in, mijn Sepken?' vroeg hij glimlachend, als ware het iets zeer kluchtigs geweest.

- 'Ik heb ze niet geteld,' sprak het meisje beschaamd, want zij bemerkte, dat Letitia met

eenen duidelijken blik van misprijzen hare bovenlip opkrulde en zij gevoelde, dat dit haar veelmeer dan hare kleine zuster gold.

Terwijl Oom Mande weder met haren vader stond te praten; zegde Letitia iets in het oor der jonge Florence, dat deze niet zeer bevallen moest; zij schudde het hoofd als een stout kind en:

‘Ik wil niet, ik koom met geen leelijk kleed aan tafel,’ antwoordde zij.

- ‘Gij komt niet aan tafel,’ zeide hierop Letitia, ‘de kleinen eten elders!’

- ‘Ik blijf,’ verklaarde het kind.

Valentin, welke in de kamer was, vond het geraadzaam ter hulp te snellen: hij legde de hand op den schouder zijner zuster en duwde haar voort, doch deze bleef halsstarrig staan:

‘Ik wil niet,’ sprak zij weder.

- ‘Wat is er?’ vroeg van Oost zich omkeerend.

- ‘Ik moet mij herkleeden, ik mag aan de tafel niet zitten en Richard en Valentin mogen wel en Odile, die niet ouder is dan ik, zou ook mogen, ware zij hier,’ sprak Florence met een wanhopig schreiend geluid.

- 'Letitia!' vermaande haar vader, als een verwijt over hare strengheid.

'Ga!' sprak deze tot de kleine met uitgestrekte arm de deur wijzend; - en met dit ééne woord dwong zij het wederspanning kind tot gehoorzaamheid en haren vader tot onderwerping.

Florence ging, doch hief in de gang gekomen, tot wederwraak, een luid gehuil aan.

Letitia scheen zich daaraan niet te storen en knoopte even kalm als zoo even een onverschillig gesprek met het ontroerde Sepken aan.

IX.

Letitia deed hare ronde in huis, zooals de nieuwe eigenaar zijne domeinen bezoekt.

- Hare moeder was in de ouderlijke woon ingetrouwd geweest, zoodat vele oude voorwerpen er nog gebleven waren.

Eerst op den zolder.

Daar lag alles overhoop, als had er een gevecht plaats gehad: gebroken regenschermen, afgelegde

kleederen, oud ijzer, vermolmde wiegen vol gazetten en boeken, gescheurd of half van de muizen opgevreten, bezoedeld van de vochtigheid en het stof; spinnewebben aan al de balken, droge palmtakjes tusschen de reten; de ruiten der dakvensters ondoorzichtbaar vuil. Eene aldaar - wie weet sinds hoeveel jaren! - geborgen keukenstove stond in het midden gansch vervallen: groote gaten waren in de buis zichtbaar, en de tang en het daarop liggend koterijzer gansch beroest en ruig. De bak was er uitgetrokken of gevallen en asch en grijm lagen in het ronde op al de omliggende voorwerpen verspreid; oude vuurpotten, waarin zich nog kolen bevonden, zonderlinge kaarspannen, waaraan nog groene roetdruppels kleefden, stukken vensterglas, langshenen den muur geplaatst, weegschalen, looden gewichten, spinnerokken, - wat vond zij daar al niet! Tot prachtige antieke porseleinen teljoren toe, sommige geheel, andere met stukken uit; heele pakken solferpriemen, oude maten en wollen sargiën vol mottegaten! In eenen hoek stonden veel ijdele flesschen: zij hief er eenige van op, in sommige was er nog vocht. Zij trok het kork af en rook er

aan; het was verduft doch roodachtig gekleurd, als zij er wat van uitgoot: dat moest wijn zijn.

Het meisje zuchtte en trok naar eene lagere verdieping, op eene kamer, die voor stapelplaats van allerlei gerief diende. Zij ontplooidde het lijnwaad: er was veel wanorde en veel te herstellen. - Welk een verschil met de magazijnen haars vaders, waar niets uit zijne plaats stond!

Zij dacht aan het huishouden van Tante Mandé, zoo rein en net. Wat was het gemakkelijk voor Sepken, dat altemaal aldus te vinden! Sepken had het maar te onderhouden, zooals het was, hier viel veel te hervormen...

Er stond eene groote eikenkast in den muur gemetseld; zij opende de deuren met den sleutel, die maar moeielijk in het slot meer draaide: door eene zonderlinge gril der ordeloosheid was deze kast bijna ledig, maar het stof lag dik op de boorden en in eenen verren hoek bevond zich een zeer dooreengegroeide en als verbeende doorentak, in welks midden een vogelnestje zat, kunstig van grashalmpjes en droge bladerkens samengevoegd, gansch toe met eene kleine ronde opening op den éénen kant; het was onbescha-

digd: naar allen schijn waren de vogeltjes er in grootgebracht en vrijwillig uitgevlogen. Welke hand uit den verleden tijd had dat takje afgesneden? Wie had in eene poëtische luim dat nest van het koningske dáár in die kast verborgen? Letitia bekreunde er zich niet over en wierp het achteloos op den grond bij de weg te ruimen vodden.

Langs den anderen kant stond op eenen eiken staander eene oude manspruik, het haar met eenen strik langs achter toegebonden, zooals er op sommige oude portretten te zien zijn. Dat moest de pruik van den grootvader harer moeder, van Grootvader Mande wezen! Letitia had veel wonderlijks van hem hooren vertellen: het was een eigenzinnig doch vernuftig, krachtdadig man geweest; aan zijne werkzaamheid hadden de afstammelingen hun fortuin te danken. Vanwaar toch kwam die zorgeloosheid van haren oom en hare moeder!

Deze gedachte ontstond zeer onvrijwillig in haar en zij verdreef ze snel: ‘Mama, mijne goede Mama!’ sprak het meisje zich hare teedere liefde herinnerend.

Zij vond er bijna behagen in op dien langen

namiddag zoo gansch alleen op die hooge bovenkamer hare opspeuringen voort te zetten: het was er warm, de zon scheen op den witten muur aan den overkant van het enge courken; er was een geur van opgerakelde vermolming rondom haar, die van rust en eenzame bevrediging getuigde; nu en dan vloog eene kleine, glanzende mot verschuwd uit haren schuilhoek; het was te ver om eenig gerucht van beneden te hooren, en geene stoornis had zij te vreezen, want bovengaande had zij achter zich de trapdeur in het slot gedraaid.

Zij opende eene lade; zij wist niet, wat ze behelsde; - indien zij het geweten had, zou zij ze voorzeker onaangeroerd hebben gelaten, evenals zij zich voorgenomen had het onderzoek der kleederen en persoonlijke voorwerpen der overledene uit te stellen; zij vond er in het trouwgewaad harer moeder: een geel geworden wit satijnen kleed en schoentjes daarnevens; - en dit was het juist, wat haar ontstellen deed - de huwelijkskroon en den tuil met oranjebloemen zorgvuldig in een rouwfloers gehuld!

Had hare moeder, bij het voelen naderen van haar einde, dit in eenen oogenblik van weemoed

gedaan? of was het toeval, dat zij juist om deze bloemen en dien krans van het stof te bevrijden, een zwart hulsel daartoe had genomen? Was het eene zwijgende klacht over verwoeste illusiën in het huwelijk?

Letitia stond er op na te denken: had niet hare moeder het voorgevoel bezeten, dat hare oudste dochter aan alle streven naar persoonlijk geluk voorop verzaken moest, en was dit niet eene waarschuwing niet naar datgene te verlangen, dat in plaats van heil slechts weedom zou aanbrengen?

Zij zag weder in de kamer rond: gespottte kazakken hingen aan den mantelstok. - 'Als er zoovele armen zijn; die geene kleederen hebben,' dacht het meisje. - Achter eenen grooten koffer en den muur lagen hoopen verdroogde en rotte appelen, alle ringvormig langs boven van de ratten afgeknaagd; een mof bevond zich daarnevens: het haar vloog er uit, als zij er op sloeg. Daar stonden manden met oud lijnwaad, overschotten, ontpaarde kousen, waaronder zijdene, die eenmaal wit moesten geweest zijn van in den tijd der korte broeken, och allerlei! Het was haar bijna duizelig in het hoofd.

Letitia had drie hoopen gemaakt van: hetgeen nog bruikbaar was; hetgeen zij voor de behoeftigen bestemde en wat als vodden mocht beschouwd worden.

Ja, de taak was zwaar, doch haar moed groot: zij ging weder op hare slaapkamer, deed een slecht morgenkleed en een werkvoorschoot aan, bond eenen zijden foulard over haar hoofd als bescherming tegen het stof, riep den knecht - want zij wilde geene meid bij zich, zij kon niet verdragen, dat een nieuwsgierig vrouwenoog in dezen tempel der ordeloosheid zou worden toegelaten, - en de beiden trokken met emmers en borstels en vuilblek en zeep naarboven om daar het werk der opruiming en herstelling aan te vangen.

X.

Letitia was vroeg van huis geweest; hoewel zij maar anderhalf jaar ouder was dan de broeder, die op haar volgde, scheen door haar ernstig karakter de afstand zeer groot: zij boezemde ontzag in; het

was voor de kinderen als eene vreemde juffer, die over hen heerschen kwam. De eerste dagen ging het vrij wel: allen gehoorzaamden. Van het magazijn moest zij zich niets aantrekken, dit deed haar vader; er waren overigens twee commiezen voor het bestellen; de knecht hielp in huis, als hij geene waren inpakken, of met eenen steekwagen uitvoeren moest, en de meid volbracht stipt de haar gegeven bevelen.

Maar deze kinderen waren aan orde noch tucht gewoon. Van Oost was met al zijne schijnbare strengheid zeer zwak en had de moeder laten begaan. Zij werden allengs aan de tegenwoordigheid der groote zuster gewoon, en hadden reeds meer dan eenmaal eenen schijn van misnoegen aangenomen, als hun iets werd opgelegd.

Antoontje kwam het eerst in openbaren tegenstand: het was etensuur, men ging aan tafel; de stoel van het kind stond nevens dien van Letitia. Zij had de minderen hun servet om den hals gestrikt en zou dit ook aan den kleine doen; - doch, hetzij deze nu in kwade luim was, of genoeg er van had braaf en lijdzaam te wezen, hij wendde hare hand af.

‘Gij zoudt u bevuilen,’ zei Letitia zacht, doch het kind bleef wederspanning en begon te spartelen en te schreien. Van Oost zag ongeduldig op het tooneel toe, als iemand, die om niet gestoord te worden aan het maal, in alles toegeven zou:

- ‘Letitia, het is maar een kind, laat hem zijnen wil,’ bad hij.

‘Neen, Papa, hij moet,’ antwoordde zij vastberaden, hem vastgrijpend; doch de kleine schopte met zijne voetjes.

Letitia maakte zich niet boos: zij trok eenen prikkel uit den stoel, nam den knaap er uit, die schopte en sloeg en zich kronkelde en hilde als werd hij vermoord, en droeg hem uit de eetkamer. Zij opende de deur eener enge, donkere spreekplaats en sloot het kind, ondanks zijnen verhoogden tegenstand, er in op.

Was dit nu aanstekend, of had het uur der omwenteling geslagen? Als de kinderen bediend waren, schoof de kleine Louis zijne teljoor weg:

‘Ik eet geene lever, ik mag dat niet,’ zei hij.

Letitia gaf geen antwoord.

- ‘Doe het, als een brave jongen,’ sprak zijn vader.

‘Neen,’ zei de kleine, ‘ik kan niet.’

- ‘Letitia, indien hij het waarlijk niet lust, kunt gij hem niets anders geven?’ vroeg Mijnheer van Oost.

‘Papa,’ verklaarde het meisje, ‘hij moet leeren eten, wat op tafel komt.’

Doch de knaap verroerde niet.

‘Zoolang dit niet op is, krijgt gij niets anders,’ bedreigde hem zijne groote zuster. De anderen zaten hoorbaar te zwijgen: deze voorwaarde scheen wel streng en roekeloos gesteld, want er was dien middag gebak - gebak, dat de kinderen zoo lekker vinden! - het kwam hun voor als een reuzenkamp, dien ze bijwoonden.

‘Gij hebt nog vijf minuten om u te beraden,’ sprak Letitia en legde haar uurwerk nevens zich op de tafel, ‘is het niet op, zoo moet gij de kamer uit.’

Louis scheen koppig: hij zag zeer rood en wierp zich achterover in zijnen stoel.

‘Komaan,’ sprak het meisje, als het uitstel verstreken was, vatte hem bij den arm en duwde hem de deur uit.

Van Oost zuchtte.

Na de koffie ging zij in de gang en opende de deur der spreekkamer, waar het geluid eerst in snikken vergaan, sedert lang heel opgehouden had: Antootje lag op de vloermat te slapen, doch werd wakker, als zij binnentrad. Zij nam hem op en vaagde zijn beschreid aangezichtje af; hij verborg zijn hoofdje op haren schouder, als bevreemd over deze liefkozing, waaraan hij zich wellicht niet verwachtte.

‘Eten,’ zei het kind, ‘Antootje heeft honger.’

- ‘Hebt gij honger?’ vroeg Letitia zich stellend, als had zij alles vergeten, ‘hebt gij dan niet aan tafel gezeten met ons, mijn lieveken?’

Antootje schudde beschaamd het hoofd, hoe klein hij ook was, verkeerde hij in twijfel, of zij het tooneel van zoo even reeds vergeten had.

‘Koom, gij zult eten krijgen.’

Zij droeg hem in de eetzaal, haalde het servet - de twistappel van daar straks - te voorschijn en zonder ééne zinspelning op het gebeurde te maken, bond zij het hem ditmaal om: Antootje, gedwee als een lam, boog het hoofd, opdat Letitia het te beter strikken kon.

XI.

Toen van Oost des avonds boven de trap gekomen, al zijne kinderen omhelsd had en ook als naar gewoonte eenen kus op het voorhoofd zijner oudste dochter drukte, en de deur zijner kamer openen wilde, hield zij hem terug en sprak:

‘Papa, als 't u belieft, ik zal u verzoeken van dezen nacht in het logeerbed te willen slapen.’

- ‘Waarom?’ vroeg hij verwonderd.

‘Morgen komt de behanger, Papa, gij zoudt anders te vroeg moeten op zijn.’

- ‘De behanger! hoezoo, hoe versta ik dat?’ vroeg hij driftiger dan hij gewoon was.

‘Er wordt ander papier in geplakt, Papa.’

- ‘Ik weet daar niets van,’ zei hij kregelig, ‘ik ben niet geraadpleegd.’ Dit was een verwijt, doch Letitia liet het zich geene tweemaal toesturen:

‘Papa,’ sprak zij, als uitdagend, ‘indien gij ontevreden zijt over mijn bestuur, moet gij het mij maar verklaren, ik zal het aan eene kun-

diger hand overlaten, ik houd er niet aan, Papa.'

- 'Wie spreekt van zoo iets!' hernam haar vader gedempt, 'gij moogt dat aldus niet opnemen, mijne dochter, ik wilde maar zeggen, dat ik niet wist, dat mijne kamer zou - (het woord scheen hem nog niet onderdanig genoeg) dat mijne kamer *moest* behangen worden,' hernam hij, wenschte haar den goeden nacht en trok met gebogen hoofd, en zijne brandende bougie in de hand op de logeerkamer.

Letitia vaagde als een slachtoffer zijner ondankbaarheid eenen traan uit het oog.

XII.

Letitia was steeds een zeer godvruchtig meisje geweest: in de kostschool droeg zij schapulieren, ging veel te biecht en had den schoonsten paternoster van heel het gesticht.

'Daar zit stof in om overste van een klooster te worden,' had eens de geestelijke bestuurder gezegd, 'er steekt krachdadigheid in, er staat een hoofd op dat meisje.'

Letitia behield te huis de gewoonte van alle dagen naar de mis te gaan, en daar zij in den morgen steeds menigvuldige bezigheden had, stond zij vroeg op om geenen tijd te verliezen en was reeds weder terug, als andere juffertjes er nog niet aan denken het bed te verlaten.

Zij eischte, dat beurtelings eene harer zusters - Florence of Celina - haar vergezelde. En daar deze naar de school gingen en soms vóór de mis nog eene les te leeren hadden, moesten zij al zeer vroeg te been zijn. Oproepen hielp niet: Letitia was gedwongen haar te schudden of recht te zetten.

‘Gij wilt niet opstaan,’ verweet zij Celina, die de kleinste was, als deze de oogen openend, zich weder nederlegde, of het hoofd naar den muur keerde.

Letitia nam eenen handdoek, maakte dien nat en wreef ermede over het aangezicht der jonge slaapster, die huiverend opstond, en daar de meid gewoonlijk nog geen koffiewater had, zoo trokken de beide zusters in den scherpen Aprilwind zonder eten naar de kerk.

Florence klaagde van koude voeten, Celina van hoofdpijn.

‘Wat *ik* kan, moet *gij* kunnen,’ sprak Letitia.

Op zekeren morgen kwam zij met Florence naar de mis. Het tengere kind stapte ingedrongen met hare smalle schoudertjes zwijgend aan de zijde harer groote zuster voort, toen deze ineens aan den hoek eener straat bij haren naam werd genoemd: eene voormalige vriendin harer moeder had haar ingehaald.

‘Vertrekt gij ook met den eersten trein?’ vroeg zij aan Letitia, ‘ik ga eens naar Kleiaarde, naar mijn buitengoed in afwachting, dat wij er den zomer overbrengen.’

‘Neen, Mevrouw,’ antwoordde het meisje, ‘wij gaan naar de kerk.’

‘Letitia,’ antwoordde de dame - haar uit hoofde der vertrouwelijkheid met hare moeder kortweg aldus noemend - ‘ik vind, dat Florence wel bleek ziet, dat vroeg opstaan is niet voordeelig voor kinderen.’

Letitia grimlachte ongeloovig, doch haar lach was gedwongen.

‘Gij zoudt het u later kunnen beklagen, Letitia.’

- ‘O Mevrouw!’ antwoordde deze, als wou zij zeggen: gij overdrijft.’

Uwe moeder zou dat voorzeker niet hebben toegestaan,' hervatte Mevrouw Sierens, te weinig klaarzichtig om te bespeuren, dat hare jonge vriendin gebelgd was, 'geloof mij, ik heb meer ondervinding dan gij, gij weet dat niet, gij zijt geene moeder, maar ik zeg u: gun de jonge kinderen hunne rust; vroeg opstaan is voor hen al zoo slecht als laat gaan slapen.'

Letitia sprak niet meer; zij deden zwijgend eenige stappen. Mevrouw Sierens, die het goed meende, verzocht het meisje haar in het seizoen der aardbeziën met de kinderen op haar buitengoed te bezoeken en deed haar beloven, dat zij het niet nalaten zou.

Letitia stemde toe, beleefdheidshalve, en omdat zij veel te fier was om zich gekwetst te toonen; doch van dat oogenblik af, droeg zij Mevrouw Sierens een gevoel van haat toe.

Deze nam Florence bij de hand, en drukte eenen kus op haar voorhoofd:

'Wat gelijk zijt gij op hare moeder!' bemerkte zij liefderijk.

XIII.

Letitia had het lang uitgesteld, doch moest er eindelijk toe besluiten de kleederen harer moeder te onderzoeken om te weten, wat zij er van voor de kleinen gebruiken kon. De rouw was uit en het was niet noodig iets nieuws te koopen, als het oude nog dienen kon, sprak zij tot haren vader.

Van Oost stelde met verbazing vast, dat zijne uitgaven, met meer welstand, verminderd waren. Thans heerschten orde en zindelijkheid, waarheen hij ook den blik mocht wenden.

Letitia ging bijna nooit uit; zij had zich voorgenomen de voorzienigheid van allen te zijn, en dat werd zij; doch hare hand woog loodzwaar op de vrijheid harer huisgenooten: de strengheid eener moeder wordt door hare liefde gematigd, de strengheid eener zuster - hoe goed ook hare inzichten mogen wezen - kan tot onmenscheijkheid overslaan.

De naaister was ontboden en met al haar

gerief op eene bovenkamer ingesteld. Florence en Celina werden geroepen. Letitia gebruikte niet veel woorden en vroeg geenen raad.

‘Dit kleed,’ zei zij, ‘zult ge voor Celina aldus vervaardigen.’ - Celina was een zeer zachtaardig kind, dat nooit opmerkingen maakte. Zij liet zich de maat nemen en sprak niet. Doch als het de beurt van Florence was en deze vernam, dat een kleed met zonderlinge, groote bloemen en ranken voor haar was bestemd, verklaarde zij, dat het onnoodig was het te maken, dat zij het toch niet dragen zou.

‘Gij zult dragen wat *ik* wil,’ verzekerde Letitia.

- ‘Zulk een kleed!’ zei Florence minachtend, ‘wat denkt gij wel, de kinderen zouden mij uitlachen op de school!’

‘Laat ze lachen, zooveel ze willen,’ sprak hare zuster, ‘en bekreun u daar niet over.’

Doch Florence - terwijl het haar 's anderdaags gepast werd - hield vol, dat zij het niet aandoen zou.

‘Dat zullen wij zien,’ zegde Letitia.

XIV.

Papa van Oost, die een goede vriend van Mijnheer Sierens was, had al dikwijls van wege dezen en zijne vrouw de uitnoodiging gebracht, dat Letitia met de kinderen eens naar zijn buitenverblijf komen moest. Zij had reeds sedert het jaar te voren uitvluchtsels gezocht, want zij deed het ongaarne, edoch haar vader en de kinderen drongen er zoozeer op aan, nu het in den tijd der aardbeziën was, dat zij toestemde.

‘Papa,’ sprak Letitia altijd bezorgd, ‘het is niet goed voor de commiezen en de dienstboden, dat wij beide eenen heelen dag afwezig zijn, ga gij met Florence en Celina, (de twee oudste knapen bleven tehuis, omdat het juist het tijdstip der compositiën was). ik zal dezen namiddag te voet achterkomen met Louis en Arthur, - het is daarenboven te veel met zes bij vreemden te gaan middagmalen.

Van Oost knikte als immer.

Toen het verstelde kleed der moeder werd uitgehaald, weigerde Florence weder het aan te doen; - dat kind bezat geene buigzaamheid van karakter en kon niet gehoorzamen.

‘Gij zult met *dit* kleed gaan, of gij blijft tehuis,’ zei hare zuster.

Ondanks het smeeken des vaders en de schoone woorden van Celina, wilde Florence niet toegeven en Mijnheer van Oost was gedwongen met zijn jongste dochtertje alleen naar de spoor te trekken. Hij was neerslachtig en maakte de Weinig verheugende bemerking, dat altijd iets onze voorgenomen vreugde komt dwarsboomen.

Hij was te vroeg in het station als naar gewoonte en kocht eene gazet; maar terwijl hij nu zat te lezen, zag hij in eens de glazendeur van de wachtzaal openen en Letitia met Florence binnenkomen: deze laatste was roodbekreten, doch had het kleed der moeder aan.

Het was een pak, dat van het hart des vaders werd gelicht, en vroolijk stapte hij met zijne twee kleine meisjes in den trein en vertrok naar Kleiaarde.

XV.

Antoontje was te jong om mede te gaan: hij werd tehuis gezet met eene doos houten schapjes en paardjes of koetjes, - het was nog al moeielijk om onderscheiden - iets dat gewoonlijk zorgvuldig weggesloten was.

Louis en Arthur stonden gansch frisch uitgedoscht.

‘Over geene grachten springen; geene bloemen plukken; niet loopen onder den weg; ginder bij Madam Sierens niets aanraken; op uwe kleederen letten; beleefd antwoorden, als men u iets vraagt,’ had Letitia hun de les gespeld.

Zij verlieten de stad en kwamen in het open veld: het was een schoone dag met overtrokken lucht, maar die toch niet onmiddellijk met regen dreigde; er lag nog al wat stof en daarom hiet Letitia de knapen op den steenweg gaan in plaats van op het zijpad.

Aardbezieën in het verschiet: wat vooruitzicht voor een kind! En er was een bootje op den vijver

en er hing een schommel en een hamac in den tuin, had Valentin gezegd, die er het verleden jaar was geweest.

Het rijpende koren boog reeds naar den grond; het vlas stond in het zaad; op de boomgaarden begonnen de kersen te kleuren en geen vogelgezang was meer te hooren: volop zomer.

Op zekere plaats stonden zijds af van den weg eene gansche rei wilgentronken; een daarvan was langs den hollen stam met klimop begroeid en de stomp stond vol witte bloemen⁽¹⁾. Zij hingen langs alle kanten er van af.

‘O, wat is dat schoon!’ riep Letitia uit.

De zucht tot verwoesting is kinderen ingeboren; met ééne sprong waren de beide knapen er bij en in eene oogwenk hadden zij de tengere takjes afgetrokken.

‘Doe dat niet!’ sprak hunne zuster, ‘wat denkt gij wel, gij stoute kinderen!’

- ‘O, het zijn maar veldbloemen,’ bemerkte Arthur.

De tronk stond heerlijk gepluimd, en de teedere

(1) *Lychnis dioica*.

planten, met den wortel uitgerukt, lieten aldra hare kelkjes half verslensd nederhangen.

Louis was een wispelturig kind: hij kon zich moeielijk stilhouden en gehoorzaam zijn; hij was het, die steeds het slechte voorbeeld aan Arthur gaf, beweerde zijne zuster.

Zij waren reeds aan menig haver- en gersteveld voorbij gegaan, waar koren- en kollebloemen bloeiden en hadden zich, door den strengen blik der zuster in toom gehouden, gewacht iets aan te raken; thans kwamen zij aan eene partij tarwe: daar wemelden tusschen de zacht in het windje bewegende aren eene menigte kreeften⁽¹⁾ met hunne lange stengels en smalle bladerkens, die bijna niet van de vruchten te onderscheiden zijn. Lager tegen den grond bloeide de purperen pastoorshoed⁽²⁾, die den heeten zonnebrand bemint en verwelkt, zoodra men hem heeft afgeplukt.

De bekoring was boven hunne kracht: de kleine Louis begon achter te blijven en trok eene bloem af. Letitia vervolgde haren weg en deed, alsof zij

(1) *Agrostemma githago*.

(2) *Specularia speculum*.

het niet bemerkte. Hij werd al stouter en stouter, en Arthur volgde zijn voorbeeld, en deed zelfs eenige stappen in het tarweveld, en trapte de aren plat om de verre staande bloemen te grijpen. Letitia keerde zich om:

‘Kinderen,’ sprak zij, ‘indien gij ongehoorzaam zijt, zult gij het u beklagen.’

- ‘Wat doet het er aan,’ zei Louis, ‘Letitia laat ons eenen tuil plukken, wij zullen hem naar huis medenemen.’

‘Ik verbied het u,’ sprak het meisje.

Zij gingen verder: langs den overkant van het grachtje, stond hier en daar een braambezieënstruik met zijne bruingroene bladeren en zijne lange, slingerende, doornige ranken, waarop men langs onder de rijpe, zwartblauwe bes ziet, terwijl hooger op de vrucht purperkleurig, en nog hooger groen en klein is, en op het bovenste deel het witte starrenbloemetje nog bloeit.

‘Letitia, mogen wij?’ vroeg Arthur zeer stil, de schoone bezieën aanduidend.

- ‘Neen!’ luidde het antwoord.

Daar kwamen een paar hooggeladen hooiwagens aangereden; jonge mannen met breedge-

rande stroohoeden gingen er nevens, de vork in de hand houdend, en blozende meisjes in hare hemdsmouwen zaten er zingend op.

Letitia was langs den eenen kant der baan, de knapen langs den anderen, en van de gelegenheid gebruik makend, dat de voeren het zicht beletten, sprong de kleine Louis over de gracht en plukte haastig eenige der bekorende vruchten af. Doch zijne zuster had het gezien: zij sprak geen woord, keerde zich om en trad den terugweg aan.

‘Letitia, wat doet gij?’ riepen de ontstelde knapen, die in eens de vreeselijke werkelijkheid beseften, ‘waar gaat gij naartoe, Letitia?’

- ‘Naar huis,’ antwoordde deze bedaard.

Geene tranen noch smeekingen mochten helpen: de kleinen moesten mede; zij wisten den weg niet, anders zouden zij in hunne drift, ondanks het vooruitzicht der strenge straf, die er onvermijdelijk op gevolgd ware, alleen naar Kleiaarde zijn heengelopen.

XVI.

In den vacancetijd mochten al de kinderen bij Oom Mande een paar weken gaan overbrengen: dit was hun stellig beloofd. Oom had het gezegd, telkens hij kwam middagmalen, en dit deed hij nog al ondertusschen den Vrijdag, als hij naar de markt ging. Sepken had het insgelijks aan Letitia gevraagd en deze had het toegestaan. Reeds den vorigen zomer was er spraak van geweest, doch alsdan was het er niet van gekomen. Antoontje zou met Letitia tehuis blijven; maar zij schikte hen met hem te komen halen, als de tijd vanterugkeeren dáár zou zijn. Het was de kermis van Zoutrode, Florence had gevraagd om hare schoonste kleederen te mogen medenemen, en dit haar veroorloofd zijnde, uit eerbied voor Oom Mande en om de waardigheid der familie te handhaven, onder de uitdrukkelijke voorwaarde er goed voor te zorgen, zoo wilden de knapen het insgelijks doen. Aan Celina alleen was het om het even, hoe ze gekleed ging.

De koffers werden ingepakt onder het toezicht van Letitia.

‘*Dit* zult gij in de week dragen, en uw beste pak maar den Zondag aandoen om met Oom en Sepken naar de hoogmis te gaan, en dan dadelijk alles uit, hoort gij?’ had ze gezegd.

‘Ja,’ hadden de kinderen geantwoord: zulke beloften zijn lichter om doen dan om uitvoeren.

Richard en Valentin droegen hunne leerboeken mede ten einde aldaar te studeeren, beweerden zij.

Oom Mande had nog den Vrijdag gezegd, dat de kinderen verwacht waren en het rijtuig aan de spoor wezen zou om hen af te halen. Er was meer dan één koffer en reiszak op het wagentje te laden, dat de knecht van van Oost voortsteken moest.

Zij omhelsden hunnen vader hartelijk; zij gaven Letitia ook eenen kus ten afscheid.

‘Het zal hier zoo treurig schijnen, als zij allen weg zijn,’ meende hij.

- ‘Het zal heel goed passen om de groote wasch te doen,’ zei zijne dochter.

Het was bijna een heel vak vol. Zij waren rusteloos en ongeduldig en vermochten het niet te

blijven zitten: men kon niet gauw genoeg toekomen.

‘Naar Oom Mande's gaan, wat geluk! Tante was soms wat streng en knorde in den tijd; maar Tante was daar niet meer, en Sepken zou hen alles laten doen en met hen medespelen, juist alsof zij zelve een kind was.

Aan het station kwam echter niemand hen afhalen: de grooten namen pakken en koffers op, zoo goed het ging; de kleinen liepen er nevens. Het was niet zeer vroeg meer in den namiddag, maar nog heet; de afstand was tamelijk groot en er lag veel stof, dat aan de kleederen kleven bleef.

Aldus kwam de bende op het hof van Oom Mande toe: iedereen ging steeds langs de achterdeur binnen.

Men was bezig met het huis te schuren: het water werd geweldig door eene werkvrouw met haren bezem naar buiten gedreven; Melia goot den vloer af, hare emmers kletsten, haar voorschoot was nat en hare kleederen hadden geene kleur meer: zoo vuil waren zij.

Tegen den buitenmuur stonden koperen kasse-

rolen en schijven glinsterend in de zon te droogen. Het was Zaterdag.

‘Sepken, Sepken!’ riep Melia naar binnen - want zij noemde hare jonge meesteres kortweg aldus evenals de andere huisgenooten - ‘kijk eens, wie wij hier hebben!’

Het meisje kwam toegelopen: al de kinders vlogen toe en omhelsden haar.

- ‘Wel, wel! zoo onverwacht! - gij zijt heel welkom - maar waarom dat toch niet eerst geschreven?’

Richard en Valentin stonden wat onthutst: ‘Oom Mande wist het, hij heeft ons gisteren nog gevraagd, Sepken,’ zeiden zij onschuldigend.

Oom Mande kwam op dit oogenblik zelf over zijn hof: hij droeg eene linnen broek, hoog met bretellen, kruiswijze op den rug opgetrokken, was in zijne hemdsmouwen en had eenen stroohoed op; hij zag vuurrood.

‘Och, mijne kinderkens, mijne lieve kinderkens!’ sprak hij hen uitnoodigend met open armen, waarin hij hen allen in eens had willen sluiten, indien het mogelijk ware geweest.

- ‘Vader, waarom hebt ge mij toch niet

gewaarschuwd?’ zei Sepken, maar de toon was zoo zacht en haar glimlach zoo mild, dat dit bijna voor geen verwijt kon gelden.

- ‘Is dat niet om het even!’ antwoordde Mande, wat beschaamd over zijne vergetelheid, ‘de onverwachtsten zijn de welkomsten!’

XVII.

Omer en Valeer en Hilaire en Herbert en Odile en Alidoorken, zij waren allen toegelopen, als uit den grond gerezen: men kon niet zeggen vanwaar. Dat was eene vreugde van weerskanten!

Eene bende jonge kalkoenen kwam hen tjiijpend naar brood omringen: het was een gekakel en een gekout, waarvan men geen denkbeeld heeft.

‘Wat is dat?’ vroeg Valeer naar de groene doos wijzend, welke Richard op zijnen rug droeg?’

- ‘Mijne botanieseerdoos,’ zei deze fier.

‘Ik heb er ook een gehad,’ pochte de kleine Herbert met het oog op het vlindernetje, dat Valentin in de hand hield, maar het ligt gebro-

ken, 's avonds komen er groote vlinders naar onze schoone-bij-nachte, ginder aan den muur.'

- '*Cornes-de-boeuf*,' zei Valentin, die dat in zijne boeken gelezen had, en zijne oogen fonkelden verlangend.

'Ik heb eenen boschuil gevangen, hij zit in eene mande in de schuur,' zei Hilaire tegen Louis, 'het is nog maar een jong, ik ga hem tam kweeken.'

- 'Willen wij eens naar den Otterput gaan, terwijl gij hier zijt?' vroeg Omer geestdriftig aan de twee oudsten, 'jongens, er zitten snoeken in van zóó lang!' en hij wees het hun.

'Als wij ze maar kunnen pakken,' bemerkte Richard, die het praktische voor oogen had.

- 'Dat we eens in het bosch van het kasteel konden geraken,' zei Herbert, 'wij zouden er fasanten vangen.'

- 'Toe, toe, al dat gepraat niet,' onderbrak Oom Mande, 'kinderkens, komt binnen en zit neder. Melia geef hun iets te eten.'

Het huis was intusschen gedwijd. Zoolang de vloer nat was, scheen hij frisch en donkerblauw, doch naarmate hij opdroogde, kwamen er tallooze

vette vlekken in te voorschijn, evenals in den hemel de sterren zichtbaar worden, wanneer de avond valt. Het zag er overigens heel anders uit, dan als de moeder leefde: de deuren vuil onder de appels, de ruiten dof, de tafel onrein, op alle stoelen iets en vliegen in overvloed. - De jonge stedelingen bemerkten er niets van.

‘Waar zal ik hen allen te slapen leggen!’ zei Sepken verlegen lachend. Zij had het wel gemeend, als zij de kinderen al te zamen uitnoodigde, doch toen wellicht niet gedacht, dat het oogenblik eens komen zou.

- ‘Dat is allemaal niemendale,’ antwoordde haar vader, die wat te veel gedronken had en nergens bezwaar in vond, ‘altemaal het spreken niet waard; als men met dat alles zijn hoofd wilde breken, zou men nooit gedaan hebben.’

‘Ja maar, Vader, ik moet het toch schikken.’

De twee groote knapen vonden Oom Mande kluchtig en lachten bijval toe.

- ‘Wij moeten ons ontkleeden en onzen slaaprok aandoen, Letitia heeft het gezegd,’ sprak Celina gewetensvol tot Florence.

Wel moesten zij zich niet geneeren om zich op

hun gemak te stellen: Odile, die bijna zoo groot opgeschoten was als Sabine, had verwarde haren, welke voorzeker sedert eenen heelen tijd met geenen kam in aanraking waren gekomen; haar kleed, aan hetwelk meer dan één knoop ontbrak, was met eene speld toegestoken en het lijf van haar zeer vuil kraagje, zat boven haren nek uit. Zij droeg éénen ooring, den anderen had zij zeker verloren.

Hilaire, Omer, Herbert en Valeer waren allen in zeer klein toilet, met scheeve schoenen en barvoets daarin. Het was aan de kleederen dier kinderen aan te zien, dat hun vader het bedrijf van olieslager uitoefende: overal, langs achter en vooren, op de mouwen en op de broeken waren vlekken te zien. De rok van Sepken ook droeg er meer dan eene: ‘Als men heele dagen aan de standen met de vette maten bestellen moet, is het onmogelijk anders.’ zei bij gelegenheid het meisje ontschuldigend.

‘Richard en Valentin kunnen in het logeerbed slapen,’ sprak zij tot Melia, met wie zij over het herbergen der kleinen beraadslaagde, ‘Odile zal bij mij komen en de twee nichtjes krijgen haar bed.’

- 'Het is wat klein,' zei Melia.

'Het mijne ook, maar het zal toch gaan. Louis en Arthur zal ik bij Hilaire leggen in plaats van Alidoorken, dat gij bij u nemen kunt. - Het zal wel wat warm zijn voor de jongens met drieën in dat eng kamerken, maar er bestaat nu geen ander middel.

- Zegt eens, kinderen, gij hebt er toch niets tegen om met drieën in één bed te slapen?' vroeg zij aan hare neefjes.

Zij hadden er volstrekt niets tegen, beweerden zij.

'Wat gaat gij eten, Vader?' vroeg hem Sabine.

- 'Dat is *uwe* zaak, mijn dochterken,' sprak Mande.

'Wilt gij hesp?'

- 'Neen.'

'Wilt gij een stuk schur⁽¹⁾ met eenen boterham?'

- 'Neen, zeg ik u.'

'Er zijn nog gestoofde aardappelen.'

- 'Gij weet wel, dat ik dat 's avonds niet eet,' sprak Mande met de vingers in zijne teljoor trommelend.

(1) Gedroogde visch.

‘Vader, wat begeert gij dan?’

- ‘Kook eenen moor eieren,’ beval hij aan Melia.

‘Ik mag geene eieren,’ zei Hilaire, ‘gij?’ vroeg hij aan Louis, die naast hem zat.

- ‘Ik moet alles eten, zegt Letitia,’ antwoordde deze.

De kleine Herbert had niet gewacht naar de anderen om aan het maal te gaan: hij had zich van eene korst roggen krentenbrood bemachtigd en die met zooveel siroop bestreken, dat ze langs zijne vingers afgleed, daar knauwde hij aan en wilde niet nederzitten.

Omer hield zich onledig met zijn zakmes rauwe mosselen uit te doen; hij deelde er broederlijk van mede aan zijne neven Richard en Valentin: ‘Dat is het beste van de wereld,’ beweerde hij.

Het woord ‘chocolade’ ik weet niet door wien uitgesproken, weerklonk aan den anderen kant der tafel: ‘Drinkt ge dat gaarne?’ vroeg Sabine aan de twee meisjes uit de stad.

Ik geloof het wel, dat ze dat gaarne dronken!

‘Welaan dan, Melia zal er u maken; en gij, wat eet gij?’ vroeg zij aan Arthur.

- 'Wat gij wilt,' antwoordde hij beleefd.

'Niet wat *ik* wil, wat *gij* begeert, mijn vriendje,' zei Sepken.

De kleine jongen zat verlegen te glimlachen: hij was aan zooveel toegevendheid niet gewoon:

- 'Van dát, dàar ginder,' zei hij eindelijk, naar eenen cervelas wijzend, die verre van hem op het ander einde der tafel lag.

Valeer at niets en beweerde, dat hij geen honger had.

'Gij hebt zeker weer aan mijne confituurpotten en het nieuwbakken brood gezeten,' zei Sepken met minzaam verwijt.

Wat was het plezierig bij Oom Mande, het echte Luilekkerland!

XVIII.

Ja het was er een genoeglijk zijn, en alles zoo gansch anders als in de stad, zooveel meer vrijheid dan tehuis! De haan kraaide hen wakker; de zwaluwen kwetterden op de kroonlijst, nog eer het

gansch klaar was; de dorpsklok had zulk eenen landelijken toon, als eene groote koebel; de hennen en kalkoenen kakelden in den morgen; de pauwen lieten van op het dak hunnen benauwenden schreeuw hooren en voorspelden regen, zei Melia. Het maakte de vreugd van de jonge stedelingen uit, als de pauw zijnen staart - dit hinderend prachtgewaad - openstelde; doch zulks gebeurde maar zelden, wanneer de zon scheen. Florence gaarde al zijne gevallen vederen op. Er was ook een heel nest jonge patrijsjes, welke van een Engelsch hennetje uitgebroeid waren: zij liepen vlug en immer in beweging achter hun traliekot rond. De kinderen mochten hun miereneieren en kruimels brood toewerpen.

Wat was het genoeglijk in den stal op den roest te trekken, en in de korven te gaan zien, of de hennen gelegd hadden, en de eieren te rooven en op te eten, of in huis te dragen naar believen!

Er stond een heele kant hazelaren achter het huis en de kinderen uit de stad zochten, of zij noten vinden zouden, doch hoeverre deze nog van rijpheid moesten geweest zijn, waren zij reeds alle door de kleine Manden afgetrokken.

Het was Zondagmorgen: al het jonge volkje was reeds te been, sommigen heel, anderen nog maar half aangekleed.

‘Waar zijn mijne schoenen?’ riep de eene.

- ‘Er is geen knoop aan mijn hemd,’ klaagde de andere.

- ‘Sepken, ik vind den kam niet!’

‘Sepken de kleeborstel is verloren.’

- ‘Sepken, waar is mijn kerkboek?’

‘Sepken, ik heb geene kousen,’ kwam Herbert op zijne bloote voetjes haar zeggen.

Och, was het waar! Het meisje was nochtans gisteren lang opgebleven om de kleederen der kinderen in orde te brengen, - hetgeen steeds enkel op het laatste oogenblik geschiedde. Nu kon het wel zijn, dat ze er een paar misteld had.

‘In een huis van affaires, kan het al niet zoo precies gaan,’ zou zij gezegd hebben, indien iemand vreemds daar geweest ware.

Haastig nam zij een paar kousen uit den korf, zonder er op te achten, dat de eene wat langer van been was dan de andere en trok de gaten toe.

‘Dáár,’ zei ze tegen Herbertje.

In hare eigene kous was ook een gat: zij had

het reeds een paar dagen gevoeld. Thans lag heel de hiel er uit. Met haren hoed op om naar de hoogmis te gaan, deed zij nog ijlings haren schoen uit, omdat het toch al te ongemakkelijk was, vertrouwde zij aan Melia, en stopte de kous.

De jonge stedelingen stonden fiks en correct gekleed en blonken van zindelijkheid in tegenstelling met de groote en kleine Manden, wier costuum hier en daar nog al wat te wenschen liet, en wier handen het prijsbaar geweest ware met geene witte handschoenen aan te raken.

Het had reeds opgehouden van kleppen.

‘Koomt gij, Sepken?’ vroeg Omer aan zijne zuster, die nog immer aan hare kous werkte.

‘Seffens,’ zei het meisje, ‘gaat maar vooraan.’

Zij kwamen te laat en hadden moeite, talrijk als zij waren, om stoelen te vinden. Het meerendeel moesten heel de mis rechtstaan.

‘Als men aan het hoofd van een huishouden is, kan men niet altijd stipt op het uur zijn,’ dacht het meisje.

XIX.

Naar den Otterput!

Dat was eene diepe, breede plaats in de beek, waarvan gezegd werd, dat men den grond niet peilen kon en beweerd, dat er veel visch op zat. Wat verder in het versmalde bed, stroomde het klare water over kiezelsteen, en verder nog stond een driedubbele elskant met hooge populieren daartusschen, waarvan de bladeren zoo zeldzaam klapperden in ooren, welke aan deze veldmuziek niet gewoon waren. Daar was het koel en frisch: het lisch schoot er weelderig omhoog, de winde rankte langs den zonnkant aan de struiken en de donkere phryganen vlogen er verschuwd uit hare schuilhoeken op.

De groote knapen hadden een schepnet mede, de kleine zagen nieuwsgierig toe, telkens het uit den Otterput opgetrokken werd: er was niets te vangen, tenzij eenige stekelbaarsjes, welke in de maliën spartelden.

‘Willen wij het net wat in het water laten staan, de snoeken zullen er dan wel inkomen,’ stelde Omer voor, ‘en liever wat in de beek lopen?’

Op één, twee, drie waren de schoenen en kousen der jongens uit, de broeken opgesloofd en liepen zij allen in het water, dat hun bij het heete weder zoo welkom verkoelend scheen. Odile, die zich als een jongen gedroeg, had hare rokjes opgeraapt en trad er ook in: Valentin leidde haar aan de hand. Zij noodigde Florence en Celina uit: ‘Letitia zou kwaad zijn,’ zei deze laatste vreesachtig. De kleine Manden lachten met haar.

Het was al te bekoorlijk voor Florence, daarenboven op den overkant bloeiden gele lischbloemen; zij moest er heen: zij deed als Odile en stapte in de beek.

Zij had vergeten haar mooi kleed uit te doen, en in hare drift om de anderen vóór te zijn in het grijpen der bloemen, liet zij het ontglippen, zoodat het zich als een open regenscherm achter en nevens haar op het water uitbreidde.

‘Florence Florence!’ riep de kleine Celina waarschuwend van op den oever.

Een groot gelach ging op onder de kinderen:

haar kleed was heel nat, zoodat zij, uit de beek gekomen, het uitwringen moest.

‘Wat zal Letitia zeggen!’ sprak schuw de kleine Celina, terwijl tranen uit het oog harer zuster vloeiden.

XX.

Sedert eenige jaren had Mijnheer Mande eene machien voor het malen van het graan en het stampen der olie doen plaats. De molen, die eertijds met den wind ging, stond er nog, maar de zeilen waren er af genomen. Thans diende hij voor stapelplaats van zaad en koren. Er was eene gaanderij rond, tamelijk hoog, van waaruit men rondom in het omliggende kon zien.

Het was aan de kinderen verboden eenen voet in den molen te zetten; doch Mande was bijna nooit tehuis, de knechten bekreunden er zich niet over, en Sabine zat binnen en wist niet, wat zij deden.

Omer leidde er zijne kleine vrienden op.

Daar lagen heele stapels zaad, glanzig en glad;

de jongens klauterden er tot boven op en lieten er zich dan van afglijden. Florence en Odile namen er eenen heelen voorraad van in haar zakdoek, dat droegen zij mede op de gaanderij en deden het tusschen de vingers uitglippen: dat was zoo koel in de hand en zij zagen het na, terwijl het naar beneden stoof.

Met het meel was het nog gemakkelijker: de knapen wierpen er met heele handvullen op elkander, de kleine Arthur had zijn hoofd vol gestrooid en zag heel wit: het stof lag op zijne pinkharen, en zijne zakken had hij er van opgepropt.

‘Zie dat nu eens!’ zei Sepken, als zij beneden kwamen; maar zij kon zich niet houden van lachen, ‘let maar op, dat Vader het niet weet! - De kinderen kunnen niets dan kwaad doen,’ zei ze tegen Melia.

Het was heel moeielijk om al het meel uit de kleederen te slaan en te borstelen.

Het plezierigste van al voor Louis, die verzot was op de paarden, bestond daarin van met de ketserskar mede te gaan van de eene boerderij naar de andere om de te malen rogge of tarwe af te halen. Soms werd maar de ezel alleen daartoe

gebruikt: toen zat hij met Vijn, den knecht, op het dier, dat daarenboven nog meer dan éenen kluts graan op den rug had, en zij sloegen, dat het knalde, met den stok op zijne pooten om het, ondanks zijne zware vracht, hard te doen loopen.

De knecht dronk gaarne eenen druppel, - hij had maar die fout, zei Mande, - op sommige hoven werd hij getrakteerd, dan kreeg Louis ook zijn deel; aan alle herbergen stonden zij en dronken jenever, daarenboven stak Louis eene sigaar op, rooken mocht hij niet tehuis.

Kon er iets plezieriger op aarde wezen!

Soms gebeurde het ook, dat zij den eenen of anderen boerenzoon of luiaard in eene kroeg te lande ontmoetten en met de bol bleven spelen in plaats van hunne ronde te doen. De ezel stond dan te wachten.

‘Mij niet beklappen, verstaat ge!’ zei de knecht aan Louis, en zij toefden er tot het duister werd.

‘Niets,’ zei Vijn, tehuisgekomen.

- ‘Niets?’ vroeg Mande, ‘het is verwonderlijk, hoe de stiel verslecht,’ sprak hij tot zijne dochter.

XXI.

De grooten waren uitgegaan.

De jongeren speelden in eene hinkebaan op het hof.

Melia kwam buiten: zij hield eene muizenval in de hand.

‘Eene muis, eene muis te verdrinken!’ riepen de kleine Manden. Melia stelde de gesloten val op den rand van het venster en haalde eenen grooten koperen ketel, dien zij meer dan half vol pompte.

‘Er niet aankomen, ze zou het ontloopen,’ verbood zij, als de kinderen zich nieuwsgierig daarrond schaarden.

- ‘Ik zie ze zitten,’ zei Alidoorken, het hoofd dicht bij de traliën stekend.

De meid nam de val, hief met omzichtigheid het deksel op en schudde ze over den ketel.

De muis sprong in het water.

De kinderen hieven een vreugdegeroep aan: met

belangstelling zagen zij toe: 'Melia, waarom hebt gij ze niet in gene kuip geworpen, die vol water is?' vroeg Celina.

- 'Omdat zij langs de boorden van het hout zou opklimmen, langs het koper kan ze niet,' en Melia staarde ook tusschen de hoofden van de kinderen heen.

'Maar kijkt toch!' riep Herbert tot de anderen, bevreesd of iets van den doodstrijd van het diertje hun ontsnappen mocht.

De muis sprong, hevig het achtergelend bewegend, en zich soms met geweld boven het water opheffend, in den ketel rond - altijd rond - nog altijd; zij hield het hoofd boven het nat; hare zwarte paarlenoogjes zagen de kinderen wanhopig smeekend aan; haar aschkleurige pels bleef langs boven droog.

'Kijkt - kijkt!' zegden zij tot malkanderen.

Allengs werd hare vlucht trager; zij zonk dieper onder de oppervlakte van het water; zij hijgde; zij zonk - zij zonk, - enkel het kopje bleef nog boven; toen draaide zij een paar malen op zich zelve, maar het scheen, dat zij al hare krachten tot eene nieuwe inspanning verzameld had: zij

zwom nog eens snel rond den ketel, doch zij was uitgeput en daalde beweegloos tot op den bodem, terwijl een paar luchtballietjes uit haar muiltje naar boven stegen.

De kinderen klapten in de handen: dat was eene terechtstelling, waarvan de aanblik hen verblijdde.

‘Waarom doet ge dat?’ zei Sepken, met versomberd gelaat bijkomend, tot de meid, ‘ik heb u reeds zoo dikwijls bevolen, dat gij de val onder 't water houden moest, opdat het diertje eerder dood zou wezen.’

- ‘Bah, het is maar eene muis,’ antwoordde Melia met groven lach.

‘Maar die toch voelt en lijdt,’ bemerkte het meisje.

XXII.

Er kwam een regendag: de vier oudste knapen waren met Florence en Odile naar het park van den baron ter Wijlghen, anderhalf uur vandaar, gaan wandelen. Des morgens was het weer schoon

geweest: zij hadden eenen heelen korf levensmiddelen mede, en zouden eerst des avonds tehuis zijn.

Sepken zag bekommerd naar den hemel:

‘Zij hebben geene regenschermen,’ zei zij aan haren vader.

- ‘Zij zullen er wel door geraken: de jongheid moet van alles proeven,’ antwoordde deze.

De kleinen hadden reeds in huis ‘blinde kale’ gespeeld en een onuitstaanbaar gerucht gemaakt; nadat dit hun verveeld was, had Sepken ‘tabletten’ gebakken, - dat is gekookte siroop, welke in druppelen op eenen blauwen steen gegoten, dadelijk gesteven, eene zeer gezochte lekkernij voor kinderen uitmaakt. Doch de tabletten waren opgegeten en de dag was nog niet ten einde.

‘Gaaf, om Godswille, wat uit mijne oogen,’ zei Sepken, die hoe lankmoedig zij ook was, toch gevoelde, dat hare zenuwen begonnen geprikkeld te worden, en zij had hen uit de huiskamer verdreven.

‘Wat zullen wij nu doen?’ beraadslaagden zij in de gang.

Louis, Arthur, Valeer en Herbert begaven zich naar het oliekot, dat was eene kleine plaats bij de

voordeur, waar de standen en de vette maten stonden.

‘Willen wij winkel spelen?’ zei Louis, die immer de felste was.

- ‘Ja, maar stil, weet ge, dat Sepken het niet hoort,’ antwoordde Herbert, even stout.

‘Ik zal winkelier zijn en bestellen, gij moet om potten gaan,’ zei Louis.

De kinderen trokken op zoek: de eene bracht eene flesch uit het rek, de andere de melkkan, een derde had zich van eene karaf meester gemaakt, en allen kwamen om olie, en Louis taptte in de groote en kleine maten, dat het vette vocht van zijne vingeren afdroop en in zijne mouwen liep.

Zij hadden bladeren van den wilden laurierboom getrokken, dat was het geld, waarmede zij betaalden.

‘Nu laten ze mij ten minste wat rust,’ zei Sepken, die in de huiskamer een breiwerk opgenomen had, totdat - ik weet niet meer hoe - er krakeel onder het jonge volkje ontstond en luide stemmen tot in haar oor weerklonken.

‘Wel, wel, wat hebt ge nu gedaan!’ jammerde het meisje, als zij de aangerichte verwoesting

bemerkte, 'al onze olie uitgegoten! - zijt gij niet beschaamd,' berispte zij de oudsten; 'voor zoo iets zijt ge toch reeds te groot,' en zij riep Melia, die brommend met eenen emmer en eenen dwijl afkwam, en sedert een half uur te vergeefs naar heure melkkan had gezocht.

Allen moesten herkleed worden.

'Dat is nu iets,' zuchtte Sepken tegen de tweede meid, die eertijds met de kinderen speelde, doch nu ze grooter waren, in de keuken werkzaam moest wezen.

Deze, jong en onbezorgd, lachte, dat ze schokte: dit was aanstekend en Sepken lachte ook en de kleine guiten, die eerst beschaamd gestaan hadden en niet wel wisten, hoe groot hunne misdaad was, schenen gansch gerustgesteld en schaterden als uitgelaten, en Louis ging op zijn hoofd staan, en maakte met zijne vuile kleederen aan eene heele reeks tuimelsprongen over den vloer tot groote vreugd zijner kameraden.

'Maar, waar zijn Celina en Alidoorken?' vroeg Sepken zich af. 'Zij hebben daar met hunne pop zitten spelen, als die nu maar niets hebben uitgestoken!'

Celina en Alidoorken waren in het kantoorkamertje van Vader Mande gegaan, waar zijn lessenaar stond en zijne handboeken lagen. Op het hoogste schab bevonden zich flesschen anijs en jenever, waarmede hij de kalanten, die betalen kwamen, trakteerde, ofschoon hij zelf de beste kalant in dit opzicht was.

Alidoorken, op eenen stoel geklauterd, had de flesch anijs gegrepen; hij trok het kurk af en rook er aan: kinderen drinken over het algemeen gaarne sterke dranken en vertrekken nauwelijks den mond daarbij, het is alsof het zintuig van den smaak bij hen nog niet genoeg ontwikkeld ware om er den prikkel en de kracht van te voelen.

‘Toe, zet dat weder op zijne plaats,’ bad de kleine Celina schroomvallig naar de deur ziende; maar Alidoorken wilde niet en dronk eene teug:

- ‘Gij ook,’ zei hij van den stoel gestegen, met de flesch in de hand.

Celina schudde het hoofd; de jongen dronk nog - en nog eens, en stelde de flesch aan den mond zijner jeugdige vriendin, en - evenals Adam in den tijd in het aardsch paradijs zijns ondanks van den aangeboden appel proefde - zoo liet ook

omgekeerd de kleine Celina zich hier bekoren om te proeven van den geestrijken drank.

Zij hadden zich onder den lessenaar van Vader Mande op den grond gezet, en na nogeenige goede teugen uit de flesch had hun hoofdje gedraaid, en waren zij met het aangezicht op den vloer gaan liggen: aldus bevond hen Sepken.

Zij was zeer verlegen: 'Indien ze nu eens voor goed er ziek van werden!' zei zij ontsteld. 'Vreemde kinderen in huis hebben, is toch eene groote verantwoordelijkheid; men moet er veel meer op passen dan op zijne eigene, en hoe goed ook gadeslagen, vinden zij toch nog middel om u te bedriegen.'

- 'Ja maar, denk eens,' zei Mande half bedronken, aan wien het verteld werd, en nadat hij zijn misnoegen had uitgedrukt over hetgeen in het oliekot was geschied, 'denk eens, wat er had kunnen gebeuren, hadden die twee kleinen de phosphorstekjes gevonden, zij hadden het al in brand kunnen steken in mijn kantoor, en dat ware geene kleinigheid geweest! - wij mogen ons nog beloven, dat wij er zoo goedkoop van afkomen. - Maar ik zal toch blijde zijn, als

zij vertrekken, - de overlast is te groot,' voegde hij er het hoofd schuddend bij.

XXIII.

Er lag een heele stapel boomen in den driesch achter den tuin van Mijnheer Mande. Daar spelen de kinderen gaarn op. De kleine Herbert had door Louis geholpen eene lange, smalle plank op den hooizolder uitgezocht, en deze werd door de beiden langs het achterpoortje heen met veel moeite tot op het hoogste van den stapel gelegd. Reeds meer dan eens waren de knapen door den eigenaar van den driesch er uit verjaagd en met slagen bedreigd, doch dat schrikte hen niet af: zij kwamen weder, zoodra hij uit het zicht was.

Herbert en Louis hadden reeds eene tijdlang elk op een uiteinde zitten wippen, nu laag neder- dan hoog opgaande. Alidoorken en Celina hadden er belangstellend op staan zien.

'Koomt, ge moogt er ook eens op,' zei Herbert uit een gevoel van goedheid, of omdat het spel hem reeds verveelde.

Celina zat bevreesd. Alidoorken dacht in zijne kinderlijke onschuld aan roekeloosheid noch gevaar. Louis stond in het midden en hielp de plank op- en nedergaan. Hij deed het al harder en harder, ondanks het geschreeuw van Celina.

‘Baas Vrieze!’ riep Herbert ineens: hij had den houtkoopman ontwaard. Louis liet de plank los, die omkantelde. De twee kleinen tuimelden vrij onzacht op den grond; de knapen stelden het op een loopen.

Baas Vrieze - een groote kerel - bromde en vloekte binnensmonds, doch hielp de gevallen op: Celina drukte klagend de hand in hare zijde; Alidoorken huilde luid.

‘Waar doet het zeer?’ vroeg de man.

- ‘Hier,’ wees de kleine: zijne knie bloedde.

Hij tilde het kind op den arm; Celina strompelde nevens hem, dubbel toe gebogen, als een oud vrouwtje.

Hij stelde den kleinen Mandé op het hof: ‘Ik zou u raden de kinderen wat beter gade te slaan,’ sprak hij heengaande, zich wrevelig omkeerend tot Sabine, die uitgelopen kwam.

- ‘Ach God!’ riep het verschrikte meisje.

‘Letitia zal kwaad zijn!’ snikte Celina.

Sepken nam haar jongste broertje op den schoot; Melia bracht water en eene spons: heel de huid was af, en de knie reeds gezwollen.

‘Ziet gij, wat er van komt ongehoorzaam te zijn,’ zei Sepken, terwijl zij den knaap vertroetelde en kuste, ‘zwijg, gij zult mokken krijgen en Sepken zal u een schoon houten paard koopen, als *het* naar de stad gaat, maar ge moogt dat niet meer doen, Alidoorken.’

Hoemeer de kleine gevleid werd, hoemeer hij weende.

‘En gij, mijn lieveken, hebt ge u geen zeer gedaan?’ vroeg het meisje aan Celina, die er pijnlijk getrokken uitzag en de hand op haren rug hield.

- ‘Neen,’ zei het kind, bevreesd voor Letitia. ‘Het is waarlijk tijd, dat de vacance uit is,’ bemerkte Sepken met betraande oogen tegen de meid, ‘die kinderen zouden iemand den doodschrik aanjagen.’

XXIV.

Sabine had den tuin doen wieden, het hof vagen en heel het benedenhuis kuischen voor de komst van Letitia: zij vreesde het misprijzend oog harer strenge nicht boven alles: 'Er mag nergens iets op te zeggen vallen,' sprak het meisje.

Het jong volkje was uit, als Letitia toekwam met haren vader en Antoontje heel in het wit.

'Het zijn zulke brave kinderkens!' sprak Mande bewogen.

- 'Hebben zij u niet gegeneerd?' vroeg Letitia.

'Volstrekt niet,' verzekerde Sepken, 'zij zijn hier juist geweest als tehuis, wij hebben er niets bijzonders voor gedaan.'

- 'Ik begrijp,' sprak haar oom met stille deftigheid, dat het buiten daar gansch anders mede gesteld is als in de stad: men laat de kinderen op het hof spelen en daarmede is het uit; bij ons zou zulk eene bende last en werk aanbrengen.'

Sepken dacht, dat zij wel elders dan op het hof gespeeld, en veel last veroorzaakt hadden, en hoe de meiden heele dagen over het vermeerderd werk morden; doch zij zag minzaam en zoet op haren oom en sprak hem niet tegen.

Letitia keek rond, zooals zij gewoon was: 'Een ander huis dan ten tijde van Tante,' dacht zij.

De groote jongens waren met Odile en Florence naar de kijkkast gaan zien, die op de markt stond, zei Sepken.

'Maar wisten zij dan het uur onzer aankomst niet?' vroeg Letitia gebelgd over zoo weinig haast om haar te groeten.

- 'Ze zullen straks hier zijn,' was het verzachtend antwoord.

De kleine Manden kwamen met de jonge Gentenaren binnengestormd; zij babbelden allen dooreen: Herbert hield een stuk macaronvel in de hand, dat Louis hem wilde afnemen, Arthur en Valeer kozen elk van zijnen kant partij voor de kampioenen. Zij keken nauwelijks naar van Oost en Letitia: de buitenlucht verbruint het gelaat en versterkt de gezondheid, maar oefent geen

beschavenden invloed op het gemoed der kinderen uit.

‘Ziet mij dat eens, echte wildemannen!’ bemerkte Letitia.

Celina zag zeer bedrukt en stond half gekromd nevens den stoel harer zuster.

‘Houd u recht!’ gebood haar deze. - ‘Uwe haren zijn niet gekamd,’ zei zij aan den eenen, ‘uwe handen zijn niet gewasschen,’ tot den andere; ‘Aïe - en bezie eens zijne broek,’ klaagde zij, Louis omkeerend, ‘waar hebt gij daarmee gezeten, zeg deugeniet?’ en zij schudde hem ruw bij den arm.

De schalksche guit zag als een groot misdadiger naar den grond.

‘Hij zal zeker op eenen boom geklauterd zijn,’ waagde Sepken er tusschen te komen, ‘het is maar groen, wij zullen het wat afwrijven, en zij beproefde dit onder het verwijtend oog van Letitia.

- ‘Wat had ik u verboden, hein?’ vroeg deze met ingehouden toorn aan den kleine.

Arthur had geene kousen aan en het schoon zwart jasje, waarmede hij zijne eerste communie

had gedaan, was aan de ellebogen gescheurd geweest; - wel had Sepken den haak zoo goed mogelijk toetrokken en Arthur verzekerd, dat niemand het meer zien kon, Letitia had het gauw in het oog en streng werd hij berispt daarover.

‘Hebt gij goed gestudeerd?’ vroeg van Oost aan de grooten, die ook tehuis gekomen waren.

Zij vielen als uit de lucht: zij hadden zelfs vergeten, dat zij hunne leerboeken mede hadden.

‘Wel Florence!’ klonk het ontevreden tegen het meisje, dat de schade aan haar kleed, achter den stoel van Oom Mandé staande, te verbergen hoopte.

‘Houd u recht!’ gebood Letitia van tijd tot tijd aan de kleine Celina, die van haren val van daags te voren leed, maar er niet van spreken durfde.

Eindelijk scheen Letitia zich voorgenomen te hebben geene opmerkingen meer te maken, hetzij uit vrees Oom Mandé of Sepken te belgen, hetzij omdat er te veel te beknibbelen viel. Zij zag er zeer boos uit, maar hield zich tevreden Antoontje met affectatie bij zich te houden in de voorspelling, dat hij zich anders vuil maken zou; nu en

dan nog eenen bij zich te roepen om eene vette vlek in zijne kleederen na te speuren, een kraagje recht te trekken, eenen strik aan de haren der meisjes te herknopen, of eenen met allerlei opgepropten broekzak te doen uitjeden.

XXV.

Wederom was het zomer en in de week vóór de Gentsche kermis.

Mijnheer van Oost telde onder zijne kalanten eenen jongen drogist. Deze had in den vorigen winter zijne vrouw verloren en was alleen met twee kleine kinderen gebleven. Sedert eenigen tijd kwam hij wat meer dan naar gewoonte, dacht van Oost: hij had onlangs zelfs zijne uitnoodiging om te blijven middagmalen - die enkel als de voorgaande keeren voor den vorm gedaan was - gereedelijk aangenomen. En - zonderling genoeg - Letitia had haren vader geene verwijten daarover toegestuurd.

Het was een lange, vlasblonde man, wat tenger van gestalte, die er onderscheiden uitzag. Hij

scheen zeer braaf geweest te zijn voor zijne eerste vrouw, deed goede zaken en was van fatsoenlijke afkomst.

Hij heette Algoet en woonde te Brugge.

Zijn blik volgde Letitia, als deze de kinderen bediende, en ofschoon zij de oogen elders had, toch voelde zij, dat hij haar belangstellend of bewonderend gadesloeg.

‘Ik zal mij wel wachten hem nog uit te noodigen,’ dacht van Oost, wellicht met het wantrouwend voorgevoelen van eenen vader, die zijne dochter behouden wil.

Den volgenden Maandag was hij met Letitia gevraagd om in het huis van eene harer voormalige gezellinnen uit de kostschool te gaan middagmalen, namelijk bij den apotheker Klaassen, die tevens zijn oude vriend was.

Toen nu Letitia, wat te vroeg toegekomen, met Julienne, hare vriendin, eens tot in de eetzaal was gegaan om de kreeften in eenen tros te helpen opbinden, nam zij werktuiglijk eene spijskaart op: ‘Mijnheer Algoet,’ las zij verwonderd en op degene ernevens: Meijuffer Letitia van Oost.’

Julienne, bezig als zij was met de glazen te rangschikken, bemerkte geenszins hare ontsteltenis, want zij was ontsteld - Letitia - waarvan, dat wist ze niet, doch zij voelde zich als duizelig en had nauw den tijd van te denken: de straatbel had geklonken, en de apotheker riep ijlings zijne dochter, opdat zij in het salon wezen zou, wanneer de gasten er werden ingebracht.

Zij kwamen de eenen na de anderen. Mijnheer Algoet insgelijks: hij scheen vreemd in dat gezelschap, want hij moest aan de genoodigden voorgesteld worden.

Hij was sierlijk uitgedoscht, iets dat hem in de oogen van Letitia rijzen deed, en droeg eenen witten das; - was dat nog de rouw voor zijne echtgenoote, vroeg zich het meisje af. Zijn hoed had ook een breed rouwfloers. Hij had Letitia reeds de hand gedrukt en zat thans zeer ingetogen naar de anderen te luisteren.

Toen Mijnheer Klaassen aan eene bejaarde, kolossale dame in stijve brocartzijde den arm bood, als het sein tot den optocht, naderde Mijnheer Algoet Letitia ijlings, als ware hij bevreesd, dat een andere hem vooruit wezen zou, en leidde

haar recht naar heure plaats. Wist hij dan zoo goed, waar zij zaten?

Hij sprak van onverschillige zaken onder het eten. Hij droeg eenen ring met buitengewoon grooten diamant - waarvan de weerglans in eenen zonnestraal soms tot op den muur schitterde - aan den vierden vinger, en had aan den pink eenen effen vrouwenring; - dat moest de trouwring zijner overleden gade wezen, dacht Letitia.

Bij het nagerecht, als hij haar verteld had, dat hij van jongs af in haar ouders huis was gekomen, dat zijn vader zelfs handelsbetrekkingen met haren grootvader had gehad, zegde zij:

‘Het is een zonderling toeval, dat wij op eene tusschenruimte van min dan eene week tweemaal met elkander middagmalen.’

- ‘Het is geen toeval,’ antwoordde hij stil, met het zilveren lemmer van zijn mes aandachtig eene halve perzik schillend. Dan zag hij haar ineens aan: stout, open en met zelfvertrouwen, als iemand die, steunend op de eerlijkheid zijner inzichten, zijne gevoelens niet te verbergen zoekt en overtuigd is, dat hij achting en genegenheid verdient.

Dan vertelde hij haar gansch natuurlijk, dat Mijnheer Klaassen, verwant was met de aangetrouwde familie zijner zuster, en Letitia begreep, dat hij zich hier had doen uitnoodigen.

Letitia had hare stroefheid en haren gebiedenden toon afgelegd: zij zag er zoo zachtzinnig, zoo meisjesachtig uit, en ook zoo schoon met hare heerlijke oogen, in hare blijmoedige stemming.

‘Ik heb u bewonderd,’ sprak hij, ‘Donderdag, dat gij, nog zoo jong, heel goed weg met al die kleinen kondet.’

Dat was wel zoet om hooren - haar vader prees haar nimmer aldus.

Zij bleven lang aan tafel en dan werd voorgesteld eens naar den Kouter⁽¹⁾ het volksbal te gaan zien. Al de gasten waren vroolijk gestemd en met eenparigheid werd dit aangenomen.

Het sprak van zelfs, dat Mijnheer Algoet Letitia den arm bood. Er was ongemeen veel volk in de straten, die zij doorkruisten. Het meisje zag wel het gewemel, doch liet zich leiden als in eenen droom. Op andere dergelijke gelegenheden, ware

(1) Eene openbare plaats in het midden der stad.

zij de eerste geweest om haren vader tot vertrekken aan te manen met het oog op de kinderen, die slapen gedaan, de commiezen, die uitgaan moesten, het huis, dat op vreemde menschen stond, immers met het opsommen van al de bekommernissen, die eenen handelaar en huisvader wachten, als hij van eene feestpartij terugkeert.

Thans scheen zij er niet aan te denken.

Aan den hoek eener straat zagen zij ineens de verlichting van den Kouter: het was als eene voorstelling uit 'Duizend en ééne Nacht': het groot theater in 't midden met zijne ontelbare, gekleurde lampioenen geleeke een tooverpaleis van edelgesteenten samengesteld; slingerende lichten hingen als glinsterende festoenen onder de linden; kleurrijke poorten bevonden zich op de vier uiteinden; de drom was ontzaglijk, want alle standen der maatschappij stroomden daar op zulke avonden te zamen. Luid gejoel en dansmuziek weerklonken.

'Het is overheerlijk!' sprak Mijnheer Algoet, die onwillekeurig staan bleef, als in vervoering over den aanblik.

Zij hadden moeite om door het gewoel te geraken en hun gezelschap in het oog te houden.

‘Wij zullen eens dansen,’ had de apotheker, opgewekt door den champagnewijn, tot zijne kolossale gezellin gezegd - al had hij het niet gemeend. Dit bleek echter onmogelijk te wezen in het gedrang, overigens had de nachtlucht het enthousiasme aldra verkoeld.

Zij zaten ook eene tijdlang voor het ‘Café des Arcades’ en scheidden eerst laat. Mijnheer Algoet, was bij den apotheker Klaassen gelogeed. Mijnheer van Oost leidde thans Julienne aan den arm, die zich tusschen hem en haren vader niet bijzonder scheen te vermaken. Zij moesten aan het huis van Letitia voorbij.

‘Vaarwel,’ zegde het meisje aan haren geleider.

- ‘Geen vaarwel, tot wederzien!’ antwoordde hij zoo stil, dat zij alléén het hooren kon.

Drie dagen daarop, ontbood van Oost zijne dochter in zijn kantoor en stak haar sprakeloos eenen open brief toe: eene huwelijksaanvraag voor haar van Mijnheer Algoet.

Het blad trilde in hare hand.

‘Wat zegt gij daarop, Letitia?’

- ‘Papa!’ stamelde het meisje.

‘Zoudt gij den moed hebben mij te verlaten, mij en de kinderen?’ vroeg hij en zijne stem had haren toon verloren.

Letitia begon luid te schreien en bedekte haar aangezicht met haren zakdoek.

‘Doe wat gij wilt,’ sprak van Oost, ‘ik zal u niet dwingen van dat huwelijk af te zien, ik wil mij aan geene latere verwijtingen blootstellen; neem het besluit, dat gij verkiest; - doch ik ook zal weten, wat mij te doen staat,’ klonk het als eene bedreiging, terwijl hij krakend zijnen lessenaar toesloot, waarin hij den brief geworpen had.

‘Bedenk u een paar dagen,’ voegde hij er nog bij.

Letitia kwam hem des anderdaags opzoeken op dezelfde plaats. Zij zag wat bleek en hield de hand aan haar voorhoofd, als iemand, die er pijn heeft.

‘Papa,’ sprak zij de vingers op zijnen schouder leggend, terwijl hij nederzat.

Hij schreef nog een paar woorden bedaard voort, vaagde toen zijne pen af en luisterde, zich naar haar omkeerend.

‘Papa,’ hernam zij met inspanning, ‘van dat voorstel van gisteren, kan geene spraak zijn, gij moogt antwoorden, wat gij wilt, Papa.’

- 'Dat wist ik wel, het ware immers al te onredelijk geweest,' sprak hij, als gold het eene kleinigheid, 'gij moet geen andermans kinderen gaan kweken, er zijn er hier genoeg,' voleindigde hij glimlachend.

Maar Letitia lachte niet mede.

XXVI.

Mande deed alle dagen zijne ronde in nagenoeg al de herbergen van het dorp: er waren er niet weinig. Overal zat hij eenige minuten en dronk eenen druppel: 'Ik wil geene lieve kinderkens maken,' zei hij bewogen; want hij zag zijne dorpsgenooten allen gaarn en werd ook alom bemind; van hem kon men zeggen, dat hij geene vijanden had, tenzij wellicht zich zelven: zijn verstand en zijne gezondheid werden met eene dergelijke levenswijze ernstig op de proef gesteld.

Het was eene verschrikkelijke ontdekking voor Sepken geweest en een pijnlijk oogenblik, als zij het voor de eerste maal aan zich zelve bekend

had, dat Vader zich in den drank te buiten ging, en onwillig had ze dien dag zijne anders zoo welkome liefkozingsen afgeweerd.

‘Ziet gij uw vaderken dan niet gaarne?’ had Mande op weenenden toon gevraagd.

Een andermaal, dat hij met valavond, half zwenkend in de woonkamer trad en zich in zijnen zetel zette, zonderdat zijn oudste dochttertje hem begroette, vroeg hij vleiend:

‘Hè, wat zegt gij dan tegen mij?’

- ‘Wat zou ik zeggen;’ antwoordde Sepken goedig, maar bedroefd, ‘ik zeg: wellekom, Vader!’

‘En ik zeg ik wel: dag mijn zoete lieveken!’ zei Mande een fijn kinderstemmetje aannemend.

- ‘Hij is toch zoo braaf in den grond,’ bemerkte Sepken in zich zelve. Maar zij had nog eene andere ontdekking gemaakt: Melia dronk ook! De jenever was altijd uit, en nu wist Sepken, waarbij het kwam, dat ze soms zoo verdraaid liep en altijd hetzelfde zegde. Sepken sloot dit nieuw verdriet in haar hart op. Doch dit was oorzaak, dat de meid niet zeer nauwgezet was in het bestellen der olie en der melk - want bij Mande hield men koeien.

‘Als het Melia is, krijgen wij eenen goeden *klak* toe,’ zegden de geburen en zij kwamen om olie of melk, als zij wisten, dat Sepken niet daar was. In de stamperij waren de knechten meester: Mande zag hen weinig of niet op. ‘Dat kan *ik* toch niet doen,’ zei Sepken.

Vader ging bovendien veel naar eene wat afgelegen boerenherberg: ‘In het aardsch Paradijs’ stak er uit. Daar was eene dochter, welke geenen al te besten naam had - een leelijk vrouwmensch, gansch van de pokken geschonden - men had haar eens aan Sepken bij het uitkomen der kerk getoond. Indien Vader eens met haar trouwde, zooals in het dorp de roep was!

Het meisje voelde, dat haar een last was opgelegd, die hare krachten te boven ging: als zij te veel werk en hoofdbrekingen had, trok zij naar boven op heure kamer - liet alles beneden zijnen gang gaan - en legde zich in haar bed bitter te weenen.

XXVII.

Des avonds zat de olieslager in het Gemeentehuis. Daar kwamen de bijzondersten van het dorp bijeen. Zij dronken eenige pinten bier en spraken over het nieuws van den dag. Mande werd niet zelden het een of ander op de mouw gespeld, of wat voor den gek gehouden. Hij bemerkte het niet. De deurwaarder bijzonderlijk vond er een groot vermaak in: een gevolg van het buitenleven, waar men de gedachten minder op algemeenheden dan op personen stelt.

De dokter, welke een weduenaar met vele kinderen was, stond op het hertrouwen. 'En gij, waar zit gij nu?' werd aan Mande gevraagd.

- 'Hertrouwen!' herhaalde deze met de handen samengeslagen en de oogen in de lucht, 'daarvoor zie ik mijne kinderkens te gaarne!'

'Gij zoudt uwe kinderen daar niet mede verongelijken, indien gij eene brave, deftige vrouw van zekeren leeftijd naamt,' sprak de dokter, die

in tegenstrijdigheid met de anderen van het gezelschap, het gesprek ernstig opnam en de bemerking op zich trok. 'Er hoeft een hoofd van 't huis te zijn.'

'Ja, ik ben ook verwonderd, dat ge niet hertrouwt,' zei de secretaris, een bejaard jonkman, en een spotvogel, 'knap als ge zijt, zoudt ge nog al krijgen, die ge wilt,' en hij knipoogde tegen de overigen.

- 'Gij moet er niet mede gekken, beter dan gij misschien, maar -' vervolgde de olieslager ernstig, 'hoe zou ik mij kunnen verbeteren? Mijn oudste dochtertje staat aan het hoofd, dat is mijn rechter arm - mijn Sepken,' ging hij bewogen voort, 'een meisje, dat eene geleerdheid heeft - O! Zij houdt het boek - en goed! nooit misslagen! 't Is zij, die bestelt in den winkel, die het huishouden bestiert en - al zeg ik het zelf - alles is in orde te mijnent, 't is zij, die voor de kinderkens zorgt - en ze beminnen haar!... en dat is twintig jaar oud!' voegde hij er bewonderend bij.

'Iedereen heeft het geluk niet zulk eene bekwame dochter te bezitten,' bemerkte de onder-

wijzer, eene zinspeling makend, welke Mande niet begreep, maar die de anderen glimlachen deed.

- 'Ziet ge wel, Mijnheer de dokter wil een gezelschap voor zijnen ouden dag,' zei de deurwaarder, 'dàt is het. Gij, Mijnheer Mande, zult geheel alleen zitten, als al uwe kinderkens' - hij gebruikte ook de verkleining - 'zullen weg zijn.'

'Weg zijn? mijn Sepken zal bij mij blijven, zoolang ik leef.'

- 'En wat recht hebt gij dat meisje bij u te houden?' vroeg de dokter, 'en als gij eens komt te sterven, volgens den natuurlijken loop der zaken, wat zal ze dan doen?'

'Hooft mij dat eens! wat zal mijn dochttertje doen!' herhaalde Mande door deze woorden in zijne boerenhoovaardij gekrenkt. 'Notaris,' - hij was het, die de zaken van het sterfhuis had vereffend - 'wat zegt gij er van?'

- 'Natuurlijk heeft het meisje fortuin,' antwoordde deze deftig.

'Dat is allemaal de quaestie niet,' zei de deurwaarder in zijn bier kijkend, 'maar Mijnheer Mande heeft goed zeggen, hij zal zijn doch-

tertje niet bij zich behouden, want - want gij weet wel, dat de vreemde muziekmeester haar naloopt.'

- 'Wat?' vroeg Mande.

'Keert zij niet alle Zaterdag, als hij naar de repetitie komt, met hem in den namiddag van Gent terug?' zei de deurwaarder om Mande te tergen, 'zij verkeert met hem.'

- 'Ha, dat zal ik weten!' riep deze opspringend, 'ik ga op staanden voet dat eens opklaren!' - Hij was in eene hevige gemoedsbeweging: het glas beefde in zijne hand, hij had moeite om het verschuldigd geld te tellen.

De anderen vonden het vermakelijk en lachten van harte.

Sabine was nog op.

'Wat hoor ik daar van muziekmeesters en van verkeeren en samen naar huis komen des Zaterdags?' vroeg Mande.

- 'Vader, wat wilt gij zeggen?' stotterde het meisje.

'Geene muziekmeesters voor mij!' zei Mande schuddebollend.

Sepken bezon zich: '- Nu ja, Vader, den

muziekmeester van de Fanfaren heb ik eenige malen op den trein ontmoet, toen ik met Alidoorken naar de stad geweest was voor zijn knietje' - sedert zijnen val, had de kleine een gezwel aan de knie, hij hinkte en droeg thans zelfs een stevig apparaat - 'meer niet, Vader.'

'Hij loopt u na.'

- 'Hij draagt mijn pakje of mijn regenscherm en neemt Alidoorken uit den trein; ik ga een eind weegs met hem,' bekende het meisje.

Mande schudde het hoofd: 'Daar wordt op gesproken in het dorp, hoort gij,' waarschuwde hij haar.

Sepken weende: - 'Men mag toch niets doen, of de menschen weten er iets op af te keuren,' zei zij tusschen hare tranen.

'Gij meent het toch zeker niet met dien leelijken vreemdeling, dien gelukzoeker? Gij weet wel, wat ge mij beloofd hebt,' sprak hij.

- 'Maar Vader!' was het dubbelzinnig antwoord.

'Pas op uwe reputatie, dat is het kostelijkste, wat men heeft, maak de menschen niet sprekend,' raadde Mande met overtuiging.

Indien Sepken nu een woord over het ‘Aardsch Paradijs’ liet vallen? De gelegenheid was schoon, misschien zou Vader het wel afnemen. Zij aarzelde; het was toch zoo moeielijk:

- ‘Goeden avond, Vader,’ zei zij met haar licht, dat zij intusschen ontstoken had, in de hand.

Hij gaf haar een kruisken op het voorhoofd: ‘Mijn Sepken, mijn dochterken,’ sprak hij met vaderlijke ontroering.

XXVIII.

Maar de kinderen werden groot; voor hunne opvoeding moest gezorgd worden. Omer was tehuis uit het college - of beter - Omer was reeds weder van huis: hij was als commies bij eenen wisselaar in Gent geplaatst, het was een brave, werkzame jongen.

Odile verrichtte niets: zij was uit de nonnenschool gebleven sedert Paschen; zij verveelde zich en wilde volstrekt naar het persionnaat: andere meisjes van heure jaren waren er reeds sedert lang.

Zij moest naar 'Doorezele' te Gent; want Florence was ook in die kostschool.

'Het is een geluk, als de kinderen zoo gaarn gaan,' bemerkte Sepken, 'maar zult gij niet schreien den eersten avond, zult gij het gewoon kunnen worden?'

- 'O ja!' lachte Odile met zelfvertrouwen.

Op den vooravond van haar vertrek, ging zij rond op den boomgaard, aan den molen, in de konijnenkotten en den koestal: overal maakte zij witte kruisen met een stuk krijt: het was als een eeuwig afscheid, dat plaats zou hebben. In de oliestamperij zegde zij aan de knechten: 'Gij zult mij nu in langen - langen tijd niet meer zien,' en tegen den vuurmaker: 'Moest ik tehuis blijven, ik geloof, dat ik mij dood zou schreien.' Tegen Melia sprak zij ook aldus:

'Het zal wel koelen zonder blazen,' voorspelde deze.

Odile trok op met October. Zij had pakken chocolade, appels, peren en lekkerkoek in haren koffer, en geld in den zak om haar het een en ander te koopen. Vader zou haar alle Vrijdagen, als hij naar de markt ging, en Sepken ten minste alle veertien dagen bezoeken.

Zij had afscheid van de geburen genomen en mocht den eersten dag, al eer zij ingeleid werd, bij Oom van Oost gaan middagmalen, - dat was een heel vooruitzicht! Letitia had ook beloofd, dat telkens Florence op eenen uitgangdag naar huis kwam, zij medekomen mocht.

Het vaarwel was roerend: Sepken beweerde, dat zij er niet tegen kon en liet hare zuster alleen met Vader optrekken; het was een omhelzen, waaraan geen einde kwam, zoodat ze bijna den trein misten.

Toen Mande 's avonds halfdronken tehuis verscheen en Sepken, roodgeweend, naar Odile vroeg, antwoordde hij luchtig, dat ze het reeds gewoon was en niet meer had willen wederkeeren.

‘Het is wat gauw om aldus te spreken,’ bemerkte Sepken, half tevreden en half droef over zulke rasche vergetelheid.

Den Vrijdag daarop vertelde hij, dat Odile bitter geschreid had, toen hij henenging en naar Sepken, en naar allen zoozeer had gevraagd.

‘Het is pijnlijk’ zeide hij ontroerd, ‘voor eenen vader zijn kinderkens in het verdriet te zien!’

‘Ik moet volstrekt gaan,’ sprak Sepken met zelfverwijt, telkens Vader zulke slechte maren bracht, ‘ik heb dat kind beloofd haar alle veertien dagen te bezoeken en het is al vier weken. - Zie -’ en zij berekende, wanneer zij het best uit zou kunnen - ‘Maandag ga ik voorzeker.’

Doch den Maandag was ze verhinderd en haar vader had een paar malen beweerd, dat het hem aan tijd ontbroken had: ‘Meent ge, dat het niet ver uit den weg is dan?’ Maar Sepken wist het beter: Vader ging niet, omdat hij Odile niet kon zien schreien en Sepken liet staan wat stond en ging zelve.

‘Odile kon het in den eerste maar moeielijk gewoon worden,’ zei Letitia, bij wie Sepken zich het eerst begaf, ‘thans begint zij zich te schikken: hoe zeldener zij iemand van haar volk ziet, hoe beter, ware ik in uwe plaats, ik zou er zelfs niet gaan.’

Niet gaan! - en Sepken, die er voor gekomen was en Odile zoo liefhad! - ‘Neen, dat kan ik niet laten,’ zei ze.

‘O Sepken, wat slechten dienst doet gij aan uwe zuster!’ verweet haar Letitia.

Sepken ging. Zij keerde niet terug bij haren oom, zooals zij beloofd had, maar wie dien avond in Gent aan het station geweest ware, zou Odile, gansch bekreten maar licht van tred en blijgemoed, achter hare oudste zuster op den trein naar Zoutrode hebben zien stijgen. - Zij had genoeg van het pensionnaat.

‘Odileken zou het borstwater gekregen hebben!’ verzekerde Sepken aan Melia, ‘het was niet om aan te zien, mijn hart brak van medelijden met het arme kind!’

Och het was ook zoo plezierig weder tehuis, en bij de anderen te zijn! Vrij van allen dwang op het hof rond te slenteren; de kiekens en kalkoenen eten toe te werpen; niet vroeg te moeten opstaan; des avonds met de voeten op de stove te zitten; appelen in den oven te braden, of aardappelen met de pel onder eene koperen schijf op het blad. - Neen, neen, om niets ter wereld zou Odile nog wedergekeerd zijn!

‘Zij kan ook al genoeg,’ zei Sepken geruststellend, ‘een meisje moet zoo fel niet geleerd zijn als een jongen.’

XXIX.

Het was zelfs gemakkelijk Odile tehuis te hebben, want zij breide kousen en deed de boodschappen. Alidoorken, die veel van zijne zeere knie uitstond, was lastig en bedorven: hij wilde altijd bij Sepken zijn en stak vol grillen. Het meisje moest er halve dagen mede op den schoot zitten: 'En aldus kan ik niets meer verrichten,' sprak zij glimlachend.

Odile was op zekeren morgen met hoofdpijn opgestaan.

'Gij moet wel eten,' zei Sepken, 'het zal daarmee beteren.'

Maar het smaakte niet.

'Och, en ziet eens,' bemerkte Sepken, 'heel heur aangezicht staat vol roode vlekjes.'

Odile voelde het niet.

Sepken tastte in haren zak met Alidoorken op den schoot gezeten, en gaf haar wat klein geld:

‘Indien gij geene boterhammen lust; ga dan bij den bakker om mastellen, Alidoorken zal er ook eene eten,’ zei ze.

Odile deed het. De wind was scherp en blies door haar dun kleedje; zij liep om er gauw te zijn, maar moest blijven staan onderweg, zoo hevig klopte het in haar hoofd.

‘Mijn kind, mijn kind! wat denkt men wel van u uit te zenden: gij hebt de mazelen!’ zei de bakkerin op onrustwekkenden toon, ‘ga gauw naar huis en leg u in uw bed, of de brand zal inslaan.

Odile liep met hare mastellen heen, nadat de vrouw zorgzaam het voorschoot van het meisje over haar hoofd geslagen had.

‘Ik heb de mazelen,’ verklaarde Odile fier.

Er was geen spoor van roode vlekken meer te zien.

Ja, Odile had de mazelen, bevestigde de dokter.

‘Ik doe het al om wel te doen,’ weende Sepken.

Odile lag heel slecht: de brand had zich op hare oogschelen gezet, welke gansch ontsteken waren; zij kon nauw het hoofd opheffen en niet

zij alleen, maar al de anderen kregen het beurtelings: de woonkamer was in eene ziekenzaal herschapen. Herbert, Hilaire en Valeer, elk lag in een bed, de eene wat kranker dan de andere. Herbert kon niet gedekt blijven en Sepken sprak schoon en beloofde hem alles, wilde hij gehoorzaam zijn en zich stil houden.

Ach, en Alidoorken! hij werd ook van de ziekte aangetast. Zij moesten vasten, zei de dokter, en veel drinken.

Thans waren zij allen aan de beterzij.

Maar... den Vrijdag had Vader taartjes mee voor de kinderen:

‘Wij zullen ze tot later wegsluiten,’ zei Sepken in de gang, doch niet stil genoeg: zij hadden het gehoord en drongen er op aan de lekkernij dadelijk te krijgen.

Alidoorken schreide.

‘Och, dat kan immers geen kwaad,’ dacht het meisje, de geneesheeren doen altijd vasten, het arme kind is zoo verzwakt sedert zijn zeer knietje! Zij gaf hun het eene taartje na het andere. Alidoorken at er twee: ‘Zie eens, hoe het smaakt!’ jubelde Sepken en wilde er hem nog geven, maar de knaap legde zijn hoofdje neder;

zijne handjes begonnen te gloeien en zijne lipjes zwollen op.

Twee dagen daarna was Alidoorken een lijk.

Sepken gaf zich schier aan de wanhoop over: 'Als de dood er bij is, wat kunnen de dokters!' schreide zij.

Al de kinderen weenden om het meest.

Mande was sedertdien van heele dagen niet meer nuchter.

XXX.

De twee oudste zonen van Oost gingen goed vooruit, zij waren ernstig en werkzaam. Richard was grooter dan zijn vader en als klerk bij eenen fabrikant geplaatst. Valentin studeerde aan de Hoogeschool: hij wilde apotheker worden. Florence was volleerd en thans een zeer schoon meisje: zij geleeke op Letitia, doch hare trekken waren zachtmoediger. Arthur zou het bedrijf des vaders uitoefenen. Antoontje ging nog ter school en Louis naar het college, het was maar met hem, dat ze tehuis moeite hadden: hij was een

straatschender en een nietdeug. Letitia bedreigde haren broeder, dat zij hem naar het verbeteringsgesticht van Ruiselede zenden zou.

Er was nog een ander verdriet in de familie: de kleine Celina groeide krom. Zij had zich erg bezeerd, toen ze bij Oom Mande met de plank was omgeslagen; zij had het niet durven bekennen, uit vrees voor hare groote zuster: 'Houd u recht!' zeide deze, die niets vermoedde, immer; maar het kind kon zich niet recht houden, en eerst na maanden kwam het uit, dat zij eenen val had gedaan.

'Waarom hebt ge dat niet aanstonds verklaard?' keef nu Letitia. Hare ruggegraat was gekromd en eene harer heupen wat hooger dan de andere.

- 'Had men het geweten om er in tijds tegen te zijn!' sprak van Oost zuchtend.

'Wellicht,' zegde de dokter.

Haar schoon aangezichtje zelf begon de sporen van hare gebrekkelijkheid te dragen: haar mond ontwikkelde zich, eene pijnlijke uitdrukking lag er op; hare armen waren te lang en hare beenderige handen te groot naar evenredigheid van het overige.

Ja, dat was een zwaar verdriet voor Papa van Oost en Letitia.

Het was verwonderlijk om zien, hoe de groote knapen, reeds jonge heeren en boven haar hoofd gegroeid, hunne zuster ontzagen.

‘Letitia, mag ik eenen nieuwen col aandoen?’ vroeg de eene.

- ‘Letitia, zie eens mijne schoenen, ik heb er volstrekt andere noodig,’ klonk het vreesachtig.

‘Letitia, mag ik van dezen avond tot tien uren uitblijven?’ bad de oudste, Richard, die altijd om negen tehuis moest zijn.

Aan tafel ging het evenzoo: zij zagen het haar aan de oogen af, als zij nog iets lustten. Geen der zusters of broeders had ooit de karaf met bier - veel minder de flesch wijn - durven aanraken: hun deel werd hun toegemeten.

Het scheen zonderling aan Mande en Sepken, als ze daar aten, dat Letitia op een begeerig gebaar der kinderen naar de eene of andere spijs, soms stil knikkend zegde: ‘Gij moogt,’ of weigerend het hoofd schudde.

- ‘Bij ons vragen ze niet, of ze mogen, ze grijpen maar toe: elk bedient zich zelve,’ zei Mande, gulhartig lachend.

Letitia beet op hare lippen.

Het was foore.

‘Och, Letitia er is een dierentemmer: zes leeuwen, eene hyena, een luipaard; hij treedt in hun kot, aler zij eten krijgen; al de jongens van het college zijn er reeds geweest, wij zullen het van ons spaargeld betalen, mogen wij van dezen avond gaan zien, Arthur en ik?’ vroeg Louis.

- ‘Neen,’ zei ze kortaf.

Daar was niet op terug te komen.

‘Gij deugeniete!’ kon Louis niet nalaten binnensmonds te prevelen.

- ‘En dat heet *Loetitia*’ spotte Valentin, wanneer zij het niet hooren kon.

Letitia sprak er met haren vader over, Louis, aangezien hij zoo stout was, in de krijgsschool te doen: ‘Daar zullen ze hem wel weten te temmen,’ voorspelde zij.

XXXI.

Als Letitia vijf en twintig jaren oud was, zag zij er wel over de dertig uit: de bekommernissen van het huiswezen, en al de op haar gelegde verantwoordelijkheid hadden hunnen stempel op hare trekken gedrukt. De gewoonte van op te zien en te overheerschen had aan haren blik iets hards bijgezet; zij was merkelyk vermagerd: hare schouders en ellebogen schenen scherp geworden en de toon harer stem klonk gebiedend. Lachen deed zij zelden; voor haar genot uitgaan weinig of nooit en de strengheid, welke zij zich zelve oplegde, drong zij ook aan anderen op. Florence werd zeer in toom gehouden. In de kostschool had zij menige vriendin gehad; men schreef elkaar wederzijds, nadat elk tehuis was, en niet zelden kwam nu en dan in den eerste eene uitnoodiging tot een verblijf in eene andere stad of dorp.

‘Gaan is komen,’ zei Letitia, ‘ik heb nooit kennis met vriendinnen aangeknoopt, en er mij niet te slechter mede bevonden.’

Florence had gaarn gekleed mogen gaan zooals andere meisjes en zich het eene of andere fantazekleinoed aanschaffen; maar dat was verboden: Letitia kocht hare kleederen, die hoe deftig ook, echter het bevalzieke juffertje mishaagden. Eenige malen was zij zelfs in opstand gekomen en had zich tot haren vader als scheidsrechter gewend, doch zijne beslissing was niet twijfelbaar en Florence moest zich onderwerpen.

Zij was neerslachtig geworden, met tusschenpoozen van zichtbaar misnoegen over haar lot, en een uitbundig verlangen naar vreugd.

Letitia bekreunde er zich weinig over.

‘Gij zit als een vogel in eene kooi, waarom komt gij niet soms voor eenige dagen?’ zei Sepken.

- ‘Ik mag niet,’ antwoordde Florence met tranen in de oogen.

‘Celina en ik gaan ook voor geene dagen uit,’ sprak Letitia, zich zelve en het kreupele zustersje tot voorbeeld gevend.

Maar, ging Florence niet naar Oom Mande's, Valentin integendeel trok er bijna alle Zondagen heen: hij was den dwang van Letitia ontwassen,

hij was discipel en zou welhaast zelf eene eigene apotheek hebben: Odile en hij hadden elkaar van jongs af liefgehad, en schoon Letitia er al haren vader in het geheim wilde tegen aanstuwen, voorgevend, dat zij te nauw verwant waren en dat het meisje slordig, ongeletterd was en van geen sparen wist, wat mocht het baten? - Zij waren beide bemiddeld van den kant der overledene moeder, en oud genoeg om geene vaderlijke toestemming voor de wet meer te behoeven.

Overigens, het zou zoo verre niet komen: Papa van Oost zou wel toegeven.

XXXII.

Bij Mande gingen de zaken niet te best: reeds meer dan eens was het gebeurd, dat hij, geen geld hebbend om de boeren te betalen, als zij hun zaad leverden - want een landbouwer verliest nooit, hij eischt comptante speciëen - er bij zijnen goeden vriend, den notaris, ijlings langs het achterpoortje was moeten gaan leenen. Het weder-

geven werd alsdan zeer moeielijk, en Mande had hem voorgesteld de geleende sommen in een rentje te trekken, waarvan hij interest betalen zou. De notaris stemde toe, doch de rent was nu zóó beduidend geworden, dat hij hypotheek vroeg.

Hypotheek, goeden Heere! Die schande ware te groot geweest in de oogen van den handelaar. Het geld der weezen was in obligatiën op den Staat geplaatst en op het Grootboek ingeschreven, de interest er van voldeed voor hun onderhoud. De stamperij bracht eertijds veel op, genoeg om zooniet het fortuin te doen aangroeien, ten minste te behouden, wat zij bezaten. Thans bevond Mande zich in zeer bekrompen omstandigheden. Waar was het gebleven? - men wist het niet. Er werd gezegd, dat hij veel geld in het 'Aardsch Paradijs' liet. Van eenen anderen kant was het uitgekomen, dat Melia hem bestal: haar broeder had vele kinderen, hij alleen won eene kleine daghuur en nochtans scheen het huisgezin in welstand. - Hoe was zulks mogelijk? Maar het werd geweten, dat ze 's avonds langs achter met klutsen meel uit den molen trokken; dat ze varkens vetten, zonderdat zij land hadden of ooit om zwijn-

aarde kwamen, en boter aten op hun brood, als andere werklieden zich met smout tevreden hielden, en dat er soms eene heele hesp op tafel stond! Dit vertelden hunne geburen. Altijd zeker is het, dat Omer, die in de stad woonde, eens overgekomen zijnde, Melia aan de deur had gezet.

Het was spijtig, dat Omer zich aan het hoofd der zaken niet stelde: het was een bekwame jongen, maar: 'Neen, neen,' zei hij, als Oom van Oost of Letitia er hem het voorstel van deden. -

Wellicht schrikte de wanorde in huis hem af.

Hilaire was thans veel in de stamperij: hij schertste met de werklieden en vloekte als een ketter bij tusschenpoozen. Hij had geen gezag. Hij was niet van huis willen gaan: 'Ik ben boer geboren en zal boer sterven,' verklaarde hij met eene soort van afgunst ten opzichte van Omer.

Valeer had te Melle in het pensionnaat gewoond, hij leerde niets. Het was kostelijk: men had hem tehuis doen blijven. Hij vroeg overigens niet beter.

'Er is werk genoeg in de fabriek,' had Sepken gezegd.

Maar in plaats van zich nuttig te maken, sloeg hij de wegen zijns vaders in: hij liep gansche

dagen in de herbergen en, in tegenstelling met dezes goede inborst, was hij daarenboven een woestaard en een voorvechter, en had reeds meer dan eens gevaar geloopt uit hoofde zijner euvelheden voor het gerecht gedaagd te worden.

Mande had onderhand meer dan één akkerstuk verkocht.

Eens, dat hij weer in geldverlegenheid zat, was hij zuchtend bij van Oost gegaan: 'Broeder, ik kom bij u om troost,' had hij welmeenend gezegd.

Het was om geld.

Letitia, als hadde zij er een voorgevoel van bezeten, was bij zijn binnentreden mede in het bureel gegaan en week geen oogenblik van hunne zijde, hoezeer hare tegenwoordigheid ook elders mocht vereischt worden.

Zij stond achter Oom Mande, toen hij met zijn voorstel uitkwam:

'Twee duizend franken op interest van vijf ten honderd en weer te geven op het eerste verzoek.'

Van Oost zat zich te bedenken, of nam er den schijn van aan.

'Ik heb een slecht jaar beleefd,' verschoonde

zich Mande, met het hoofd tusschen de beenen, 'ik heb eenen plaatsvervanger moeten koopen en eenen jongen te Melle gehad; met een paar jaren zal het beteren, hoop ik.'

- 'Ik zie niet hoe,' bemerkte van Oost.

Letitia deed hem teeken niet toe te geven.

'Ik heb u ook nog uit de verlegenheid geholpen, als gij betalingen te doen hadt,' zei Mande naar hem opziende.

Dat was juist, als de kinderen klein waren. Van Oost had het goed onthouden: 'Maar ik heb het u teruggegeven,' zei hij als uitvluchtsel: de laatste woorden van Mande hadden hem vermurwd, te meer daar er toch nog geen verlies aan zou zijn.

Letitia schudde het hoofd met geweld en van Oost weigerde, zeggend, dat hij zelf eene betaling te doen had, en voor het oogenblik over zulk geene som beschikken kon.

Mande moest ongetroost naar huis. Letitia wilde hem houden om het middagmaal te nuttigen, maar hij trok wrevelig heen.

XXXIII.

‘Mijn Sepken, mijn kindeken!’ had hij tehuisgekomen half weenend gezegd, ‘Vaderken is bedroefd, Vaderken kan zijne schulden niet meer betalen...’ hij was niet dronken en scheen verlamd door wanhoop. Hij zat met hangend hoofd en hangende armen en wilde van het bereide avondmaal niet proeven.

Sepken had eenen inval gekregen: - ‘Vader, hoe willen wij bij vreemden om geld gaan, als wij het in huis hebben!’ zegde zij. ‘Neem van mijn erfdeel,’ want zij mocht er over beschikken, sedert zij meerderjarig was.

‘Hoe, mijn dochtertje?’ vroeg Mande met eenen lichtstraal in den blik.

- ‘In leening,’ zei het meisje.

‘Natuurlijk: ik zou mijne eigene kinderkens geene schade willen doen,’ meende de olieslager.

- ‘Hoeveel behoeft gij wel, Vader?’

‘Ik wil geene andere menschen meer in de

oogen zien,' zei Mande met opgewekten boerentrots, zijne vork - want nu zat hij te eten - nederwerpend, 'ik ben beschaamd, als ik voorbij het huis van den notaris kom. Wij zullen elk het zijne geven, Sepken, dan zal er niets meer te babbelen zijn.'

Sepken haalde eene doos met obligatiën te voorschijn. Mande nam er gretig een heel pak uit. Het meisje beefde: zij scheen niet gewoon waardijen te verhandelen, of het was wellicht uit blijdschap, omdat het haar vergund werd haren vader uit den nood te helpen.

'Weet ge wat, Vader, wij zullen het trachten weer te winnen; nu Melia weg is, zal het huishouden veel min kosten; wij zullen onze uitgaven beperken; in kleederen en alles kan gespaard worden,' zei het meisje. - Had zij er maar durven bijvoegen: 'in jenever ook!'

- 'Roep mij morgen om vijf uren,' beval Mande in de keuken tot de meid - want hij moest met den eersten trein weg om de waardijen van Sepken tegen klinkende speciën te doen uitwisselen.

XXXIV.

Wat eens geschied was, geschiedde meer: telkens Vader in verlegenheid verkeerde, moest Sepken hare blikken doos te voorschijn halen.

Sepken bekommerde zich echter; zij ook was verouderd vóór den tijd, evenals Letitia: de vroolijke uitdrukking van haar gelaat was in eene zonderlinge plooi veranderd, waarvan men niet kon zeggen, of het lachen of weenen geleek. Zij was zeer dik geworden en verwaarloosde haren opschik volkomen:

‘Wij moeten sparen,’ was thans immer haar woord.

- ‘Wat eet gij daar, Sepken?’ vroeg eens Omer, die met Valentin was afgekomen.

Het was een roggenboterham: ‘Het bakkersbrood is duur,’ dacht het meisje, maar zij zegde: ‘Dit verkies ik bovenal,’ om haren broeder en haren neef niet te bedroeven.

Sepken droeg thans klompen in de week tehuis:

‘De schoenen kosten te veel,’ zei ze. Dit belette haar niet voor Odile dure bottienen te koopen, waarmede deze in den mest aan de stallen liep. Er was ook niets te kort op tafel, als er volk kwam, maar Sepken stelde voor van vroeger naar bed te gaan om licht en vuur te sparen, iets dat echter van de anderen niet aangenomen werd.

Er was een hoekje uit eene ruit gebroken in hare slaapkamer: zij kon er niet toe besluiten den glazenmaker te ontbieden, al leed zij van den tocht.

‘Ik heb Sepken gezien,’ vertelde Antoontje eens, met eene zekere gemoedsaandoening 's middags van de school tehuiskomend.

- ‘Waar?’ vroeg Letitia.

‘Ik heb haar in dat huis zien gaan op den hoek der Korenmarkt, ge weet wel, Letitia, waar die traliën voor het venster staan, en daarachter die gekleurde papieren met cijfers op,’ zei het kind.

- ‘Bij den bankier,’ sprak zijne groote zuster, eenen veelbeteekenenden blik op haren vader werpend. - Letitia had het met hare vrouwelijke klaarzichtigheid reeds geraden, wat er gebeurde: zij hoorde niet meer, dat Oom Mande ergens om

geld ging, hij scheen zeer opgeruimd, als hij kwam. - Ja, Letitia had het begrepen, dat Sepken er onder zat. Zij schudde bedenkelijk het hoofd:

‘Hebt gij tegen haar gesproken?’

- ‘Neen, zij zag mij niet.’

‘Maar zijt gij wel zeker, dat zij het was?’

- ‘O heel zeker,’ bevestigde het kind, ‘zij scheen te zoeken naar het huis en trad achteruit op de straat om te zien, waar ze moest wezen. - Zij had haar bruin, wissel kabaatje met de koperen slotjes in de rechter hand: het was Sepken.’ - Sepken, die altijd zooveel koeken uit dat gebenedijd kabaatje te voorschijn bracht, was immers genoeg gekend van de kinderen!

Het duurde dan ook niet lang, of het meisje kwam zelve binnen: zij had maar eenen handschoen aan, en droeg zulk een zonderling model van een hoedje, waarop een te pas gebrachte rouwtros stak ‘: Waar mag ze dat uitgehaald hebben!’ lachte Florence stil tegen Celina, terwijl zij het wegdroeg.

‘Gij hebt daar een schoon hoedje,’ zei ze tot hare nicht.

- ‘Vindt gij? Ik heb het zelve gegarnierd,’

bekende het meisje, 'och, die modisten durven alles vragen, wat haar in het hoofd komt, en dit zal ook zinnen tijd doen; het kost niet veel.'

Dat het hoedje weinig gekost had zoo van uitgave als maaxsel, ware ook zonder de verzekering van Sepken te bespeuren geweest.

'Sabine,' verklaarde Letitia, die telkens bij hare zeldzame bezoeken te Mande's overvloed van alles op de tafel zag, 'gij zult u moeten tevreden houden met het maal, dat gij vindt; de Donderdag is immers een slechte dag voor het vleesch,' ontschuldigde zij zich.

Och, daar moest Letitia zelfs niet aan denken, zei Sepken, en het wissen mandje werd ontsloten en Antoontje kreeg zijne handjes vol. - Antoontje niet alleen: 'Want de grooten lusten ook nog wel iets lekkers,' lachte het nichtje van buiten.

- 'Maar Sepken toch! waarom doet ge dat?' bemerkte Letitia, waarlijk ontevreden en spijtig, 'zie eens al die fijne lekkernij, ik vraag u, of dat nu noodig is!'

'Och, ze zijn dat gewoon,' zei Sepken, die gansch opgeruimd was, omdat ze een pak bank-

briefjes onder haar kleed op de borst in een stuk gazet met eene groote speld had vastzitten, en daarenboven eene heele beurs met vijffrankstukken in het wissen mandje had, dat ze zorgeloos in eenen hoek der kamer stelde.

‘Hoe gaat het nu in de affaires?’ vroeg van Oost aan tafel.

- ‘Nog al wel, Oom,’ antwoordde Sepken, die niet al te mededeelzaam was.

‘En Hilaire, werkt die nu in de stamperij?’

- ‘Ja, zoo nog al daar of daar,’ zei Sepken.

‘In de vacance kom ik, hoort gij, om eens met hem te voet een heel toertje in het omliggende te doen, wij hebben het al vastgesteld,’ sprak Louis om Letitia te tergen.

- ‘Dat zal te zien zijn,’ antwoordde zij.

Toen zij naar het station gingen, waarheen Letitia Sepken vergezelde, begon deze eerste:

‘Sepken, neem het mij niet kwalijk, ik spreek in uw eigen belang, maar ik weet heel goed, dat de zaken niet te best gaan tehuis; Sepken, luister naar mij, indien gij aan uwen vader geld voorschiet, zorg, dat gij zelve op het einde niet van alles ontbloot zijt.’

- 'Ik kan toch Vader in den nood niet laten,' antwoordde het meisje, wie het weenen zeer nabij stond, verwonderd, beschaamd en als misnoegd, dat Letitia zoo goed bescheid wist.

'Neen, maar geef niets zonder een bewijs, - hebt gij die voorzorg genomen, Sepken?'

Daar had zij niet aan gedacht: 'Maar Vader zal toch zijne schuld niet loochenen, Letitia!'

'Vader is sterfelijk als eenieder, dat hij u ten minste een ontvangstbewijs van de voorschotten geve.'

Sepken dankte haar niet, Sepken antwoordde daar zelfs niet op; maar de woorden harer nicht hadden haar nadenkend gemaakt.

'Waar loopt gij heen? het is langs hier,' waarschuwde Letitia, in de voorzaal van het station aangekomen, want Sepken begaf zich haastig naar eenen verkeerden kant om haar reiskaartje te halen.

- 'Wel, ik neem tegenwoordig altijd eene derde klas,' bekende zij.

'Dat zou ik u niet raden, Sepken,' antwoordde Letitia, vernederd zulk eene reizigster

uitgeleide te doen, 'dat is niet fatsoenlijk voor een meisje van uwen stand.'

Sepken glimlachte wel, maar deed het toch.

Letitia ging in de wachtzaal niet mede en nam afscheid: zij moest volstrekt vroeg thuis wezen, verzekerde zij.

De woorden van Letitia hadden het meisje zeer verontrust en bleven haar onverpoosd in het hoofd spelen.

'Vader,' sprak zij thuis, alleen met hem in de kamer, 'ik zou u zoo gaarn iets vragen, wilt ge mij een ontvangstbewijs geven van hetgeen ik u heb voorgeschoten?'

- 'Een bewijs!' schertste Mande, wiens gelaat ophelderde bij het zicht der banknoten, 'hebt gij dan geen betrouwen meer in uw Vaderken?'

'Gij zijt sterfelijk als eenieder,' zei Sepken de spreuk van Letitia herhalend.

- 'O, indien het maar dat is,' antwoordde Mande, 'zooveel bewijzen als ge begeert, zeg, wilt gij vijf en twintig schuldbekentenissen in plaats van eene?'

Dit was overdreven en Sepken lachte.

‘Kind,’ hernam haar vader, ‘ik kan u geen ongelijk geven, en morgen zal het mijn eerste werk zijn u een reċuutje te schrijven van de sommetjes, die ik u reeds verschuldigd ben; is het zoo goed, mijn Sepken?’

‘Heel goed, Vader.’

Later zei het meisje wel soms: ‘En dat reċuutje, Vader?’

- ‘Morgen,’ antwoordde Mande, maar het bleef daarbij.

XXXV.

Telkens Sepken haar doosje met obligatiën openen moest, was zij zeer treurig: zij zag den ondergang van het huis en van zich zelve in de allereerste plaats voor oogen. Zij wilde alsdan nog eene vermindering van uitgaven inrichten en spaarde op het noodzakelijke. Gedurende een paar dagen liep ze met roodbekreten oogen, daarna beterde het allengskens: zij had maar in

de kast te gaan, waar de vijf frankstukken op eenen grooten hoop lagen, - een schijnbaar onuitputtelijke voorraad - als zij iets betalen of koopen moest. Dat was heel gemakkelijk.

Maar Herbert werd een groote jongen: de ouderen hadden allen gelegenheid gehad om te studeeren en indien Hilaire en Valeer het niet gedaan hadden, zoo was het hunne schuld - zie eens, hoe goed Omer vooruitging in de stad! Odile was evenmin als hare twee broeders voor het leeren; nu dat was hunne zaak, meende Sepken, maar Herbert had tot dusverre geene middelen ter ontwikkeling gehad dan het schoolgaan bij den dorpsonderwijzer: hij was een wildvang en een deugniet op de straat, maar hij leerde met gemak en gaarne.

Sepken had in de 'Etoile belge' eene aankondiging gevonden, welke haar uit den nood hielp; - want Mande was geabonneerd op dat Brusselsch blad, waarvan de geestelijken destijds de lezing wel afrieden doch niet verboden; - hij wilde geene Vlaamsche gazet, omdat de kinderen hun Fransch onderhouden moesten, zei hij. In die aankondiging werd namelijk vermeld, dat er te B., op de

lijn tusschen Gent en M. eene school voor jongens bestond, mits een jaargeld van drie honderd franken, kost, onderricht en wasschen van het linnen inbegrepen. Dat was een vond!

Zij schreef om het prospectus. Neen - het was bijna om niet te gelooven: zulk een gering kostgeld en zie eens, wat ze daar al leerden: Fransch, Nederlandsch, Hoogduitsch, Engelsch, algemeene en vaderlandsche geschiedenis, rekenkunde, aardrijkskunde, welgemanierdheid - op dit laatste werd er bijzonder gelet, beweerde het prospectus. 'Zeker omdat er veel kinderen van goeden huize zijn,' bemerkte Sepken. - Daarenboven zeer voedzame tafel. 'Dat is noodig voor Herbert,' zei het meisje, 'het is 't ongeluk onzer kinderen, dat ze zooveel gewoon zijn.' Ja maar, denk eens, en geen bedgerief! want zij had anders eene matras voor Herbert moeten koopen: thans dat hij uit zijn klein bed was gegroeid, sliep hij zuinigheidshalve op kaf. - De ligging was overheerlijk - zei het schriftelijk prospectus - in de nabijheid van groote sparrenbosschen. Elke leerling moest een Zondags- en twee weekpakjes hebben, zes zakdoeken, zes paar kousen en zes

hemden, twee paar schoenen en een paar klompen.

Sepken vond dit ook beter dan te Melle: ‘Niets is immers slechter, Vader, dan dat de kinderen van jongs af aan de hoovaardij ingeplant worden.’

Herbert was niet weinig tevreden: ondernemend als hij was, scheen dit nieuw leven hem eene voortdurende feestpartij te moeten worden. Alles was bij briefwisseling geschikt met den bestuurder van het pensionnaat.

‘Maar hebt gij goede inlichtingen over die kostschool genomen?’ vroeg Omer, eens dat hij vóór het vertrek van zijnen broeder naar huis kwam.

- ‘Ja,’ bevestigde Sepken, op het prospectus vertrouwend.

Herbert, met zijn pak onder den arm, vertrok alleen na Paschen. Gedurende eenige weken vernam men niets van hem!

‘Wonder, hoe onze jongen het stelt?’ zei Sepken, als men zich aan de tafel zette, want dan dacht zij het meest aan de afwezig, omdat, hunne plaats nu open zijnde, de anderen zoo wijd vaneen zaten.

- ‘Geene maren, goede maren,’ zei Mande geruststellend.

Eindelijk kwam een brief van Herbert vol lof over zijn nieuw verblijf; het scheen er een hemelsch leven: dat mocht een medeslag heeten! Maar altijd zeker was het ook, - dit bemerkten zijne huisgenooten allen, - dat Herbert tot dusverre nog geen voortgang in het schrijven had gedaan: de stijl was zeer deftig en gezocht, doch de letters maakten eene ellendige krabbeling uit....

‘Als hij anders maar wel zijn best doet,’ zei Sepken.

Daarop verliepen weken en weken - van vacance was er in het prospectus geene spraak geweest: ‘Nog eene verbetering in vergelijking met andere gestichten,’ zei Sepken, ‘in de lente komt hij toch voor goed naar huis.’ - Zij had de les met het vroegtijdig terugkeeren van Odile nog niet vergeten. ‘En aangezien hij er waarlijk zoo tevreden is, zal ik mijne reis daarheen nog wat uitstellen; - maar zij had Herbert zeer lief, aldra begon zij er zich weder in te bekommeren. En op zekeren Maandag - nadat Omer haar den dag te voren daartoe had aangestuwd - vertrok zij met den trein naar B.

Op goed geluk af volgde zij den steenweg en

vroeg aan de lieden op het land, waar het pensionnaat van B. was, en of zij nog verre te gaan had om aan het dorp te wezen.

Zij hadden nooit van een pensionnaat hooren spreken: zoo iets bestond daar niet.

‘Mijnheer Takkels,’ zei Sepken.

Ja, dien kenden zij en wezen haar in de verte een laag huis met verscheidene vensters, hetwelk aan eene veranderde tweewoonst geleek: dat zag er geen zoo luchtig gebouw uit, als het prospectus vermeldde.

Naderkomend, begon zij weder te twijfelen en vroeg het nog eens aan eenen man, die op een rapenveld met een viertal jongens op eene rei nevens hem lag te wieden: allen hadden eenen halfnatten zak op het hoofd, - want het had geregend dien morgen - en kropen over den grond met de houweel in de hand. De man had echter den tijd niet te antwoorden: een der knapen was bij het vernemen harer stem met éénen sprong recht, had zijnen zak afgeschud en kwam als uitzinnig over de bedden gesprongen:

‘Sepken, Sepken!’ riep hij uit.

Het was Herbert.

De leeraar, welke zooals het meisje later in het gemeentehuis van B., waar zij zich met Herbert ververschen ging, vernam, was een afgedankte onderwijzer, die eertijds voor mishandelingen en slagen op zijne scholieren gepleegd, een paar maanden in het gevang had doorgebracht. Thans bebouwde hij eene kleine hoeve.

De schoolmeester was opgestaan; hij stamelde, hij was beschaamd:

‘De gezondheid van de leerlingen... vooral... eischt open lucht...’ begon hij.

- ‘Het is eene schande!’ zei Sepken, ‘aldus menschen te bedriegen,’ zij was zeer boos. ‘Koom,’ sprak ze tot den knaap.

Ja, waarom had ze zoolang gewacht, klaagde Herbert, toen zij samen hunnen weg vervolgden: hij werd bewaakt, als een gevangene; dien eersten brief had hij moeten schrijven; later had hij niet meer gewild en was daarvoor gestraft geworden; hij had er schier geen eten gekregen - dit was hem genoeg aan te zien - en moest den stal mesten en het land spitten; - de andere jongens stonden er ook wat af! dat waren kleine vagebonden, aldaar door het gemeentebestuur van B. besteed.

‘Waarom kwaamt ge niet naar huis?’ vroeg Sepken, weenend van medelijden.

Hij had in den eerste beproefd te ontloopen, de meester had hem teruggevonden en bij den kraag gevat, de lust was hem ontgaan. Overigens hij had geen geld. - Herbert scheen schuw als een dier en zag om, terwijl hij dit langshenen den steenweg vertelde, als ware hij nog in het bereik der straffen geweest.

Zijn haar was verwilderd, zijne kleederen deden hem aan eenen kleinen bedelaar gelijken. Hij toonde zijne handen: zij waren verweerd van binnen en stonden langs boven vol warten; hij sloofde zijne mouw op: er waren blauwe en geelgroene vlekken - nepen van zijnen meester - op zijnen arm. In den eerste had hij een paar uren daags les gekregen, thans was sedert lang van zoo iets geene spraak meer geweest.

‘Ik zal hem bij het gerecht aanklagen,’ zei Sepken in de eerste opwelling harer verontwaardiging, doch dat deed ze niet.

Herbert was zoozeer door den schrik bevangen dat hij overal zijnen dwingeland meende te zien op hem afkomen, en zich schuw achter zijne zuster

verborg, telkens de deur der herberg openging.

Een bediende van het gemeentehuis trok om zijne kleederen, welke niets meer waard bleken te zijn. - Het kostgeld was zes maanden vooruit betaald, - en Sepken vertrok met hem:

‘Nooit in geen pensionnaat meer,’ verklaarde Herbert.

- ‘Neen, neen, jongen, veel beter tehuis,’ zei het meisje.

XXXVI

Sedert korten tijd was er te Zoutrode een nieuwe notaris; Sepken en Odile kenden hem heel goed: het was de zoon van eenen kleinen pachter van D. twee uren vandaar, welke door de vrijgevigheid eens rijken ooms in staat was gesteld geweest te studeeren. Zijne ouders hadden eene weide in pacht van Mandé en de gewoonte bestond reeds in den tijd der moeder, dat heel het huisgezin er jaarlijks eens gevraagd werd om wafelen te eten. Dat diende telkens tot feestpartij, als men

er naartoe reed! Letitia was eens, als zij bij uitzondering een paar dagen bij Oom Mande verbleef, met Antoontje mede geweest.

Op eenen morgen kwam de jonge notaris visite doen. Sepken en Odile onthaalden hem; Mande was uit. Het was een man van een dertigtal jaren, groot, kloek, linksch, lomp van stap en spreektoon; een echte boer: de Hoogeschool had het niet vermocht hem te beschaven; daarbij onberispelijk van gedrag. Hij had een klein buitenje gehuurd, omdat hij geen passend huis in het dorp vond. Hij had voor het oogenblik nog maar zeer weinig te doen. Hij heette Celestien Kuischers.

Hij werd, als gebruikelijk op een glas morgenwijn onthaald. Sepken was nog niet aangekleed: heur verwarde haren, langs achter opgestoken, waren weder gedeeltelijk afgevallen, hare mouwen langs onder zeer vuil; hare handen, rood en ongewaschen getuigden, dat zij aan lucht en zon waren blootgesteld en bij gelegenheid met allerlei ruwe voorwerpen in aanraking dorsten komen.

Sepken bekreunde zich in het minst niet over den indruk, dien ze maakte. Odile was opgepoetst: zij scheen behaagzuchtiger zoo niet zindelijker dan

hare zuster te wezen en had een roosje op de borst gestoken; - het was waar, dat ze dien dag Valentin verwachtte. Hare oogschelen droegen nog immer roode randen, - een overblijfsel harer mazelen - oorzaak van eindelooze knaging voor het meisje, dat nog immer op beterschap hoopte en reeds vele geneesheeren te vergeefs had om raad gevraagd.

De notaris was een vroolijke jongeling, mededeelzaam van natuur, Sepken kon hem bijzonder goed verdragen:

‘En hoe staan de zaken?’ vroeg zij onbevangen als aan eenen broeder.

Dat kon wat beter wezen, het was moeilijk - ziet ge vreemd zijn en met den anderen notaris, die het al te doen had: ‘Maar later, indien ik mij zoo in eene rijke familie kon inscheren, zou dat vertrouwen inboezemen en het eene zou aan het andere hangen.’ - De familie Mandé was zeer uitgebreid in het omliggende: het waren allen begoede en ter plaatse invloedhebbende lieden.

‘Dat zal komen,’ verzekerde Sabine, ‘en zijt gij het al gewoon in uw nieuw huis?’

- ‘Ja,’ lachte de jonge man, ‘ik heb maar

één ding meer te kort, al het overige is er: meid, knecht en paard.'

'En wat is dat?' vroeg Odile nu, 'een rijtuig?'

- 'Neen, dat heb ik ook.'

'Een spiegel!' zei Sepken, 'hij zal nog geen spiegel hebben!'

- 'Zeker heb ik er eenen,' schertste weder de boer-notaris, 'maar inderdaad het is een meubel, waarvan ik spreek, doch... het schoonste van al.'

'Het schoonste van al?' zei Sepken nadenkend, 'wat mag dat wezen?'

- 'Ik weet het!' riep Odile eensklaps: 'eene vrouw!'

'Ja,' bevestigde Celestien, 'gij hebt het gezegd: eene vrouw.'

O, dat was kluchtig! En Sepken vulde zijn glas en stak het hare, dat zij van den eerste af maar half vol had geschonken, ertegen en: 'Op de gezondheid uwer toekomstige vrouw!' lachten zij en Odile te gelijk.

Sepken had eens hooren zeggen, dat hij zich bij Letitia had aangeboden en als meer dan één andere van de hand gewezen was.

XXXVII.

Er was een dag gesteld voor hun uitstapje naar D. bij de ouders van den notaris. Mande had gezegd, dat hij medegaan, en zelf voeren zou. Het paard stond aangespannen, men moest om twee uren vertrekken. 's Middags tehuis gekomen, verklaarde hij, dat hij liever wat in zijn bed gaan zou: sedert eenigen tijd had hij reeds een paar malen eene kleine beroerte gekregen. Hij dronk niet meer; hij at schier niet meer: hij had den moed verloren. Thans klaagde hij van draaiingen in het hoofd. Sepken, verontrust, wilde de reis opgeven; maar van het eerste woord, dat zij ervan sprak, scheen hij zoozeer verschrikt over zijnen toestand, dat zij op zijn aandringen, dat het niets was, dat een uurtje rust hem herstellen, en hij misschien met den trein achterkomen zou, met tegenzin vertrok. Hilaire en Valeer hadden ook geschikt het

uitstapje mede te maken, doch de eerste was zelfs niet naar huis komen middagmalen, de andere was zijne belofte vergeten, en had geenen lust om te gaan, zei hij op het laatste oogenblik:

‘Er komt altijd iets in den weg,’ sprak Sepken wrevelig.

Zij reed dus met Odile en Herbert alleen naar D.

Op de hofstede van bazin Kuischers was men immer welkom: het was eene boerenwoning, zooals ze meest alle zijn, met eenen papstoel aan den schouwmantel; met vierkante vensters, kleine ruiten en lage balken. Celestien, die tehuis was, moest zich onder de deuren buigen.

Herbert mocht peren afslaan. Men was gewoon na het maal eene kleine wandeling rondom de stukken te doen en aan den driesch in den ‘Kalkoenschen Haan’ wat te gaan rusten: daar werd gewoonlijk menthe of anijs gedronken.

Celestien zat nevens Sepken in de herbergzaal op de houten bank met den rug naar het open venster. Herbert had op het plein voor de deur eene bol genomen, Odile ook eene, en de twee dochters van vrouw Kuischers hadden hun voor-

beeld gevolgd; de moeder stond met de handen in de zij het spel aan te zien.

Middelerwijl zei hij zachtjes tegen Sabine: 'Het is voor u, dat ik naar huis gekomen ben.'

- 'Voor mij!' sprak zij verwonderd. - Sepken was niet zenuwachtig, maar eene zonderlinge trilling doorliep hare vingers; Sepken's verstand was niet bijzonder vatbaar, maar zij begreep hem goed.

Dan sprak hij haar van trouwen en gelukkig zijn.

'Ik mag niet trouwen, ik moet bij Vader blijven,' zei zij ineens treurig, 'ik heb het hem beloofd.'

- 'Vader,' sprak de jonge notaris, het hoofd schuddend, 'Vader heeft u niet meer noodig, daarenboven - denkt gij dat Vader eeuwig leven zal?'

Sepken verstond hem weder: hij zinspeelde op Vaders slechten gezondheidstoestand: 'Wat weet gij ervan?' vroeg zij angstig.

- 'De dokter heeft er geenen moed op, ik heb hem gesproken,' lispelde hij.

Ja, Sepken wist het wel, zei ze en vaagde aan

hare oogen; zij wist het sedert lang, dat was het, wat haar soms zoo droef maakte: 'Maar ik ben niet geschikt voor eene notarisvrouw,' hernam ze geveleid over zijn voorstel en onvrijwillig tot sympathie aangetrokken, en tevens lachte zij zoo verlokkelijk hem aan: zij was waarlijk nog mooi, Sabine, ondanks hare acht en twintig jaren. - 'Met opschik en al kan ik mij niet bezighouden,' bekende zij oprecht en eenvoudig.

Dat hoefde niet, verzekerde hij haar, 'Aan uwe familie behooren, is dat ook niets waard dan?' zei hij, zich verradend, dat liefde alleen hem tot haar niet trok: 'Wij zullen wel door de wereld geraken. - Ik weet op éénen centiem na, wat gij bezit van uwe moeder,' sprak hij vertrouwelijk fluisterend: de minuten van zijnen voorzaat waren in zijn kantoor berustende.

Het meisje verschrikte hevig; het was een geluk, dat eene onverwachte scheut met de bol van Odile, door luid jubelgeschreeuw begroet, zijne aandacht trok.

Van hare moeder! en zij bezat schier niets meer!

Maar Sepken kon hare aandoening niet over-

meesteren: hare oogen schemerden; zij strekte de handen uit, als zocht zij steun en zonk dan machteloos ineen.

Zij was reeds weder bij zich zelve, toen vrouw Kuischers en al de anderen op het geroep van den notaris binnen kwamen gestormd.

‘De wafelen zullen haar slecht bevallen hebben,’ zei de medelijdende boerin.

- ‘Nee, maar dien drank is ze niet gewoon,’ merkte Odile op.

Aldus had men eene reden tot vroeg vertrek - en ook omdat Vader niet wel was, als zij henengingen, zei het nog huiverende meisje.

‘Mijn Sepken,’ sprak Celestien gemeenzaam, haar in het rijtuig helpend, terwijl de anderen afscheid namen van de vrouw en de dochters.

- ‘Waarom noemt gij mij aldus,’ zei zij, al hare krachten verzamelend, met den voet op de stijgtrede, ‘ge weet wel, dat het er niet van komen kan.’

‘Ik vraag het u ook niet, zoolang Vader leeft, maar in geval hij kwam te sterven.... ik zal wachten,’ lispelde hij, in de overtuiging, dat het niet lang zou wezen.

Op dit oogenblik traden de anderen nader.

‘Juffer Sabine ziet nog bleek en gansch ontsteld,’ bemerkte de boerin, ‘het zal wel beteren.’

- ‘Ja, in de open lucht,’ zei Sepken van uit het karretje.

Men knikte en riep van weerskanten vaarwel, en Herbert joeg het paard met eenen fellen zweepslag het hof af.

Sepken leunde tegen het binnenkussen en liet zich met al de schokken medegaan: Celestien! Hij had haar wel lief; hij was braaf; hij was haar sympathiek; hem zou ze boven allen verkiezen. - Maar Vader? - Neen, Vader had haar niet meer noodig, de overigen ook niet, - maar heur erfdeel, het geld harer moeder?

Sepken voelde ineens eene ongewone krachtadigheid in haar opkomen. Zij zette zich recht. Herbert joeg het paard nog niet ras genoeg voor haar ongeduld om tehuis te zijn. - Ja, van heden af zou zij Vader die schuldbekentenis harer voorschotten vragen, morgen zou zij hem over haar huwelijk spreken; hem zeggen, dat de kinderen groot waren en niemand haar meer noodig had: Omer was geplaatst, Odile ging trouwen met

Valentin, Hilaire en Valeer wilden toch niet mede; - Herbert? - Die zou wel ergens post vatten en Alidoorken was dood. Overigens, wat voordeel had men met jaarlijks meer en meer ten achter te gaan? Vader moest niet sterven voor haar geluk, - die brave Vader! - Hij was zoo ziek niet, als de notaris voorgaf, hij kon bij haar komen inwonen, indien hij het verkoos. Sepken ging hem dit voorstellen. - Zij had nog nimmer zooveel gedachten achtereen gehad, en nooit te voren zoo klaar in hunne zaken gezien.

Doch iets anders wachtte het meisje tehuis: Mande was in hare afwezigheid opgestaan en had zich naar den boomgaard begeven; hij voelde zich onpasselijk, had hij tegen de meiden gezegd. Daar was hij ineengezonken: eene beroerte. Thans lag hij onbeweeglijk; maar het grolde op zijne borst. Het kon nog drie dagen zoo duren, had de dokter gezegd.

Wat verschrikkelijke slag voor het meisje: Vader aldus vinden! Vader, die haar niet meer herkende! Vader, die sterven ging! Dat was een gejammer en geschrei in huis! Hilaire was er niet: men zocht hem nog in de herbergen.

Des nachts stierf Mande, zonder het bewustzijn teruggekregen te hebben; dan eerst kwam zich voor Sepken, bij al dit verdriet ook nog de bekommernis over haar geld voegen.

XXXVIII.

Vijf en twintig jaren zijn verlopen sedert het overlijden van vrouw Mande: Wat verandering! - Geen wonder, op zulk eenen loop van jaren!

Omer is met Julienne Klaassen getrouwd: hij is wisselaar en doet goede zaken. Valentin heeft in den tijd eene van de meest beklante apotheken der stad kunnen overnemen, Odile is zijne vrouw en Sepken woont bij hen in.

Na het overlijden van Mande is daar niet veel meer te deelen geweest: alles is verkocht geworden; er was bijna zooveel schuld als goed. Toen de oliefabriek geveild werd, bood Hilaire zeer onbedacht erop: hij wilde het schoon *gedoe* van Vader in geene vreemde handen zien gaan, zei hij. Het bleef hem; hij had echter geen geld genoeg

van het erfdeel zijner moeder - waarvan reeds veel was verteerd - om te betalen: hij moest het gekochte dien zelfden avond met verscheidene duizenden franken verlies overlaten. Hij is naar Amerika getrokken, waar hij, zoo het schijnt, in het verre Westen eene hofstede bestuurt.

Valeer, met een werkmeisje getrouwd, nam na den dood zijns vaders het Gemeentehuis van Zoutrode over: hij sloeg zijne zaken niet gade en was op eenige jaren alles kwijt. Thans bewoont hij - in groote slordigheid - eene kleine buitenherberg. Hij geeft zich aan den drank over.

Herbert is ook reeds in Amerika geweest: het is een woestaard en een twistzoeker, als hij dronken is; dat gebeurt maar des Zondags; hij heeft zijne moederlijke nalatenschap in slechte ondernemingen verspild, en is thans als vuurstoker op het erf zijner ouders in dienst.

Na het overlijden des vaders had eenieder medelijden met het arme Sepken, gansch van alles ontbloot: 'Blijf bij mij,' zei Hilaire, die meende de oliestamperij te bewonen, 'wat ik bezit, is het uwe.'

- 'Onze goede zuster,' spraken Valeer en

Herbert welmeenend, 'zoolang wij eenen centiem bezitten, zult gij niet te kort komen.'

'Neen, neen,' zei Odile: 'te mijnent moet ze wonen: bij eene zuster is men beter dan bij eenen broeder.'

Het was maar Omer, die trager dan de anderen in het aanbieden zijner bescherming was: hij vergenoegde zich met te zeggen - nadat alles reeds was beslist: 'Sepken, indien ge niet meer weet waar naartoe, dan zult ge in mijne woon ook immer welkom wezen.'

Zoodra de zakentoestand van het sterfhuis was gekend, liet de notaris Kuischers niets meer van zich vernemen, en zag hij Sepken bij toeval, dan hield hij zich tevreden met eenen verren groet.

Mijnheer van Oost is dood.

Richard is fabrikant en leeft in groote pracht: hij is zeer rijk getrouwd.

Florence is lang vóór het overlijden des vaders non geworden te Thieldonk: wie ze van de familie bezoeken gaat, kan haar door eene ijzeren tralie spreken.

Arthur bewoont het ouderlijk huis en doet

voortdurend goede zaken: hij is ook gehuwd en vader van vele kinderen.

Louis is in den tijd voor zijn eigen lot opgegaan. Nadat hij van den dienst ontslagen was, heeft hij reeds dit en dat beproefd. Hij is in geene regelmatige betrekkingen met zijne familie gebleven; zelden verneemt men rechtstreeks iets van hem: een bekende heeft hem onlangs op den bok eener vigilant te Brussel, met eenen grooten mantel aan en de zweep in de hand, zien zitten; - hetgeen veronderstellen doet, dat hij thans koetsier, en in geenen voorspoed moet wezen.

Letitia bewoont met Celina een zeer schoon huisje, wat ten uitkante te Gent.

Antoontje is priester, missionaris in Indië.

Letitia glimlacht met weltevredenheid en ontroering, als zij van dien broeder spreekt. En toch heeft zij met hem ook niet volkomen haren wensch gehad: hoe blijde was ze niet, toen Antoon in het seminarie ging! Zij koesterde eene geheime hoop: bij hem, als hij zou priester wezen, hare dagen te slijten. Zij liet dit uit den mond gaan, wanneer Antoon zijne eerste mis deed.

Doch de jonge geestelijke verklaarde haar wat

later, dat hij besloten was missionaris te worden.

‘Missionaris, zoo ver!’

- ‘Jawel, Letitia.’ - Wie weet, of het vooruitzicht met haar te wonen, geene schuld had aan dit plotseling besluit!

Haar grootste geluk is brieven van hem te krijgen.

XXXIX.

Letitia stond voor haren spiegel: zij kamde hare schrale lokken en stak met haarspelden eene valsche vlecht langs achter vast. Hare bloote armen waren zeer dun; hare schouders en sleutelbeenen knokkelig; op haren hals kon men de zenuwen tellen.

Een zwart zijden kleed, kanten, bloemen en witte handschoenen lagen op het bed gereed: het was de eerste communiedag van den oudsten zoon van Valentin. Zij moest naar het diner, dat eerst laat in den namiddag plaats hebben ging, omdat de moeder heel den dag met haar kind in de kerk zitten moest, en dan eerst gerust aan de tafel zou mogen blijven.

Het regende. Letitia drukte instinctmatig eenen handdoek dubbel toe voor haren hals en keek door eene spleet van het gordijntje.

Letitia stond in gedachten: op het modderige plein voor haar huis beschouwde zij de ontelbare waterplassen, waarin de druppelen blaasjes vormden. De hemel was grauw en de slecht vastgemaakte luiken piepten grijnzend in den wind. Was het deze donkere lucht, of het daareven vaststellen van heur uiterlijk verval, - een aanblik nimmer geschikt om blijmoedig te stemmen - of deze eerste communiedag, welke hare gepeinzen naar het verleden dreef; naar het kerkhof, waar Papa van Oost thans ook lag; naar het huis in de B. straat, waar zij zoovele jaren van beslommering had overgebracht? - Zij wist het zelve niet.

‘Ik heb van geene jeugd genoten,’ zegde zij tot zich zelve, ‘om het even of ik verouderd ben; ik heb mijne belofte volbracht, voor anderen geleefd, de fortuin helpen verdubbelen, - en wat dank heb ik gevonden? Wie heeft mij lief? Richard en Valentin?’ zij glimlachte bitter, - ‘Florence in haar klooster? - Arthur, welke tevreden is van mij kwijt te zijn uit ons huis? - Louis? -

O Louis! de anderen ten minste waren allen in welstand, dat was eene voldoening, maar Louis! Met hem had zij het doel niet bereikt, hij was misgelopen, dit bleef haar eene knaging: 'Waar mag hij nu zitten, Louis? En Antoon over verre zeeën?' Bij deze gedachte kwam toch nog een trek van zoet gevoel haar aangezicht verhelderen: hij ook leidde een leven van vrijwillige verzaking. - 'En Celina?' - Ja, Celina was haar nog bijgebleven, Celina bezat ze nog....

Letitia haastte zich weder naar de washtafel, en wreef het vlokkig schuim over hare vermagerde handen; want daar hoorde zij reeds het rijtuig stilhouden, dat haar en hare zuster heenvoeren moest; het was nog niet vaak gebeurd gedurende haar leven van te laat gereed te zijn.

XL.

In het huis van Valentin stond de tafel gedekt: de gasten zouden met een goed uur hier wezen. Odile was zooeven met haren zoon teruggekomen:

zij scheen wat zenuwachtig door de menigvuldige aandoeningen van den dag en de bekommernis over haar diner. Odile was in prachtgewaad: geen wonder op zulk een feest! Met haren hoed vol pluimen op het hoofd en bezoedelde lichtkleurige glacé handschoenen in de hand, ging zij met vorschenden blik aan de tafel rond: zij had nog immer de roode randen aan hare oogen, maar thans gloeide heel haar aangezicht.

‘Wij moeten nog de plaatsen regelen,’ zei haar man, naderbijkomend met de spijskaarten in een pakje.

- ‘Madam Sierens aan uwe rechter hand zeker?’ vroeg ze.

Hij zag zeer verwonderd op.

‘De oudste vriendin uwer moeder,’ hernam zij.

- ‘Waar denkt gij aan, Odile, en Letitia?’

Haar gelaat versomberde, maar zij knikte.

‘Letitia zou in staat zijn onder eenig verwendsel de tafel te verlaten, moest ze de eereplaats niet hebben, - ik ken Letitia wel,’ zei hij.

- ‘t Is waar,’ was het antwoord, ‘welaan, madam Sierens dan aan uwe linker hand.’

Hij doorbladerde de spijskaarten.

‘Tante Sepken komt aan de tafel niet,’ zei zij als inlichting.

- ‘Neen?’ opziende ‘waarlijk niet? - Odile, dat vind ik nu niet wel, zij is toch uwe oudste zuster.’

‘Zij wil niet,’ sprak Odile, half verstoord, ‘ik heb het haar te vergeefs gevraagd, ‘och ze houdt daar niet van, ons Sepken,’ voegde zij er schouderophalend bij.

- ‘Zie,’ sprak Valentin ernstig, ‘ik bekommer mij daar soms in: handelen wij wel goed met haar? Ze blijft immer tehuis, als wij uitgaan; ze houdt zich schuil, als wij bezoek hebben; zij zit, zonder eenen oogenblik genoeg, altijd - altijd met de kleintjes rondom zich... Odile, zij is hier kindermeid zonder huur...’

Zijne vrouw schudde het hoofd: ‘Hoe ge dat opneemt,’ antwoordde zij, ‘Tante Sepken heeft alle redenen om hier gelukkig te wezen, ik herhaal het u, zij zelve wil aan tafel niet komen, - ik kan toch niet anders dan het haar aanbieden.’

- ‘Daar zijn allerlei manieren van aanbieden’ bemerkte hij, doch zeer vriendelijk, want

hij wilde op dezen dag niets onaangenaams zeggen.

‘Overigens,’ weerlegde hem nogmaals Odile, ‘zij heeft geene fatsoenlijke kleederen en ik acht het zeer nuttig, als iemand van de eigenaars in de keuken kan zijn op zulke oogenblikken: het is een oog van ontzag voor de meiden en de dienders; er zullen veel schotels te wasschen zijn: Sepken zal wat helpen afdrogen....’

- ‘Braaf Sepken,’ sprak Valentin ontroerd.

‘Ja, braaf Sepken, gij moogt het zeggen,’ herhaalde zijne vrouw met nadruk.

- ‘Zie,’ hernam hij, de plaatsing zijner gasten weer opnemend, ‘Omer hier nevens de vrouw van Richard, - Julienne tusschen Mijnheer Sierens en Arthur, en Celina... ja, waar zetten we Celina?’ -

‘Aan het uiteinde nevens ons Hortensken.’

- ‘In uwe plaats zou ik geene kinderen op een dîner aan tafel laten,’ zei hij.

‘Och, ze wordt reeds groot, het is haar beloofd.’

- ‘Ge moest het heur maar niet beloven. - Zie, Odile, ik meen Ernest Algoet langs den anderen kant van Celina - een jonkman, een preutsch officier!’ lachte hij.

‘Wat zou hij tegen zulk een arm, gebrekkelijk schepsel vertellen?’ vroeg Odile, ‘neen, hij zou kwaad zijn; maar wij kunnen *Mamaatje*, de suikertante van Mijnheer Sierens, bij Celina zetten, aangezien deze toch overal medemoet. - Ook eene, die ik liever aan tafel niet zou hebben!’

Valentin overzag nog eens de spijskaartjes:

‘Juffrouw Letitia van Oost,’ las hij, - ‘die heks, die ons onze kindsheid en onze jeugd verbitterd heeft!’ voegde hij erbij, het blaadje met een gebaar van wrok op de eereplaats werpend.

Gent, 25 Oogst 1881.

De waarheid in de kunst.

‘Zie,’ zegt men, als gij eene gebeurde geschiedenis hebt verteld, waarin schrikkelijke, ongewone of verwickelde toestanden voorkomen, ‘zie, dat zou de stof tot eenen roman of eene novelle kunnen leveren, indien een schrijver daarmede bekend wierd.’

Onnoozele, onbedachte woorden! Alsof het de zending eens schrijvers ware de voorvallen der werkelijkheid weer te geven, - het ambt van gazetier, welke de rubriek van: *Misdaden, rampen en ongelukken* opstelt, over te nemen.

Het zaad ligt in den grond en ontkiemt; de plant schiet hare worteltjes in de aarde en hare

blaadjes naar omhoog. Zij zoekt de heur noodige bestanddeelen, waar ze te vinden zijn: zij neemt de warmte van de zon, de levenskracht van de lucht, de frischheid van den dauw en den regen, de vruchtbaarheid van den bodem, en verwerkt dit alles tot grillige vertakkingen, tot weelderig groen, tot oogverlokkende bloemen, tot sappige vruchten.

Zoo ook de geniale schrijver: hij ziet; hij hoort; hij zoekt; hij kiest; hij zift; hij bespiedt de natuur en het menschelijk hart; hij dringt door in de geheimen van het leven, van het gemoed, van den geest. Hij is verontwaardigd, opgewekt, bedroefd, verblijd, ontsteld; en al deze indrukken weet hij tot een geheel te versmelten, dat der waarheid in het algemeen getrouw blijft, maar geenszins de koude lichtteekening van wezenlijke karakters uitmaakt, of eene ware gebeurtenis voorstelt. De kleuren zijner schilderingen zijn onnaspeurlijk van alle kanten samengebracht en vermengd; zijne eigene ziel straalt erin door, en hij leent ons zijnen geest om te begrijpen, zijn hart om te voelen, zijne oogen om te zien.

Februari 1877.

Iets over Andersens vertellingen.

Kinderen staan met open mondje en roerlooze nieuwsgierigheid te luisteren, als men hun een sprookje vertelt: hetzij eene dier naïeve overleveringen uit eenen lang vervlogen, lichtgeloovigen tijd, of eene nieuwere dichtelijke schepping van dien aard. En van al de sprookjes, welke zij hooren mogen, zullen zij misschien diegene van Andersen verkiezen. Hunne jonge verbeelding wordt door het ware en het wonderbare, dat er in voorkomt, medegesleept. Zijn frissche eenvoud bekoort hen, zijne kleurrijke poëzie betoovert hunnen geest

en wekt levendig hunne belangstelling op. Daarom kan men met waarheid zeggen, dat *zelfs* de kinderen Andersen, den gemoedelijken verteller, liefhebben. Maar Andersen, den grooten Deenschen prozadichter, den diepen denker, die met zijne tooverroede al de snaren van het hart kan doen trillen en het dagelijksch leven met zijne zorgen en zijn zwoegen doet vergeten, - dien Andersen kunnen de kinderen niet kennen, want daartoe is hun geest en hun gevoel nog niet genoeg ontwikkeld. Hem zullen zij eerst later, als zij groot zijn en veel nagedacht hebben, te waardeeren weten. Want in Andersens vertellingen, met al hunnen schijnbaren eenvoud en hun naïef kleed, ligt bijna immer een diepe zin besloten: het zijn treffende allegoriën van het leven, grondige studiën van het menschelijk hart, fijne critieken der samenleving met hare grillen en vooroordeelen.

Hij is met woorden zoo karig en doet zooveel nadenken. Hij geeft leven en ziel aan de gansche schepping. Hij troost en veredelt den lezer: hij boezemt hem toegevendheid, rechtvaardigheid, onderwerping in. Hij leert hem achten en liefhebben, wat ten onrechte veracht en vernederd

wordt. Hij beschermt de zwakken tegenover de machtigen; want wie, die hem gelezen heeft, zou onder den indruk dier lezing, nog een diertje leed doen, of wie kan nog eenen denneboom voor iets gevoelloos houden?

O, de *Denneboom*, die weerspiegeling van het menschelijk leven, dat groen, geliefkoosd kind der natuur, dat zulk eene schoone, frissche plaats in het woud bekleedt; dat ongeduldig is en verlangt naar meer, naar iets anders - helaas! - dat niet genieten kan van al de schatten hem zoo ruimschoots uitgedeeld! Ongeduldige nieuwsgierigheid naar de toekomst, die ons bijna niets dan onttooveringen voorbehoudt: ziedaar den verblinden menschelijken geest, die de ware gaven van het leven miskent om het valsche, het schijngoede na te jagen. Dan schildert ons de schrijver de onverzadelijke aanspraak op een onmogelijk geluk, de smart der eerste scheiding, de korte vreugd, eenen glorierijken avond, zoo ras voorbij, zoo weinig genoten, en die zulke begoochelende herinneringen nalaat, als hij voor eeuwig henen is. En verder de duistere zolder, de eenzame uren, de vriendelijke, kleine muisjes, - die troost in het ongeluk - de

trotsche, misprijzende ratten, en altijd de hoop en immer de teleurstelling... arme boom, arme menselijke natuur!

Over dat alles ligt een glans van onuitsprekelijk roerende frischheid, en wat ook merkwaardig mag genoemd worden is, dat Andersen hier en in enkele andere zijner voortreffelijkste stukjes, immer aan den uitwendigen schijn is getrouw gebleven zonder van het mogelijke af te wijken. Hier is niets gedwongen noch gewrongen. Voor hem, voor ons heeft de boom eene ziel, een trillend, kloppend hart; voor den oppervlakkigen toeschouwer, voor den houtkapper en den huisheer is het enkele een groene, gevoellooze den - een verdorde, droge stam voor de spelende kinderen.

Als men den *Denneboom* (*Grantroet.*) gelezen heeft, zegt men bij zich zelve: Dit moet Andersens meesterstuk zijn! En men leest het *Kleine Meermeisje*, (*Den lille Havfrue.*) en men denkt: dit is het! En het *Leelijke Eendje* (*Den grimme Aelling.*) - dat genie in eenen dwazen kring geboren, dat, veracht en bespot en gehinderd in zijne ontwikkeling, toch eindelijk in zijne volle glorie prijkt.

Men leest den *Varkenswachter*, (*Svinedrengen.*) - en den *Nachtegaal*, (*Nattergalen.*) en zoo immer voort, totdat men niet meer zeggen kan, wat men onder zooveel schoons het meest bewondert.

De zedeles, welke in Andersens vertellingen opgesloten ligt, is geenszins het uitwerksel eener moeilijke krachtinspanning van den geest: hij heeft niet berekend, wat hij zou doen uitschijnen, want hadde hij zulks, dan zouden zijne *Vertellingen* (*Eventyr.*) voorzeker als zoovele koud doordachte tendenz-romans hun doel gemist hebben. De lezer wil voor geen en scholier gehouden worden, hij wil geene lessen ontvangen, en die geeft Andersen nooit.

Zijne verhalen zijn de oprechte weerspiegeling van zich zelven: hij put uit de volheid van zijn hart, hij schrijft onder de leiding van een gevoel, van eene gedachte, van eenen machtigen indruk. En wat hij ondervonden, en wat hij geleden, en wat hij gedroomd, en wat hij nagespeurd, en wat hij gedacht heeft, - dat kan hij, schijnbaar onbewust daarvan, maar getrouw, door de diepte van zijn gemoed, door de kracht van zijnen geest en de verbazende macht van zijn talent wedergeven.

De zedeles is vereenzelvigd met die vertellingen, zij ligt even verkwikkend erin als de geur in de roos, als de frischheid in het water, als de glans in de zonnestralen.

Laat ons eens zijnen *Nachtegal* (*Nattergalen.*) lezen. Men zegt, dat dit Andersens geliefkoosd letterkundig kind was, en wel mag hij er fier op zijn en het, zoo niet boven, ten minste nevens de alleraangrijpendste van zijne verhalen stellen.

De handeling gebeurt in China. Met welken geest en tevens met welke kinderlijke naïveteit toont hij, dat het spreekwoord bewaarheid wordt, hetwelk zegt, dat geen sant in zijn land verheven is; dat de grooten dezer aarde soms de geniën van hun volk niet weten te ontdekken, tenzij - helaas! - nadat uitheemschen ze hun gewezen hebben; dat sommige hunner aanmoedigingen de vrijheid stremmen en zij hunne dwingelandij tot over de kunst en den kunstenaar willen uitstrekken. Wat kan een wereldsche geest van de toovermacht der kunst in hare eenvoudige uitdrukking begrijpen? Een sprankel van het oprechte, het diepe gevoel voor het natuurschoon ligt in de kinderlijken van harte, - zij weten dat de schatten en hebben lief,

wat tot de ziel spreekt. Een treffend en geestrijk beeld van de bereidwillige bewondering zonder onderzoek noch oordeel, wordt ons gegeven in den kwakkenden kikvorsch, in de brullende koe.

En dan komt de valsche, de gemaakte kunst, die, onder een e schitterende gedaante den goeden smaak doet ontaarden, het oog verlokt en de edeler kunst op den achtergrond stelt. - Kan dit laatste ook niet op het hedendaagsch, lichtzinnig Fransch opera met al zijnen luidruchtigen bijval en zijne talrijke vertooningen toegepast worden?

Wie kan echter alles doorgronden, wat in dat kort stukje ligt! De kunst is het kind der vrijheid en komt in het oogenblik van het gevaar getrouw degenen troosten, die haar terugroepen, nadat zij haar voor klatergoud verstooten hadden.

Zijne *Oprechte Prinses (Prindsessen paa AErten.)* is eene fijne hekeling van het oordeel der mannen, welke zich niet zelden door grenzenlooze pretentie en affectatie laten verblinden, die zij voor fijngevoeligheid houden en als eene verheven hoedanigheid bewonderen.

Des Keizers nieuwe Kleeren, (Keiserens nye Kloeder.) wat is het anders dan het zinnebeeld der

maatschappij met haar lichtvaardig oordeel? Het zinnebeeld ook dergenen, welke zich uit eigenbelang of verwaandheid de medeplichtingen van het bedrog maken; die de vooroordeelen in de hand werken en de valsche denkbeelden verspreiden.

De Oude Straatlantaren (Den gamle Gadelygte.) bevat mede eene treffende gelijkenis: die arme lantaren, die alles in zich opneemt en voor haar zelve weerspiegelt, maar niets aan anderen te toonen vermag, omdat zij daartoe een waskaarsje behoeft en het niet krijgen kan, is dat niet de dichterlijke ziel, die aan den diepsten zin voor het schoone, de grootste machteloosheid van uitdrukking paart? die onbekwaam is aan anderen mede te deelen, wat haar ontroert en verrukt? - Want inderdaad, hoevelen zijn er niet, die met de innigste vatbaarheid voor al wat verheven is, met den fijnsten kunstsmaak begaafd, echter niets kunnen uitbrengen van hetgeen in hunne ziel omgaat, - omdat hun eene kleinigheid, ik weet niet wat, omdat hun het *waskaarsje* ontbreekt: het bloote, uitwendige middel. Hoeveel poëtisch gevoel licht er soms niet opgesloten in die zwijgende dichters, welke de natuur begrijpen, maar er

nooit in gelukt zijn een paar strofen op het papier te zetten, die hen als de oprechte uitdrukking van hun gevoel zouden voldoen? - een gevoel, dat wellicht te sterker wordt, naarmate het behoefte aan mededeeling heeft en ze niet bevredigen kan.

Wat in dit stukje nog op te merken valt, is de illusie van den haringkop, van het stukje hout, van den glimworm, die bespottelijk hoog met hunne bekwaamheden wegloopen, en ze voor algemeen erkend en onbetwistbaar voortreffelijk houden.

Misschien ook is de schrijver hier wel beheerscht geworden door de gedachte aan de treurige lotbestemming van eenen genialen mensch, die in eenen bekrompen kring, en bij lieden leven moet, welke hem niet begrijpen kunnen, die niet weten, wat voedsel zijne ziel behoeft; welke hij in de geheimen van zijnen geest, van zijne gewaarwordingen en van zijne verbeelding niet in te wijden vermag; maar die hem echter door hunne liefderijke, doch weinig verheven zorgen aan hen te hechten weten zonder hem gelukkig te kunnen maken.

Er ligt zooveel in deze sprookjes, dat men, zooals het met de producten van menigen grooten schrijver het geval is, die soms op allerlei wijzen uitleggen kan.

In Andersens vertellingen is, niettegenstaande hunne afgewisselde verscheidenheid, eene zekere gelijkenis te bespeuren, als het ware een familietrek, die hun allen eigen is, en dien men altijd wedervindt: de diepe smart der miskening, het dwaze van den hoogmoed, de heilige onderwerping aan de noodzakelijkheid, de verachting voor het schijnschoone en de zucht naar het eeuwig ware.

Zijn schrijftrant zelf zou hem overal verraden en doen herkennen; - want daarover ligt dat onuitsprekelijk *iets*, dat men niet noemen kan, maar dat elken schrijver van oprecht talent als eigenaardigheid kenmerkt.

In zijne *Gelukkige Slekkenfamilie* (*Den lykkelige Familie.*) wijst hij voorzeker op de verwaande onwetendheid der menschheid, die alles op haar zelve betreft, die eeuwenlang zich in de gedachte verheugd heeft, dat het heelal voor haar alleen bestond; dat de zon daar was om rond haren kleinen

wereldbol te draaien, en dat de sterren van het firmament enkel schitterende lichtjes waren om hare blikken door hunnen glans in het nachtelijk duister te verblijden. - De kortzichtigheid en de waanwijsheid: ziedaar de hoofdtrekken van dit kort, inhoudrijk stukje.

Over de *Wilde Zwanen* (*De vilde Svaner.*) ligt iets buitengewoon aandoenlijks. Die vertelling is hartverkwikkend van tintelende goedheid; het is de zegepraal der volharding, het zijn de wonderen der broeder- en zusterliefde!

Het *Kleine Meermeisje* (*Den lille Havfrue.*) is even frisch en liefelijk, maar vol van innigen weemoed: het zwijgend lijden, de stomme opoffering, de trouwe verkleefdheid, de onbegrepen liefde.

Ik heb gezegd, dat in al de vertellingen van Andersen eene treffende beduidenis ligt. Neen, niet in allen, maar in meest allen. Want het valt hier aan te merken, dat een schrijver - en daarvan zijn soms de grootsten zelven niet vrij te pleiten - gewoonlijk meer levert dan de lezer verlangt. Dit komt wellicht, omdat de mensch - en inzonderheid de kunstenaar - zooveel eigenliefde heeft, dat zijn oordeel er licht door bedwelmd wordt, en

een schrijver er dikwijls niet toe besluiten kan iets, dat hem moeite en slapeloze nachten en arbeid gekost heeft, als zijner onwaardig af te keuren. Wat slecht is op literarisch gebied, kan echter door den naam van den schrijver niet goed worden en zelfs niet lang zóó schijnen. Het is niet genoeg meesterstukken voortgebracht te hebben om zich in te beelden, dat al wat men schrijft noodzakelijkerwijs voortreffelijk zijn moet. Hoeveel degelijke letterkundigen zouden er niet oneindig bij winnen, indien zij in hunne boeken het onkruid van het graan wilden scheiden; indien zij sommige hunner gewrochten met wat minder vaderlijke toegevendheid behandelen, en tot de vergetelheid veroordeelen konden? - want, niet door de hoeveelheid van hetgeen hij voortbrengt, maar door de hoogte, die hij bereiken kan, door de volmaaktheid van hetgeen hij scheidt, is een schrijver groot. Zoo zult gij bij Andersen - zelfs bij Andersen! - stukjes vinden, die gij als onbeduidend of beuzelachtig even gaarne vermissen zoudt.

Onder de weinige van 's dichters vertellingen, welke geen genoglijken indruk maken, behoort voorzeker degene van *De Bloemen der kleine Ida*.

(*Den lille Idas Blomster*). Hierin vertelt de student aan het kleine meisje, dat hare bloemen verslenst liggen, omdat zij naar het bal geweest zijn, en dat de bloemen over het algemeen des nachts dansen. De kanselier, welke dit hoort, en hier het antipoëtiek element uitmaakt, kan het niet verdragen en zegt aan den student: 'Hoe wil men een kind zoo iets in het hoofd stellen! Dat is domme fantazij!'

Inderdaad, men zou wel geneigd zijn den kanselier, tegen den wil des schrijvers, gelijk te geven. - Dat de bloemen, de boomen, ja zelfs alle onbezielde voorwerpen, op ergens eene geheimzinnige wijs zich in het *märchen* met elkaar onderhouden en elkander verstaan, is goed en daarin ligt iets bijzonder aantrekkelijks voor de verbeelding, omdat het eenen onzichtbaren vereenigingsband tusschen al het geschapene laat onderstellen; maar alles moet aan zijn uiterlijk bestaan, zijnen aard en zijne neigingen getrouw blijven, of de fantazij slaat tot gemaaktheid en onnatuurlijkheid over. Hoe kan men zich, met den besten wil der wereld, voorstellen, dat eene bloem naar het bal zou gaan? Overigens, wat begrip van een bal kan de kleine

Ida hebben? Indien dat ware, zou zij eene dier miniatuurmodepopjes moeten zijn, welke het kinderbal bezoeken, en niet lichtgeloovig genoeg meer om iets dergelijks van de bloemen aan te nemen. Neen, de schrijver heeft ons hier veelmeer een naïef, verbeeldingrijk kind willen toonen; maar heeft hij geene valsche noot getroffen en grenst het niet aan *niaiserie*, als hij ons zegt, dat zij de bloemen in eene wieg legt en thee wil bereiden voor haar? Hier is alles gezocht en niets oprecht naïefs noch kinderlijks te vinden.

Onder de voortreffelijkste van Andersens latere vertellingen behooren voorzeker: *De Zoon van den Portier*, (*Portnerens Søn.*) *Anne Lisbeth*, *De Sneeuwman*, (*Sneemanden.*) *De Flesschehals* (*Flaskehalsen.*) en *De Slaapmuts van den ouden Jonkman*, (*Pebersvendens Nathue.*) Het zou ons echter te verre leiden deze nader te bespreken.

Ziehier ten slotte, wat de dichter nagenoeg over het ontstaan en den oorsprong van de hierboven aangehaalde vertellingen zegt:

‘Het *Eventyr* van de *Oprechte Prinses* heb ik in mijne kindsheid in de spinkamer hooren vertellen, en vrij wedergegeven.

De Bloemen der kleine Ida zijn ontstaan, als ik op zekeren dag bij den dichter Thiele aan zijn dochttertje Ida vertelde van de bloemen uit den kruidhof. Een paar van de bemerkingsen des kinds zijn erin behouden, als ik de vertellingen naderhand opgeschreven heb.

De Bloemen der kleine Ida en *Het Meermeisje* behooren tot de drie eerste mijner oorspronkelijke verhalen.

Des Keizers nieuwe Kleeren is van Spaanschen oorsprong. Heel de luimige gedachte zijn wij verschuldigd aan prins Don Manuel, geboren 1277, overleden 1374. Dezelfde gedachte is ook benuttigd door Cervantes in een zijner meesterlijke tusschenspelen (*entremesses*), overgebracht in het Hoogduitsch en getiteld *Das Wundertheater*.

De wilde Zwanen zijn naar eene Deensche volksvertelling bewerkt.

Het eerste deel van *Het leelijke Eendje* is geschreven gedurende eenige dagen zomerverblijf te Gissefeldt en het einde er slechts een half jaar nadien bijgevoegd, terwijl *De Nachtegaal* om zoo te zeggen in éénen adem geschreven is.

De Denneboom werd mij op eenen avond in

het koninklijk theater onder de opvoering van het opera *Don Juan* ingegeven en in den daaropvolgenden nacht vervaardigd.

De gelukkige Slekkenfamilie werd opgevat te Glorup bij het zicht van eenen hof, waarvan een gedeelte, van uit vroegeren tijd, met groote klisbladen overgroeid was, daar geplant om tot voedsel te dienen aan de groote witte slekken, welke men eertijds voor eene lekkernij hield. Dit stukje is naderhand, tijdens mijn eerste verblijf in Londen gedicht.'

Men heeft dikwijls met waarheid gezegd, dat een schrijver veel daarbij verliest, als hij in vertaling gelezen wordt. Dit is echter voor Andersen minder het geval dan men denken zou. Zijn stijl is vloeiend en kinderlijk en kan licht in eene andere nauw verwante taal overgebracht worden. Zoo rijk is zijn gedachtenvoorraad en zoo onuitputbaar zijn gevoel, dat, al ginge er door de vertaling hier en daar eene *nuance* verloren, het hem niet meer zou kunnen schaden dan het den bloeienden appelboom ontsiert, als de wind eenige zijner bloesems verstroot.

Andersens sprookjes dragen wel is waar den

onmiskbaren stempel van de poëzie der Noordervolkeren en daarom zal hij door deze zeker het best begrepen worden; maar hij behoort aan alle landen en aan alle tijden, waarin het poëtisch gevoel door geene buitengewone omstandigheden onderdrukt wordt, omdat zijn boek de natuur, zijn leermeester de eenvoud en zijne studie de mensch is.

Een Sinte-Niklaasavond.

Het was op den vijfden van December.

De twee dames hadden zoo even aan de vrienden en vriendinnen vaarwel gezegd, die met haar de wandeling medegemaakt, en haar tot aan de deur van haar huis begeleid hadden.

Zij zaten nu zwijgend voor het open vuur. Het was reeds laat. Zij waren als duizelig van het rondloopen in de hoofdstad. Voor hare oogen zweefden nog al de beelden van den avond: de woelige menigte; de schitterende lichten; de ramen vol kleur en glans en wonderlijkheden, waarvoor men zich verdrong; de duizende wandelaars, de eenen met pakjes onder den arm, de anderen met doos-

jes en allerlei in papier gehulde voorwerpen overladen. Hier een deftig, bejaard heer, die met eene pop uit eenen speelgoedwinkel komt. Daar schaterende jonge meisjes, die eene grap uitgedacht hebben. Ginder eene zwijgende, trotsche dame met hare kamermeid, welke haar in een prachtig magazijn op de hielen volgt, of een welmeenende, bedeesde, jonge arbeider voor eene bonte verzameling van oorringen en doekspelden, nog eens den inhoud van zijne porte-monnaie raadplegend, aler hij het waagt binnen te gaan. - Want op zulk eenen avond veroorlooft bijna elk zich toch de pracht van eene kleine buitengewone uitgave om het een of ander aan eenen goeden vriend of vriendin aan te bieden, en verblijdt zich in het vooruitzicht ook iets weder te krijgen.

Hoeveel genoeg kan men zich toch wederzijds verschaffen door die kleine verrassingen, waaraan men zich verwacht zonder het nochtans te durven bekennen!

De twee dames, de huisvrouw en hare vriendin, welke tijdelijk bij haar verbleef, hadden ook hare inkoopen gedaan. Zij waren nog vermoeid van het uitglibberen op de modderige steenen en het

gestooten worden der stoute straatjongens, welke er hun behagen in scheppen op dergelijke avonden de wandelaars uiteen te loopen.

Dat alles zweefde verward maar levendig voor haren geest en deed haar half in droomerij wegzinken.

Klinglingling!...

‘Wat een hevige ruk aan de huisbel. Wie mag daar nog zijn, zoo laat?’

Er werd een pakje binnengebracht, een pakje echte Chineesche thee voor de huisdame, benevens eenen omslag als een harde brief. - Zij grepen er tegelijk met beide handen naar. Gauw het opschrift gezien!

- ‘Dit is iets voor mij,’ zei de andere.

De hand was niet moeielijk om herkennen. Dat was van de lieve buurdame, die alle dagen aan huis kwam.

‘Voorzeker hare photographie, hoe lief van haar!’ spraken zij.

In eenen oogwenk was de omslag gescheurd. - Neen, het was haar portret niet; maar het was toch eene photographie. Zij stelde een behoorlijk groepje voor: eenen ouden jager met twee jonge en twee honden, daarachter struikgewas.

- 'O, dat ken ik!' riep de huisdame uit, 'dat is naar een groepje van Harzé, gij weet wel Harzé, van wien op de schilderijtentoonstellingen altijd zulke lieve groepjes in gebakken aarde te zien zijn. Kent gij zijne andere niet?'

- 'Neen,' luidde het antwoord.

Zij kon hare blikken van den ouden jager niet afslaan en er niet toe besluiten het beeldje uit de hand te leggen: het sprak tot hare ziel, het betooverde haar.

'Wat is dat toch schoon!' zei zij herhaaldelijk.

De huisdame glimlachte bijna over hare opgewondenheid, en sprak: - 'Ja dat is heel net; maar zeg mij toch eens, wat gij daar zoo bijzonder bewonderenswaardig aan vindt?'

- 'Dit is niet alleen een schoon groepje, het is een heel stukje poëzie,' antwoordde hare vriendin.

En zij staken het hoofd te zamen om het gelijktijdig te kunnen beschouwen.

'Ziehier in het midden de oude jager: hij is half blind, hij is zwak en stram; maar een jong hart klopt nog in zijne borst en de drift overleeft bij hem aan de lichaamskracht. Aan zijne rechter zijde staat een jonge jager; die zal hem zeker

aangemoedigd hebben om nog eens in het bosch mede te komen. Hij ondersteunt hem, hij glimlacht welwillend en aanziet hem als het ware met ontroering - misschien is het zijn zoon - hij verbeeldt de liefderijke zorgvuldigheid, de brave jeugd!

De andere jager, welke aan den linken kant van den grijsaard staat en hem met eene krachtige beweging het wild wijst, is ruw en onbeschaafd, maar niet minder goed van harte. De oude man hijgt en spant al zijne krachten in en tracht het roer omhoog te houden, dat aan zijne zwakke vingers ontsnapt en voelt zich verjongd en beeldt zich in, dat hij nog medetelt in de wereld. De honden springen rondom hen - want de honden zijn even lichtgeloovig als de grijsaard en meenen, dat het er ernstig op losgaat - zij zetten leven aan het geheel bij.

Ja dat is eene wonderschoone samenstelling!

‘Inderdaad,’ bevestigde de huisdame.

De andere hernam na een kort stilzwijgen.

‘Dit doet mij aan eenen ouden, half onnoozelen baron denken, die ook nog gaarne mee wou jagen gaan. Hij bedroefde er zich zeer over, dat hij geen

wild meer schieten kon en zijn trouwe boswachter vond een liefderijk bedrog uit: Hij zette hier en daar eenen reeds gedoodden haas in het slaghout. De baron zag niet goed meer, een klopjager vergezelde hem immer en moest hem het wild wijzen. Hij schoot en: 'hourra!' ging er rondom hem op, want telkens was de haas getroffen en de oude man lachte hartelijk en fier over zijne heldendaden.'

'En zie toch eens,' vervolgde zij weder op het groepje wijzend, 'welke liefderijkheid u daaruit ook tegenstraalt!

De beeldhouw - en mouleerkunst stellen ons wel de menschelijke schoonheid voor, de menschelijke kracht, het menschelijk lijden en wat niet al meer; maar de menschelijke goedheid? - hoe zelden! En toch is niets roerender dan deze....'

En zoo spraken zij nog lang en van allerlei te zamen tot heel laat in den nacht; want het kopje Chineesche thee had allen slaaplust verdreven, en wat heeft men in het gezellig avonduur niet al te vertellen!

Dat is nu zeven jaren geleden.

Een lange tijd.

Waar zijn nu de stille, vertrouwelijke gesprekken van voorheen?

Voorbij en voor immer... helaas!

Waar is de huisvrouw?

Dood, en van eenieder vergeten.

Waar is nu ook de aanminnige buurdame?

Uit het oog verloren....

Welhoe?

Ja zeker, is dat dan zoo verwonderlijk op een tijdverloop van zeven jaren?

Wie onzer heeft er niet velen vergeten en uit het oog verloren van die hem eertijds duurbaar waren?

De photographie van het groepje met den jager ligt nog in het album en wordt door al wie het boek in de hand neemt - hoe ras sommigen het ook doorbladeren mogen - toch altijd meer dan eenmaal gezien; want zij trekt zelfs het oog der meest achteloozen aan.

Waar is dan toch die lieve geefster?...

Wie weet, of zij zich bij de toevallige lezing van deze regelen den genotrijken avond, dien zij aan hare toenmalige vriendinnen voor zeven jaren verschaft heeft, zelfs nog zou herinneren!

In de arme huisjes.

De kleine Mariette mocht mede uitrijden; het was daarom, dat ze zoo blijde scheen en van den grond opsprong en wel tienmaal op vijf minuten tot aan het achterpoortje huppelde, dat haars vaders hof en dat van den notaris scheidde, om te zien, of zij den knecht nog niet met het paard zag uit den stal komen en aanspannen. Het rijtuig, een open rijtuig, stond reeds gereed uit het koetshuis gehaald.

Mariette was een eenig kind; zij telde zes jaar; hare moeder was dood en haar vader, Mijnheer van Asper minde haar boven alles. Hij was een rijk man en nog jong. Hij woonde op het

dorp X. Er kwam niet verre van daar over eenige weken een hofstedeken te koopen, dat aan eenen zijner eigendommen paalde en dit wilde hij met den notaris bezichtigen, en omdat het zulk schoon weder was, zouden de vrouw van dezen en een aldaar verblijvend nichtje medegaan, en zoo kwam het, dat Mariette voor eenen achternoen uit de school blijven, en hen ook vergezellen mocht.

De notaris was een bejaard, dik heer, zeer op de hoogte van voordeelige en nadeelige aankopen, een man, die van zijn ambt zijne vreugde maakte.

De notaris voerde en Mariette en haar vader zaten, met den rug naar de paarden toegewend, rechtover de twee dames.

Na eenen vluggen rid, landden zij aan de hofstede - eene kleine koeplaats - van Mijnheer van Asper aan, en de boerin, kloek, en blozend verwelkomde, en leidde hen in de lage boerenkeuken; kleine jongens en half volwassen meisjes staarden de vreemde bezoekers aan. Daar bevond zich de oudste zoon, een jongeling van een twintigtal jaren, met een wakker oog en een levendig voorkomen.

De vrouw bleef recht bij de neergezeten gasten staan - dat is zoo de beleefdheid der buitenlieden.

‘Welaan,’ vroeg Mijnheer van Asper, ‘wij komen eens volgens uwen wensch om het hierbij liggende hofstedeken te zien en te onderzoeken, wat ons te doen staat; - hebt gij er nog zin in, August? - 't is toch zoo, dat hij heet geloof ik,’ hernam hij tot de moeder gewend.

- ‘Augustien, Mijnheer,’ verbeterde de vrouw, ‘maar in huis wordt hij Guust geheeten, dat is al wel genoeg,’ en terwijl de jongeling verlegen, gretig en sprakeloos toehoorde, vervolgde zij:

‘Zie, Mijnheer, hij zou toch zoo gaarne hebben, dat gij het kocht, omdat het hier zoo bij ligt, dat zou zoo nuttig zijn voor het bewerken van het land en voor alles. Zijn vrouwmensch’ - hiermede bedoelde zij zijne bruid - ‘valt er ook zoo in en het is een schrikkelijk braaf meisje, zeer gierig en boos,’ en hiermede bedoelde zij zuinig en werkzaam - de grootste aller gaven voor den boerenstand.

- ‘Ja, ja,’ sprak Mijnheer van Asper glimlachend, ‘gij weet het mij genoeg aan te prijzen,

maar dat is de quaestie niet, ik moet vooral interest trekken van mijn geld. Hoeveel omstelt het en hoeveel zou het op de verkooping wel gaan?

Nu kwam de notaris ertusschen en het werd berekend en beslist, wat de jonge man wel betalen zou, in geval het zoozeer gewenschte hofstedeken het eigendom van Mijnheer van Asper mocht worden.

Doch zij moesten het vooral eens gaan bezichtigen: de gebouwen waren slecht, had men verzekerd. De boerin leidde er hare gasten naartoe, het was maar schuins over de straat.

‘Zie,’ sprak zij tot de vrouw van den notaris, die met haar en het nichtje achteraan kwam, ‘gij moet toch Mijnheer ertoe aansporen, - en gij ook, als 't u belieft, Juffertje,’ hernam zij tot het jong meisje gewend, hetzij om hare eigenliefde te vleien, hetzij in het vermoeden, dat deze invloed op den vader van Mariette had ‘doe ook een woordje ten beste. - Gij moet weten,’ voegde zij er stiller tot de vrouw van den notaris bij, ‘Guust is een voorkind, en mijn man kan hem nog hooren nog zien, het ware zulk een geluk voor ons allen!’

Zij traden nevens de nauwelijks bottende doornen omheining, waaronder het kruipt-ter-haag geurig bloeide nevens de goudgele ficariaatjes, dat sterreken van het voorjaar, dat de macht heeft het harte te verblijden, omdat het ons den zomer met al zijne genoegens voorspelt. Het was op het einde van April en heel de groote boomgaard - want het was een *groote* boomgaard - stond in heerlijken bloei.

Het hofstedeken was vroeger eene koeplaats geweest, naderhand had men er land afgenomen; thans was het enkel nog eene schoone werkmanswoning. Het huis zag er vervallen uit; het ovenbuur was dak- en vorstpannen kwijt, en steenen lagen ernevens uitgebokkeld. Mijnheer van Asper vatte met de twee handen, in het voorbijgaan, van onder de balken vast en schudde er eens aan:

‘Slecht!’ sprak hij tot den notaris.

- ‘Let maar op,’ antwoordde deze lachend, ‘dat gij het niet doet invallen, dan vraagt men u nog schadevergoeding.’

Zij traden over het groene hof en in huis.

Eene jonge, blonde vrouw stond aan den haard;

een klein kind lag in de wieg; - Marietteken had het dadelijk in het oog en ging erop staan kijken.

‘Vrouwken,’ begon de notaris, - ‘dat is toch de vrouw?’ onderbrak hij zich vragend, tegen de boerin gewend en deze knikte, ‘gij weet, dat uw huis gaat verkocht worden en wij komen u verzoeken om het te zien.’

- ‘Ja Mijnheer,’ was het antwoord, ‘zet u neder, als het u belieft,’ en zij bood hun stoelen aan.

‘Neen, wij zullen niet zitten, maar wenschen eens rond te gaan.’

De jonge vrouw scheen zich geweld aan te doen om geene ontroering te laten blijken; zij trad voor hen over den vloer en opende eene deur: ‘Dit is mijne slaapkamer,’ sprak zij: het venster was open, er stonden kinderbedden in, en alles was er bijzonder rein.

‘Woont gij hier al lang?’ vroeg haar het jonge meisje.

- ‘Vijf jaar, van als wij getrouwd zijn, - mijn man is hierin gestorven,’ sprak zij weer, ‘het zal nu te Onze-Heer-Hemelvaart, komt de tijd, een jaar zijn.’

‘Dat is spijtig, dat moest nog een jonge mensch wezen,’ zei de notarisvrouw, terwijl de twee heeren met de boerin reeds in het achterhuis of de weefkamer waren.

- ‘Hij was nog maar dertig jaar oud, Madam, hij is van de typhuskoorts gestorven. Hij was knecht geweest bij boer Haemerlink, ge weet wel, de rijke Haemerlink, en die had hem nu zoo lief, dat hij ons, als wij trouwden, deze schoone woonst in pacht gaf voor een klein geld. Wij vaarden hier dan ook zeer wel; doch in de verleden lente kregen de boer en zijne vrouw de ziekte, de vrouw stierf en de oudste dochter ook legde zich; niemand dorst meer op het hof gaan; toen trok mijn man er heen om hen te helpen, hij ook kreeg het aldra en zij zijn allen gestorven - allen,’ herhaalde zij in gedachten het hoofd schuddend.

‘En nu moet gij verhuizen,’ vroeg de vrouw van den notaris, ‘omdat gij niet meer betalen kunt?’

- ‘Ik zal toch geen cent schuld achterlaten,’ antwoordde de blonde vrouw, met zachte fierheid het hoofd verheffend.

‘En hoe hebt gij het gedaan om zonder uwen man voort te kunnen?’

- 'De geburen hebben voor niet mijn land beploegd en mijnen oogst helpen opdoen, en Madam, het was God, die het zeker voorzag, de boomgaard heeft verleden jaar buitengewoon veel opgebracht, zooveel, dat ik de pacht, die te Mei valt, er op voorhand van heb kunnen geven.'

'Dat is schoon!' zei het jonge juffertje.

- 'Daarenboven ben ik alle dagen uit gaan werken.'

'Gaan werken? En waar waren uwe kinderen? Hoeveel hebt gij er?'

- 'Drie, en deze bleven tehuis bij de Blinde.'

'Welke blinde?'

- 'Eene arme vrouw, die niet goed ziet en die het armbestuur hier heeft gehuisvest. Zij bereidde het eten, half al tastend, en de kleinen leidden haar in huis rond en legden hare handen op hetgeen zij noodig had, en zoo ging het toch ook,' sprak zij met eenen bleeken glimlach.

Marietteken luisterde alles af: dit was als eene nieuwe wereld vol rampen en eindeloos wee, die zij nog niet kende, en die zich ineens voor haar ontvankelijk hartjen openlegde:

‘En wat gaat gij nu doen?’ vroeg zij aan de weduwe.

- ‘Nu? nu moet ik in de arme huisjes, mijn lief kind,’ luidde het antwoord, en een langteruggehouden traan, welsprekender in zijne roerende soberheid dan de luidste klachten, rolde over hare frissche wangen, terwijl eene pijnlijke uitdrukking als sidderend om haren mond speelde.

De dame van den notaris ook was bewogen: zij tastte in haren zak en haalde er een vijffrankstuk uit en, zeker om de arme vrouw niet te vernederen, sprak zij tot haar:

‘Koop eenige lekkernij daarmee voor uwe kinderen. - Maar,’ vroeg zij, ‘indien degene, die eigenaar van het hofstedeken wordt, u hier nu eens blijven liet met uwe kleinen en de Blinde, zou het gaan denkt gij?’

- ‘Ja - ik geloof ja!’ antwoordde de arme moeder.

Op dit oogenblik waren de heeren weder bijgekomen en spoorden de dames tot vertrekken aan. De vrouw zag hen van op den drempel na.

Marietteken kwam nog eens teruggelopen:

‘Gij zult hier blijven, o gij zult hier blijven!’

beloofde zij goedaardig, ‘Papa gaat dit huis koopen, ik zal hem vragen, dat hij het aan u late.’

De jonge weduwe schudde twijfelend het hoofd.

Toen zij over den boomgaard traden, kwam eene voorover gebogen vrouw door het baliehek met eenen zwarten doek voor hare oogen gebonden, wellicht om de al te felle klaarte eruit te houden. Zij stapte traagzaam naar het huis toe, aan iedere hand een kind houdend, zóó klein, dat men niet wist, wie hier de leidster of de geleiders waren.

Dat was de Blinde, die het eten bereidde.

Marietteken kroop op de knieën haars vaders: het was avond en de lamp brandde.

‘Papa,’ vroeg zij, ‘is het waar, dat ik rijk ben?’

- ‘Ja,’ was het antwoord.

‘Van den kant mijner moeder?’

- ‘Wie heeft u dat gezegd, Mariette!’

‘De dienstboden.’

- ‘Waar zij zich mede bemoeien!’ dacht Mijnheer van Asper.

‘Heb ik wel duizend franken, Papa?’

- 'Ja.'

'Wel twee duizend? - wel drie? - wel tien? - wel zes?' vroeg zij immer na elke lachende bevestiging haars vaders. - 'Welaan, koop het hofstedeken met mijn geld voor de arme vrouw, die het bewoont, wilt gij?'

Zij was niet gewend in hare kindergrillen tegenwerkt te wezen en twijfelde niet aan zijne toestemming: 'Niet waar gij zult? niet waar?' herhaalde zij streeleend.

- 'Mariette, gij zijt te klein om u met zoo iets te bemoeien,' sprak haar vader, ongeduldig geworden, duwde haar zacht achteruit en nam zijn dagblad op.

Mariette stond te pruilen.

Mijnheer van Asper had een dîner gegeven. Het was thans reeds in den nazomer. Na het maal was hij met zijne gasten eene wandeling gaan doen tot aan het klein hofstedeken, dat hij had aangekocht en dat door het jong echtpaar werd bewoond. Hij was in het terugkeeren met het nichtje en de vrouw van den notaris een weinig achteruit gebleven;

Mariette huppelde nevens hem; - hij had het eerst in het gesprek niet bemerkt, dat zijne genoodigden, die vooraan en buiten het bereik zijner stem waren, een verkeerd pad ingeslagen hadden. Hij was hen dus gevolgd en kwam met zijne dames aan eene rei arme huisjes, waar zij voorbij moesten, wilden zij het gezelschap niet verlaten en op hunne stappen terugkeeren.

Het waren kleine, bouwvallige woningen met treden in, met gebroken ruitjes, met flarden op de haag, met netels en onkruid in het ronde - en al het onaangename, dat dergelijke verblijfplaatsen kenschetst.

Eene vrouw met eenen doek over het voorhoofd zat op eenen der drempels, terwijl een jong, slordig kind, dat op den grond lag, aan hare knieën opklauterde; andere kleinen speelden in het zand rondom haar.

‘Papa, de Blinde!’ sprak Mariette geheimzinnig naar hem toeloopend, zonder acht te geven, dat hij tegen het jonge juffertje sprak.

Hij bad juist glimlachend om verschooning aan zijne gezellinnen, dat hij haar, zulke sierlijke, verfijnde dames, zeker zeer onvrijwillig, langs

zulk een leelijk pad en voorbij zulke schamele huisjes geleidde, en lette op de woorden van zijn dochtertje niet.

‘Papa, dat was de Blinde,’ herhaalde Mariette nogmaals des avonds tehuis, als hij alleen met haar was: die ontmoeting moest haar in het hoofd spelen - ‘en het waren de kinderen, waar wij eens geweest zijn, ik kende ze nog. Ze wonen nu zeker in de arme huisjes.’

- ‘Ze zijn daar goed,’ antwoordde verstrooid Mijnheer van Asper, die wellicht niet meer wist van wie het meisje sprak.

‘Papa,’ vroeg het kind weder, ‘waarom zeidet gij aan juffer Georgine, dat zij niet langs daar voorbij mocht gaan?’

- ‘Wel, omdat het daar onrein en ongezond en treurig is,’ zei Mijnheer van Asper heel natuurlijk.

‘O Papa!’ antwoordde Mariette onthutst, die nog te jong was om deze twee meeningen nopens het verschil der standen met haar goed hartje en haar kinderbegrip overeen te brengen.

Gent, Januari 1881.

De keus eener kostschool.

‘Wij moeten volstrekt naar eene kostschool voor de kleine meisjes uitzien,’ sprak hij, als hij na het ontbijt met zijne vrouw alleen aan tafel was blijven zitten. ‘Ik houd er aan haar een degelijk onderwijs te geven. Braeckelandt kent de nieuwe bestuurster der Stads-betalende-meisjesschool en zegt, dat het zulk eene bekwame, verstandige vrouw is.’

- ‘Dat kan zijn, ik heb haar enkel eenmaal gezien,’ zegde zij, ‘en nauwelijks den toon harer stem vernomen; wij moeten ons nader over haar en hare school inlichten.’

‘Weet gij niet, of zij geene *Française* is?’ vroeg hij met eenen schijn van mistrouwen.

- 'Neen,' was het antwoord, 'maar ik geloof, dat het eene vrouw is, die weinig spreekt. Gij weet, dien dag dat gij in dat slecht weder voor uwe *expertise* naar de Polders waart, zat zij juist voor mij in het concert. Braeckelandt sprak tegen haar en vroeg haar het een en ander, - ik hoorde haar enkel tot driemaal toe antwoorden: 'Je l'ignore.'

'Welhoe, en ge zegt mij dat niet!' riep hij verrast en als het ware opgetogen, rechtspringend uit.

Zij staarde hem verwonderd aan.

'Ja,' hernam hij, 'nu weet ik genoeg: eene *Française* is het niet, want eene Fransche vrouw "ignoreert" gewoonlijk niets. Zij is niet licht van haar stuk gebracht, en hoort in alle vakken tehuis. Maar eene vrouw, inzonderheid eene schoolbestuurster, die weinig spreekt, die bescheiden genoeg is in haar oordeel om tot driemaal toe hare onwetendheid te bekennen, en toch door verstandige mannen als Braeckelandt voor verstandig gehouden wordt, daar heb ik vertrouwen in!'

En kort daarop werden de kleine meisjes in de kostschool der nieuwe bestuurster opgenomen.

Indien men het kan vinden! ...

‘Gij moogt’ sprak de trotsche schapboer tot zijne éénige dochter, ‘gij moogt u op uwen bruiloftsdag zoo schoon kleeden als de barones van 't kasteel het ooit is geweest: ik ben rijk’ - en hij stak de borst op - ‘ik hoef voor niemand onder te doen, koop u al wat zij heeft, - indien gij het weet te vinden,’ voegde hij er met opgeheven wijsvinger bij.

Zij reed naar de stad in hun eigen rijtuig met hare moeder en haren bruidegom en keerde 's avonds met pakken en dozen terug.

De trouwdag kwam. Zij stond gehuld in schitterende, kostbare stoffen, wier schreeuwende kleuren getuigden, dat zij de harmonie der schakeeringen niet had bestudeerd, en waarvan de snede, in hare mislukte poging om de nieuwe modes na te aapen, duidelijk de onbehendige hand eener buitenkleermaakster verried.

Dienstboden en werklieden stonden in bewondering. De vader aanzag haar met halven twijfel:

‘Zij is schoon; maar... de barones is toch nog heel iets anders... mijne dochter heeft het niet gevonden...’ en hij schudde het hoofd, ‘maar zij is ook schoon,’ sprak hij openhartig.

* *

In den laten herfst vliegt soms eene verdwaalde zwaluw in de kerk onder het hoog gewelf der beuken, immer van het eene uiteinde naar het andere.

De geloovigen in hun gebed verstrooid, zien medelijdend op naar haar en volgen hare rustelooze vlucht.

Arme vogel, die hier ellendig omkomen moet! Het kleine venstertje in het groote raam staat open, het is nog wel twintigmaal te wijd voor u, zie,

dáár, hiertegen... gij zoekt en zoekt hopeloos om uit uwe gevangenis te komen, altijd langs denzelfden verkeerden weg, en de vrijheid is in uw bereik, het middel bij de hand, indien gij het maar wist te vinden!....

* * *

Hoe vaak gebeurt het niet aldus in 't leven!

Wij verkeeren in eene moeilijke omstandigheid, en zien geene uitkomst, dáár waar de oplossing wellicht zoo gemakkelijk ware, indien wij ze wisten te vinden.....

Hoe vaak gebeurt het niet, dat wij met menschen leven, welke ons niet begrijpen en die wij niet verstaan. Onze wederzijdsche wil tot overeenkomst is groot, onze behendigheid daartoe klein. Wij zoeken - en zoeken om goed te maken, wat verkeerd is, en onze pogingen worden telkens verijdeld; en toch ware wellicht alles met eene kleinigheid te verhelpen, indien wij het slecht wisten te vinden, helaas!...

Nevele, Februari 1878.

Een letterkundig onderhoud.

Het was gedurende de vacancedagen.

Hij had op eene schitterende wijs een moeielijk examen afgelegd. Hij was, afgemat van de lastige studie, verkwikking gaan zoeken aan den boord der zee in het vreemdenrijke Oostende, waar men in den zomer het gezellig, woelig verkeer der wereld, en de eenzame wandelingen in de duinen en langs het strand, bij afwisseling, genieten kan.

Hij was twintig jaar oud en Flamingant, gereed te allen oogenblik voor zijne taal en hare rechten in het strijdperk te treden. Hij had voor tafelbuur

in het hôtel, waar hij logeerde, eenen jongen Noordduitscher, Hamburger van geboorte, eenen ernstigen, schranderen man, die misschien vijf of zes jaar ouder was dan hij zelf, en met wien hij zich uiterst gaarn onderhield. De Flamingant had zich op de studie der Hoogduitsche taal toegelegd, kon ze goed verstaan, tamelijk schrijven en gebrekkig spreken. Hij stond verbaasd over de wetenschappelijke kennis van den Duitscher, zijne beschouwingen over de kunst in het algemeen en de letterkenden in het bijzonder. De Flamingant had tot hiertoe weinig gelegenheid gehad met Duitschers om te gaan: hij beschouwde zich zelve als verwant door zijne taal en zijnen landaard aan den grooten Germaanschen stam; hij hield het Nederlandsch voor eenen tak der Hoogduitsche taal, en was dus niet weinig verwonderd geen weerklink bij zijnen nieuwen vriend te vinden, die als het de Hoogduitsche, Fransche of Engelsche literatuur gold, zoozeer in zijn vak scheen, en volstrekt niets wist van de Nederlandsche; hij zat met verwondering en eene soort van verachting te luisteren, als de student hem van Nederlandsche schrijvers sprak, en wanneer hij hem vroeg, of

hij onze taal verstond, antwoordde de Noordduitscher, dat hij het Hamburgsch Platduitsch verstond, en dit nagenoeg hetzelfde zijn moest, en door Platduitsch - dit was duidelijk voor den Flamingant - bedoelde hij, niet een bijzonder idioom der Germaansche taal, maar wel *grof of gemeen* Duitsch. Als de student, uiterst bevreemd zulk ingeworteld vooroordeel, sterker dan hij het ooit bij eenen Franschman bevonden had, bij zijnen stamgenoot aan te treffen, hem van zijne dwaling wilde afbrengen, en hem voorstelde zich met onze letterkunde bekend te maken, eer hij deze veroordeelde, antwoordde de vreemdeling telkens met een minachtend lachje: ‘Neen, neen, dat niet!’

Voor het overige waren zij goed bevriend: het was eene dier ras ontstane vertrouwelijkheden, die iets bijzonder aantrekkelijks hebben, en op reis en in badplaatsen niet zelden voorkomen; die levendig zijn, omdat de sympathie groot is, en vluchtig, omdat de gelegenheid ontbreekt ze tot duurzame vriendschap te doen rijpen. Overal, waar zij elkander bij toeval ontmoetten, zochten zij elkander op, en ofschoon zij geene eigenlijke wandelingen met malkaaf afspraken, gebeurde het niet zelden, dat

zij samen beneden den dijk, en voort en verre langs het strand gingen zonder het te bemerken. Toen haalde de eene of andere van hen een Engelsch of Hoogduitsch boek te voorschijn; zij klauterden de steile duinen op, en daar zaten zij in het dungezaaide gras met de zee vóór hen en het boek in de hand. En de oude of nieuwe gewrochten, die elk hunner alleen gelezen had, werden thans gezamenlijk weder doorbladerd en besproken. De Vlaamsche jongeling luisterde gretig naar het rijper oordeel van den Duitscher, en deze verkwikte zich op zijne beurt aan de levendige geestdrift van zijnen jongen vriend.

Op eenen schoonen morgen zat de Vlaming alleen op eenen grooten steenblok beneden den dijk, nog al ver van de wandelaars, en zoo dicht mogelijk bij het terugtrekkend water. Hij zag niet op naar de schuimende baren voor hem, hij blikte niet ter zijde naar de talrijke baders, die wat verder op de golven wiegden, noch naar de witte karrekens, die gestadig uit en in het water reden, noch naar de aankomende stoomboot. Hij zat gansch verdiept in de lezing van een boek, en verschrikte, als op eens de Noordduitscher voor hem stond, en

hem schertsend vroeg, welke lectuur de macht had hem aldus doof en blind te maken?

De Flamingant stak zijnen vriend het boek toe: het was eene aflevering der 'Guldens-Editie' en hij las: 'Zoon' Prul van een Dansmeester' van den Ouden Heer Smits.

'Dat lees ik reeds voor de derde maal,' sprak de student, 'en telkens met vernieuwde bewondering.'

- 'Laat zien,' zei de Hamburger, die nog niet wist, dat het een Nederlandsch boek was. Hij nam het in de hand en zette zich nevens zijnen makker. Hetzij de aanhoudende vermaningen van dezen haar uitwerksel begonnen te hebben, hetzij er iets aantrekkelijks voor hem in het uiterlijke van die kleine schets lag, althans hij begon te lezen en - las voort. De Vlaming hielp hem, en legde hem uit, wat hij niet, of slechts onvolkomen verstond. De Duitscher ging voort zonder ééne bemerking te maken, ofschoon zijn vriend hem nu en dan vragend aanzag, en voor sommige plaatsen zijne geesdrift blijken liet. Aan het einde gekomen, sloeg hij het boek toe, en sprak op diepen toon tot den Vlaming:

‘Weet gij wel, dat dit een uitmuntend stukje is?’

Of de andere het wist! Hij was opgetogen van vreugde zoo iets over eenen zijner lievelingsschrijvers uit den mond van dien vriend te vernemen, aan wiens oordeel hij zooveel prijs hechtte.

‘Niet, dat ik er niets op af te wijzen vind,’ sprak de Duitscher weder. ‘Het stuk is uiterst verheven van gevoel, het is heel kort en toch maakt het eenen diepen indruk.’

- ‘Ja,’ antwoordde de andere, die meende, dat de blaam hierin lag, ‘dat is waar, ik beken, dat het misschien wat te kort opgevat is.’

‘Volstrekt niet,’ hernam de vreemdeling, ‘een kunststuk moet niet naar de grootte van zijnen omvang, doch naar de degelijkheid van zijnen inhoud geschat worden. - Wees verzekerd,’ ging hij met eenen fijnen glimlach voort, ‘dat ik den diamant boven de gewone steenkool weet te stellen, al is de eene zooveel grooter dan de andere. De bondigheid dier schets maakt eene harer hoogste verdiensten uit. De stijl is klaar, de vorm meesterlijk, de schilderingen zijn treffend van waarheid, en de algemeene indruk

zielverheffend; echter is er iets in, dat mij voor het hoofd stoot: De Oude Heer Smits vernedert al te zeer het vak van dansmeester. Dat de dwaze wereld het veracht en de onervaren jeugd het bespot, kan ik begrijpen; maar dat hij zelf, die zulke edele gevoelens aan den dag legt, dat hij den lezer de tranen in de oogen brengt, zich verontschuldigt aan zijnen vijftienjarigen zoon, die eene straf verdient, eene vermaning voor zijn gebrek aan menschlievendheid jegens den dansmeester te geven, en hem tevens een vermeerderd zakgeld gunt, neen, dat kan ik niet billijken.

En wie kent hem of den beschaafden mensch, in wiens naam hij hier spreekt, het recht toe te onderstellen, dat een dansmeester geen gevoel en geene politieke meening hebben kan?

- 'De Schrijver,' - riep de student hiertusschen, - 'wil ongetwijfeld slechts het oordeel der wereld aantonen, die eenen dansmeester minacht, omdat hij zich met zulk eene ijdele kunst bezig houdt.'

'Dat is zijn bedrijf,' sprak de Duitscher, 'een mensch kiest niet immer het vak, dat hij beoefent, hij wordt dikwijls door de omstandigheden geleid.'

Wie den dans billijkt, moet den meester dulden, en indien de dansmeester zoozeer te verachten is, als de Schrijver vindt, dan moet de dans het ook zijn, en is hij insgelijks te misprijzen, dat hij zijnen zoon de lessen volgen laat, en dan zijn wij het ook, omdat wij gisteren in het Casino gedanst hebben. Neen, ik geloof niet, dat een dansmeester in de wereld minacht wordt, juist omdat hij *dansmeester* is, maar wel omdat hij - als vele andere *meesters*, wier nut niet betwist wordt, en welke men toch soms min eerbiedig bejegt dan zooveel rijke luiards - met zijn bedrijf niet genoeg verdient om eenen hooger trap in de samenleving te bekleeden.

‘De Schrijver stelt zich niet genoeg boven het vooroordeel, hij die zooveel verhevenheid van geest bezit, die met zoo verbazend veel talent ons de edele natuur en de bewonderenswaardige zelfopoffering van den man schetst, spreekt den vioolspeler op eenen toon aan, - dien ik misschien niet goed uitleg, omdat ik een vreemdeling ben - maar die mij weinig behoorlijk voorkomt, en dien hij gewis tot zijnen gelijke niet gebruiken zou, als hij hem vraagt: Wat mankeert u? - Ook

voelt hij zich als het ware gekwetst, dat de dansmeester hem doet verzoeken eens te zijnen te willen komen. De titel zelf schijnt mij te verachtend: ik zou hem liever eenvoudig in dien van: 'De Dansmeester' veranderd zien...

- 'En gij dan zelf,' onderbrak de Flamingant zijne rede, 'hebt gij het recht van verachting te spreken, gij die zonder onderzoek onze taal en onze letterkunde hebt versmaad?'

De Duitscher bezat een kinderlijk, oprecht gemoed en sprak na eene poos:

'Nu ja, ik had ongelijk; maar thans, dat ik gezien heb, wat voortreffelijke schrijvers uwe letterkunde bezit, zal ik voorzeker niet nalaten nauwere kennis met haar te maken. Overigens, hetgeen ik van den 'Dansmeester' gezegd heb, strekt geenszins om de bewondering, welke dat stukje in u teweeg brengt, te verminderen. Ik deel ze en wilde u enkel opmerkzaam maken, dat de Schrijver, ofschoon hij den dansmeester als mensch verheft, misschien buiten zijn inzicht, het vooroordeel tegen diens bedrijf versterkt. Maar ik vind het merkwaardig, hoe hij in zoo weinig bladzijden, met zulke eenvoudige woorden

zulke roerende toestanden schilderen kan, en met het voorbeeld van eenen verlaten, eenzamen, vernederden man, de deugd zonder eenige aardse belooning zoo groot en edel weet te maken, dat zij de hoogste bewondering van den lezer opwekt, die onder den diepen indruk dezer kleine schets, met al zijne macht zou willen streven om den dansmeester in zijn zielshoedanigheden te evenaren.

Medelijden.

Medelijden is een gevoel van deelneming in het lijden van anderen, een gevoel, dat ons troostwoorden ingeeft, en ons, indien het mogelijk is, de middelen in het werk doet stellen om dat lijden te verzachten of te helpen dragen.

Er bestaat echter een ander gevoel, dat soms voor medelijden gehouden wordt, doch dat enkel het vaststellen van iemands ongeluk is, een gevoel volkomen nutteloos voor den ongelukkige en dat alleen hem bevredigt, die zich zelve daardoor voor braaf en mededoogend houdt.

Het was op eenen namiddag der maand Maart: de wind blies uit het noorden en er viel een killige regen als gesmolten sneeuw. Een rijtuig met twee vlotte paarden bespannen rolde over den steenweg van een voorgeborchte der stad, landwaarts in. Daarbinnen zaten twee bejaarde dames in fluweel en pels gehuld. De oudste was eene rijke, kinderlooze weduwe, die op een dorp anderhalf uur buiten de stad een fraai landgoed bewoonde, waar zij sedert een paar jaren zelfs in den winter ook verbleef. De andere was hare zwagerin, de vrouw haars broeders, die in de stad notaris was; zij kwam vernachten op het buitengoed: haar man zou haar den volgenden dag afhalen, er moest alsdan eene veiling van landerijen in het gemeentehuis plaats hebben, en deze was hij van zin bij te wonen om een stuk land te koopen.

Op de plaats gekomen, waar de weg smal is en eene brug over de rivier ligt, stonden wagens en karren, waardoor eene zekere belemmering heerschte en het rijtuig eenen oogenblik opgehouden werd. De rijke dame keek door het raam om te zien, wat er was: Een oude man met gebo-

gen rug en eenen grooten boekzak in de hand stond zonder regenscherm ook te wachten, tot hij over de brug kon gaan. Hij scheen de dame te herkennen en nam vriendelijk de muts af.

‘Och,’ zegde zij tot hare gezellin, ‘die arme dompelaar, hij is nog zoo verre van huis! het is mijn geuur, de schoenlapper. Zie toch eens, hoe nat die oude man is. In zulk een weder buiten, en de wegen zijn zoo slecht! Ach, wat heb ik toch medelijden met hem!’

De baan was open en het rijtuig rolde voort.

Neen, Mevrouw, gij hebt geen medelijden, want nevens uwen koetsier is eene goede plaats, die gij den grijsaard wel haddet kunnen aanbieden.

Op het hof aangeland, worden de dames begroet door eene meid met het hoofd gansch in de wat gewonden, en met een neerslachtig voorkomen.

De koetsier, die tevens de bedieningen van huizen stalknecht waarneemt, spant de paarden uit en de dames treden binnen.

Een uurtje later wordt in de huiselijke woonkamer met de groene gordijnen en het groen tapijt, waarop het oog zoo gaarne rust, bij het flikkerend vuur de geurige chocolade opgediend.

‘Wie heeft daar gebeld, Emiel?’ vraagt Mevrouw aan den knecht, die de tafel dient.

- ‘Een landlooper, Mevrouw, een man met bezems te koop.’

‘En gij hebt hem weggezonden?’

- ‘Ja, Mevrouw.’

‘Gij hebt wel gedaan, wij hebben niets noodig. - Die arme landloopers,’ spreekt Mevrouw, zich tot hare gezellin wendend, wat moeten die niet al ontberen, wat zijn zij toch te beklagen, mijn hart breekt van medelijden, als ik er aan denk!’

Neen, Mevrouw, zeg dat niet; gij hebt het recht niet zoo te spreken. Gij haddet wel middelen om uw medelijden voor den landlooper uit te drukken: iets van zijnen voorraad koopen of hem iets te eten aanbieden.

‘Maar,’ spreekt de vrouw van den notaris, na een oogenblik stilte, ‘mij dunkt, dat Emiel er vandaag zoo zonderling uitziet, hij was vroeger immer zoo opgeruimd, als ik hier kwam, nu staat hij te zuchten’

- ‘Die knaap is bekommerd,’ luidt het antwoord, ‘het is vandaag, dat zijn jongere broeder

moet loten en hij heeft rust noch duur, ik heb waarlijk medelijden met hem.'

Op dit oogenblik vliegt de dubbele deur open en de knecht, die allen gewonen eerbied voor zijne meesteres schijnt vergeten te hebben, komt ongeroepen binnengestormd.

'Mevrouw, hij is er uit!' roept hij vreugdestralend.

- 'Dat is wel,' antwoordt Mevrouw verheugd, 'dat doet mij genoeg, Emiel, het is een geluk voor heel uwe familie.'

Emiel staat te aarzelen, als hadde hij nog iets te zeggen, maar daar niemand meer spreekt, trekt hij beschroomd achteruit, aan de deur gekomen, vat hij moed:

'Mevrouw,' vraagt hij, 'mag ik eens tot aan huis loopen? Ik zal maar een half uurtje weg zijn.'

Het aangezicht der rijke dame verduistert:

- 'Ik zie niet in, waarom gij naar uw huis zoudt moeten gaan,' zegt zij, 'gij weet, dat alles goed is en moogt nu gerust zijn. Gij begrijpt wel, dat gij niet uit kunt als er bezoek is.'

De knecht trekt sprakeloos en teleurgesteld zachtjes de deur achter zich toe.

's Avonds zitten de dames laat van allerlei te praten. Mevrouw beveelt twee glazen warmen wijn voor haar en de vreemde dame gereed te maken, en zegt op eenen moederlijken toon aan hare meid:

‘Arme Lucia, wat hebt gij eene verkoudheid, ge zijt gansch heesch! Gij moet niet wachten van slapen gaan, tot de wijn warm is, trek maar aanstonds naar bed, Emiel zal hem gadeslaan en opdienen.’

En Lucia, die gaarn iets warmes drinken zou, wenscht den goeden avond en vertrekt met verkropte gramschap over de meedoogenloosheid en de schijnbare goedheid van Mevrouw.

‘Gij hebt daar een braaf dienstmeisje, dunkt mij,’ spreekt de echtgenoot van den notaris.

- ‘Ach, ik ben ook zoo goed voor mijne dienstboden, zij worden behandeld als mijne kinderen,’ antwoordt Mevrouw, ontroerd door hare eigene woorden.’ Zij is rap voor haar werk, ja, maar zonder de minste verkleefdheid. Zij blijft hier, omdat hare ouders aan mij verplicht zijn: zij wonen in mijn huis.’

Welhoe, Mevrouw, het verwondert u, dat uwe dienstboden U niet aangekleefd zijn!

's Anderdaags morgens is de lucht opgeklaard. De notaris is nog niet aangekomen. De rijke weduwe doet op het hof eener afspanning, haar eigendom, eenen nieuwen steenput maken, slechts eenige minuten van het landgoed verwijderd, en zij stelt aan hare zwagerin voor eens tot daar te gaan wandelen.

Het weer is droog, maar bijna nog kouder dan den vorigen dag, hoewel de zon nu en dan te voorschijn komt.

Een bleeke metser met zijn zestienjarig zoontje, dat hem dient, is bezig aan den steenput te arbeiden. Mevrouw maakt eenige opmerkingen en geeft eenige bevelen. De bazin uit de afspanning komt buiten en noodigt de dames uit zich wat te komen warmen; maar zij willen volstrekt niet binnengaan; zij zijn haastig, geeft Mevrouw voor en zij vertrekken.

Als zij eenige stappen verre zijn, spreekt de weduwe tot hare gezellin:

‘Wel, ik heb vergeten een glas brandewijn aan de metsers te doen geven; het is zoo koud, ik heb medelijden met hen.’

- ‘Laat ons terugkeeren,’ zegt de andere.

‘Neen, neen, dat kan niet zijn,’ luidt het antwoord, en de dames vervolgen haren weg.

Tehuis vinden zij den notaris. Het middagmaal wordt opgediend en eenigszins haastig genomen, de notaris houdt er aan op de verkooping tegenwoordig te zijn: er is een stuk land bij, dat midden in zijnen eigendom ligt en dat hij gaarne hebben zou.

Hij begeeft zich op weg en eenige stappen buiten het ijzeren hek ontmoet hij den burgemeester van het dorp, die een oude kameraad van hem is en ook naar de verkooping gaat. Zij zetten samen hunnen weg voort.

Zij spreken van het een en ander, van vroegere vrienden.

‘Maar,’ vraagt de notaris, ‘hoe gaat het nu nog met uwen voorganger, den oud-burgemeester, sedert hij eene beroerte gehad heeft? Ik heb er in lang niet aan gedacht eens naar hem aan mijne zuster te vragen.’

- ‘Och,’ antwoordt zijn vriend, ‘ellendiglijk, hij is nog altijd lam langs de eene zijde en mist volkomen het gebruik zijner handen. Ik ben hem nog gisteren gaan bezoeken, hij is heel

bedroefd en beseft zijnen toestand ten volle: hij is geenszins in zijne geestvermogens gekrenkt.'

'Als ik overweeg,' spreekt de notaris, 'hoe wakker hij was voor zijne bezigheden, en hoezeer hij van het gezellig leven hield, kan ik niet uitspreken, wat medelijden zijn toestand mij imboezemt. Maar....' spreekt hij eensklaps stilstaande en klopt zich op het voorhoofd, 'parbleu! ik herinner mij nu, dat ik vergeten heb hem eene aankondiging van het huwelijk mijner dochter te zenden. Dat spijt mij, vóór zijne ziekte zag ik hem ondertusschen, hij is nog een van mijne kameraden uit het college.'

- 'Ja,' antwoordt de burgemeester, 'ik weet het, hij beklagt zich over u, dat gij hem niet eens meer gaat bezoeken.'

'Wel,' antwoordt de notaris, 'als ik in het dorp kom, is het meest naar een diner bij mijne zuster, wij zijn in talrijk gezelschap en zitten lang aan tafel, en ben ik hier anders dan is het voor zaken. Gij begrijpt, dat het heel moeielijk voor mij ware. Maar ik neem het grootste aandeel in zijn ongeluk.

De burgemeester zegt niets, misschien omdat

hij iets denkt, dat hij niet uitspreken wil en zij vervolgen hunnen weg.

Een oud boerken, kromgebogen en heel armoedig gekleed, komt hen met eenen zwaargeladen kruitwagen tegen. Hij ziet niet op, hij heeft de zon in het gelaat, maar de notaris herkent hem en houdt hem staan; het is zijn pachter, een koehouder.

‘Ha! Boerken de Cleene,’ spreekt hij gemeenzaam, ‘hoe stelt gij het nog, vriend?’

De oude man zet den kruitwagen neer en neemt eerbiedig de muts af.

- ‘Och, Mijnheer de Notaris, wat kan ik zeggen, niet goed; gij weet, dat ik van den winter mijne oudste dochter verloren heb, en gisteren is mijn zoon in het lot gevallen. Twee kinderen op één jaar kwijt, - het is te veel, Mijnheer de Notaris!’ spreekt de grijsaard bewogen en vaagt eenen traan af.

‘Ja, dat heb ik vernomen, antwoordt de eigenaar op eenen medelijdenden toon, ‘maar gij moogt den moed niet laten vallen, het is de moed die ons in 't leven houdt, Boerken.’

- ‘Het slaat al tegen,’ hervat de man, ‘wij

hebben zulke slechte vruchten gehad met de overstromingen in den winter van verleden jaar, doch nu op Sint-Huibrechts-dag, als de boomen aan mijn verre land verkocht wierden, dacht ik dat het op een beteren aanging, maar ik zie, Mijnheer de Notaris, dat gij er reeds andere hebt doen planten.'

- 'Wel zeker,' sprak deze, 'ik moet toch boomverwas op mijne goederen hebben; hoor, vriend, dat is immers geene zwaarigheid, het zal nog lang duren, vooraleer die boomen nu eenige schade zullen doen.'

- 'Mijnheer de Notaris, gij gaat zeker naar de verkooping? och om Godswil' - en de oude man voegde zijne handen samen - 'kooptoch die brok land, die aan den beekdriesch ligt, zij zou mij zoo goed gelegen komen en uw hofstedeken zou er zoo mede verbeteren, Mijnheer de Notaris!

De eigenaar staart bedenkelijk ten gronde:

'Als het land maar niet te duur gaat,' spreekt hij.

- 'Op de vernieuwing van mijn pachtkontrakje, dat ge mij beloofd hebt,' fluistert de oude man, luider dan hij weet doch geheimzinnig, in de hoop dat de burgemeester het niet hooren zal,

‘zult gij ook eens denken, niet waar, Mijnheer de Notaris?’

‘Ja, zeker,’ spreekt de notaris, ‘ja vriend, maar gij zult wat moeten opslaan, - nu, wij zullen daar later over spreken, ik ben thans haastig,’ en met eenen was hij weg.

De oude man stond als van den donder getroffen:

- Opslaan! en hij was reeds overpacht.

Hij nam zuchtend zijnen kruiwagen op en vervloekte inwendig zijnen gevoelloozen, hardvochtigen, rijken landheer.

‘De boeren klagen altijd,’ sprak de notaris tot den burgemeester in het voortgaan, maar met dezen man heb ik toch medelijden: hij is naarstig en oppassend, doch het schijnt waarlijk, alsof hij geen geluk op aarde mocht genieten.

- O Notaris, en gijzelf zijt de grootste oorzaak van zijn ongeluk!

Goede raad.

Niets is lichter om geven en moeilijker om volgen dan hetgeen men 'goeden raad' noemt en 'onbedachten raad' zou moeten heeten. Daardoor komt het wellicht, dat men er weinig naar luistert, als men er ongevraagd krijgt, en niet altijd slecht daarin doet: eenen raad volgen is somtijds wijs, dikwijls onaangenaam, schadelijk, hinderlijk of nadeelig aan ons eigenbelang of aan dat van anderen.

Als men zich in ergens eene verlegenheid bevindt, zou het nochtans een troost zijn eens

iemand te raadplegen in wien men betrouwen stelt. Men doet het niet licht, of indien men het doet, is men er vaak al niet veel door gevorderd. Het is uiterst moeielijk iemand met den ganschen inhoud eener zaak bekend te maken, hem de redenen vóór en tegen het nemen van eenig besluit te doen verstaan. Daarbij is het een beklagenswaardig feit, dat degene, die raad gevraagd wordt, zelden veel onderzoekt. In plaats van alsdan tijd tot overdenking te nemen, van uren of dagen lang het geval te wikken en te overwegen, raden wij naar het eerste het beste, dat ons in het hoofd komt. Want wij voelen ons geleid in onze eigenliefde, wanneer iemand ons oordeel inroept; wij zijn te verwaand om ons met oprechtheid af te vragen, of er van iets quaestie is, waarover wij waarlijk eene gegronde meening kunnen uitspreken. En als onze raadgevingen weerlegd worden en men ons bewijst, dat ze lichtzinnig gegeven en onmogelijk te volgen zijn, dan worden wij verstoord en zeggen, dat men ons geenen raad moet vragen, indien men hem niet volgen wil. - Alsof men zich niet tot eenen vriend wenden kon om eens zijne meening

te vernemen, zonderdat men alle vrijheid van handelen verpanden wil.

Vooraleer men eene raadgeving volgt, moet men de overtuiging hebben, dat zij goed is, en zulks gebeurt niet immer. De eene noemt goeden raad, wat de andere voor slechten houdt en zoo beschuldigt men zich wederzijds van stijfhoofdigheid of grillen.

‘Jongen,’ spreekt de oude boer tot zijnen zoon, die gaarne eene dorschmachien of iets dergelijks zou hebben, ‘luister naar goeden raad: van al die nieuwigheden heb ik mijnen vader noch mijnen grootvader ooit hooren gewagen en het ging er niet te slechter om. Geloof mij, laat het hek aan den ouden stijl hangen, gij zult er u best mede bevinden.’

De zoon is hier en daar geweest, heeft de nieuwe stelsels in den landbouw met den besten uitslag bekroond gezien en is geenszins door Vaders beweegredenen overtuigd.

- ‘Maar Vader,’ zegt hij, ‘indien men altijd zoo deed, dan zou elke verbetering onmo-

gelijk worden; gij hebt mij zelf gezegd, dat men in den tijd van uwen oud-grootvader zonder vorken aan tafel at, en dat de aardappelen hier maar de verleden eeuw ingevoerd zijn, indien niemand toen van die nieuwigheden had willen hooren, waar zouden wij ons nu bevinden?’

‘Zeg, wat gij wilt,’ antwoordt de vader, ‘eens voor al, ik zal mij niet laten overhalen. Het is nu bij de vijftig jaar, dat ik den akker bebouw en gij zult mij niet doen gelooven, dat ik er op dien tijd niets van zou geleerd hebben. Ik herhaal het, gij zoudt moeten luisteren naar den raad van lieden, die ondervinding bezitten.’

- ‘Men leert niet meer,’ zegt de zoon, ‘op vijftig jaar dan op één, als men niets aan zijn stelsel verbeteren wil, en immer dezelfde fouten begaat.’

De vader vindt voor het oogenblik geen antwoord, daarom wordt hij boos en neemt tot eene persoonlijke vijandelijkheid zijne toevlucht.

‘Ja ik weet wel, dat gij van uwe dwaling niet af te brengen zijt,’ zegt hij, ‘gij zijt een koppigaard; gij waart het van jongs af aan. Het is u overigens van niet verre gekomen: de kinderen

gelijken aan hunnen peter en de uwe was de koppigste mensch, dien ik ooit gekend heb.'

De zoon zwijgt en noemt zijnen vader inwendig eenen knorrigen, onverstandigen achteruitganger, en beiden behouden de beste meening over hunne zienwijs, en de grootste minachting voor diegene van hunnen tegenspreker.

Oudelieden hebben wel is waar ondervinding en kennen veel dingen beter dan de jongeren, daarom is hun raad niet in den wind te slaan. Echter beroepen zij zich doorgaans te veel op hunnen ouderdom, want indien er zaken zijn, waarover zij best oordeelen kunnen, bestaan er ook andere, waarmede zij minder bekend zijn. Zij blijven zelden op de hoogte van den tijd en worden vijand van alle uitvindingen; zij kennen weinig van de hedendaagsche gebruiken en van de nieuwe eischen der maatschappij, en in sommige gevallen zouden zij wel den raad van jongeren eens mogen in aanmerking nemen.

Het was op Passiezondag tegen avond.

De oud-kosterin van een afgelegen dorpje zat

op een laag stoelken nevens hare stove. De deur werd zachtjes met eene spleet geopend: het was de stoeltjeszetster die, ziende dat niemand vreemds in huis was, binnenkwam.

‘Kosterin, ik kom om eenen snuif,’ sprak zij.

- ‘Gij zijt welgekomen,’ zei deze, bood haar de open doos aan en schudde bedenkelijk het hoofd.

‘Schort er iets?’ vroeg de stoeltjeszetster.

- ‘Och, Angela,’ antwoordde de oude vrouw zuchtend, ‘wat is dat voor eene wereld en waar gaan wij naartoe?’

Angela zuchtte insgelijks deelnemend en sprak op eenen jammerlijken toon:

‘Aan wie zegt gij het, Kosterin!’

- ‘Angela,’ hernam de oude vrouw, ‘het begint te verre te gaan, ik moet u iets vertellen: Gij weet, dat de jongen van Naassens, mijnen werkman, vandaag zijne eerste-communie gedaan heeft. Welnu, die lieden zijn zoo arm, dat ik bijna zeggen kan, dat zij geen brood te eten hebben, - al die kinderen! - en de vader en de oudste dochter alleen die geld verdienen!’

‘Ja,’ wierp Angela hiertusschen, ‘zij zit in de

kerk hoovaardig, zooals het maar zijn kan en met de kap af.'

- 'Denk eens,' ging de oud-kosterin voort, 'die kleine had zich nu in het hoofd gezet, dat hij van den arme niet wilde gekleed worden, dat zijne moeder hem kleederen koopen moest, of dat hij zijne eerste-communie niet deed. De ouders hadden geen geld, zij hebben het mij zelf gezegd, en ik gaf hun goeden raad genoeg, hadden zij hem maar willen volgen. - Indien dat mijn jongen ware, zei ik, wat zou hij duchtig gestraft worden, ik zou zijnen kop wel breken!'

Maar daar werd niet naar geluisterd, - de kinderen zijn tegenwoordig meester in de huizen - en de oudste dochter, die met haar kantkussen zat, koos partij voor den kleine: ik zal liever alle nachten twee uren later werken, sprak zij, wij zullen wel uitstel van betaling krijgen, Vader, Moeder, laat hem toch van den arme niet kleeden, om Godswil! - en het werd haar toegestaan.'

'Hoogmoed,' zei Angela.

- 'Ja, maar gij zult nog al meer gaan vernemen,' hernam de kosterin. 'Ik ben te goed,

Angela, gij weet het, ik kan niet lang verstoord op iemand blijven. Ze zijn toch zoo arm, dacht ik, indien ik iets voor hen deed? Ik had nog eenen schoonen hoed van den koster zaliger staan, - de motten zaten er wel wat in, maar anders was hij zoo goed als nieuw - een hoed, dien hij gekocht had voor de uitvaart van Oom Dries van Oostwinkel, het is nu juist op Vastenavond vijftien jaar geleden geweest. De koster heeft hem geen driemaal op gehad, want hij is zelf korts daarna gestorven, de man. Dien hoed droeg ik hun onder mijn voorschoot, hij was iets te wijd, maar ik had er een rolletje papier in geplakt. Doch gij moet niet denken, dat het klein heertje hem vandaag opgezet heeft, - wel neen - hij moest immers eene nieuwmode klak hebben, zooals de rijke menschen-kinderen!

‘Is het dan te verwonderen, dat de straffen des hemels op de aarde nedervallen?’ zuchtte Angela. ‘Kosterin, in onzen tijd ging het zoo niet, toen waren jongelieden en aankoomlingen stil en zedig aangedaan. Ons eerste-communiekleed was nog als nieuw, wanneer wij vijf-en-twintig jaar oud waren. Toen kenden wij niets dan baaien

zokken en kloefen aan de voeten, en in plaats van linten en strikken op het hoofd, droegen wij eene uilemuts.’

- ‘Ach,’ zuchtte de kosterin, door deze herinneringen ontroerd, ‘waar zijn nu toch die schoone tijden?’

Weet gij dan niet, oude Vrouw, dat fierheid een edel kleinood is? En moet gij niet bekennen, dat gij niet goed zijt en dat er gierigheid onder uwe mildheid schuilde? dat gij oud, bemiddeld en kinderloos wel iets beters haddet dienen te schenken? Hebt gij u niet voorgesteld, dat die kleine knaap met eenen ouderwetschen hoed op het hoofd den dag zijner eerste-communie, dien men hem in de leering als den schoonsten zijns levens heeft voorgesteld, door de spotternijen zijner makkers achtervolgd, in schande had moeten overbrengen? Dat dit kind van het armbestuur gekleed om zoo te zeggen de livrei der vernedering had aangetrokken? En dat gij, die van hoogmoed spreekt, zelve eene hoogmoedige vrouw zijt, die niet lijden kunt, dat uw werkman zijne eigenwaarde gevoelt en op zich zelve steunt; dat hij zich allerlei opofferingen getroost, niet om eene gril, maar om

den billijken eisch der kinderlijke fierheid te voldoen? - Opofferingen, waarvoor hij met woeker in dankbaarheid en liefde zal beloond worden!

Indien men al den welgemeenden raad moest volgen, dien men krijgt, zou men soms het leven zijner huisgenooten in gevaar brengen.

Een man ligt in eene ijlende koorts. De buurvrouw komt hem bezoeken.

‘Hij moet vasten,’ zegt zijne echtgenoot, ‘en mag niets dan water drinken, de dokter heeft het bevolen.’

- ‘Waarnaar gij luistert,’ spreekt de buurvrouw, ‘het is voedsel, dat hij noodig heeft, het zijn flauwten en met voedsel genoeg zal hij genezen. Geloof mij en luister naar goeden raad.’

En niet zelden gebeurt het, dat zulke woorden indruk maken, en de raadgeving gevolgd wordt tot groot gevaar van den zieke.

In sommige gevallen gaat de raad tot dwingelandij over bij middel van eenen zedelijken dwang.

Juffrouw Antigone is de vriendin des huizes. Zij komt twee- of driemaal in het jaar voor eenige dagen over. Zij brengt lekkernijen en soms speelgoed voor de kinderen mede; maar zij heeft ook steeds allerlei goeden raad gereed, en daarom wordt haar bezoek eerder door de kleinen gevreesd dan verlangend te gemoet gezien.

De oudste knapen, die eertijds veel van haar uitgestaan hebben, beginnen haar te ontgroeien, maar het kleine meisje heeft het des te erger. Het is winter. Het kind is gewoon met zijne grootere broeders in het hoveken te spelen, maar Juffrouw Antigone zegt:

‘Foei, voor een meisje in den sneeuw spelen en haar mooi kleedje vuil maken! Foei! Zet u hier nevens Juffrouw Antigone bij het vuur, dat zal wat plezieriger zijn. - Juffrouw Antigone werpt ook met geene sneeuwballen, en ons kind is daartoe te wijs. Niet waar, ons zoetekind zit hier liever? Het zou niet buiten willen gaan om in de kou te spelen, wel neen!’

Dat is wat stout gesproken en Juffrouw Antigone loopt gevaar, dat het kleine meisje in een luid gehuil zal losbreken; maar het kind is heel

schuchter van aard, en Mama is niet tegenwoordig. Het slaat enkel zijne tranenvolle oogjes smeekend naar Antigone op, - spreken kan het niet, zijn gemoed is te vol - en schudt het hoofdje, dat het geenen lust heeft. Geenen lust! en daarbuiten ziet het zijne broerkens bezig met zulk eenen heerlijken sneeuwman te maken! En het vijfjarig meisje wordt een brei met twee naalden in de hand gestopt en zij hoort Juffrouw Antigone zeggen, dat zij een braaf, gehoorzaam kind is, dat naar goeden raad wil luisteren.

Tijdens de laatste tentoonstelling verbleef een zeer jong juffertje uit den Haag eenige dagen in Parijs bij Oom en Tante. Haar vader had haar daar gelaten, terwijl hij verder op naar Lyon en Marseille moest en zou haar op zijne terugreis weder afhalen.

Tante was eene stijve vrouw met scherpafgeteekende trekken, een fel, grijs oog en een mannelijk voorkomen, dat wellicht gedeeltelijk aan haar eenigszins excentriek costuum toe te wijden was, waar met inzicht alle vrouwelijke opschik uit verbannen scheen, en waarvan enkel iets, waar

Tante bijzonder aan houden moest, overgebleven was: namelijk eene groote gespikkelde krul langs weerskanten van het gelaat. Oom was een gepensioeneerd officier. Hij had niets te zeggen en scheen dat heel natuurlijk te vinden.

Het jong meisje werd met de grootste gulheid onthaald, overal rondgevoerd naar de tentoonstelling, de monumenten, de museums en zelfs naar de vrienden des huizes: dat was heel vermakelijk. Zij bemerkte alsdan, dat Tante gaarne het hooge woord voerde, zij zelve had niet den minsten lust hierin met haar te wedijveren, en op die wijze kwamen zij goed overeen en kregen elkaar weldra lief.

‘Tante volgt de mode niet, dat is zonderling in eene stad zooals Parijs,’ dacht het nichtje; ‘Tante is volkomen onverschillig daaraan, zeker omdat zij oud is.’

Doch het bleek welhaast, dat Tante zoo onverschillig niet was. Telkens haar nichtje met iets nieuws verscheen, aanzag zij deze van het hoofd tot de voeten, als wilde zij door zulke doenwijs een groot misprijzen uitdrukken, maar in den eerste zegde zij niets.’

Eindelijk, wanneer op zekeren dag het meisje met een rozekleurig zomerkleed in het salon kwam, kon Tante zich niet meer inhouden. Zij vatte haar bij de hand en deed haar nevens zich op de sofa plaats nemen.

‘Lief kind,’ sprak zij, ‘gij moest die kleuren laten varen en u immer in het zwart kleeden. - Dat is een goede raad, dien ik u geef.’

Als wij iemand iets aan- of afraden, gaan wij niet zelden van een verkeerd standpunt uit: wij veronderstellen nooit, dat onze bevoegdheid in twijfel kan getrokken worden.

Het jong meisje had geen het minste betrouwen in den goeden smaak van Tante.

- ‘Maar Tante,’ sprak zij schertsend, ‘ik kan toch geen eeuwig rouw dragen. Gij hebt mij gezegd, dat gij vandaag eenen generaal en ik weet niet wie al aan tafel hebt, ik kan toch in den zomer en op mijne jaren met geen zwart kleed verschijnen.’

‘En waarom niet?’ vroeg Tante, ‘*ik* doe het wel; nooit en nergens draag ik iets anders dan zwart,’ en Tante wierp zich met groote waardigheid achterover.

Iemand, die zich zelve tot voorbeeld geeft, haalt altijd schijnbaar gelijk, daar de wellevendheid ons verbiedt in dat geval onze meening uit te spreken. De grootste schrik van het jong meisje ware geweest gekleed te zijn als Tante, maar dat kon zij niet zeggen.

De oude dame begon eene lange, ingewikkelde en onverstaanbare redevoering over staathuishoudkunde en rationalismus, en besloot met te zeggen, dat alle opschik uit het vrouwelijk costuum diende verbannen te worden.

‘Men moet’ voegde zij er nog bij, ‘den moed zijner overtuiging hebben, het voorbeeld geven en tegen gebruiken opstaan, die men niet billijkt.’

Maar het nichtje was niet overtuigd, dat zij hierin het voorbeeld geven moest. Tante, oud, verwaand en onbeduidend als zij was, kon er eene onschuldige voldoening in vinden zich op hare hooge bovenkamer in te beelden, dat zij de wereld hervormen zou. Het meisje, dat noch denzelfden lust noch dezelfde illusiën had, deed gaarne als anderen van haren stand en haren leeftijd.

‘De manier, waarop gij uw haar draagt,

bevalt mij ook niet,' zegde Tante, door het stilzwijgen van het juffertje aangemoedigd, 'gij moest u coiffeeren als ik met twee groote krullen, dat zou u zoo mooi staan.' - En Tante begon de daad bij den raad te voegen en eenige haarspelden uit te trekken, doch het jong juffertje weerde haar af en vluchtte op hare kamer.

'Wat een lief meisje is toch uw nichtje!' zeide de generaal een uur later, toen de gasten aan tafel zaten, waar hij nevens Tante plaats genomen had.

- 'Ja,' antwoordde de dame met eenen zucht, 'jammer maar, dat zij zoo ongelooflijk eigenzinnig is; het ware onmogelijk haar rede te doen verstaan.'

'Wat gij zegt!' sprak de generaal verwonderd.

Indien wij steeds voor oogen hadden, hoe onaangenaam het is allerlei raad te krijgen, zouden wij ons nooit veroorloven er ongevraagd te geven. En indien wij, wanneer wij geraadpleegd worden, ons eens goed in de plaats van anderen trachtten te stellen, rekenschap hielden van hunne voorliefde

en hunnen tegenzin en van al de omstandigheden, waarin zij zich bevinden, dan zouden wij enkel, na alles rijp overwogen te hebben, heel bescheiden eene meening opperen in plaats van ze met geweld te willen opdringen.

Tranen in de kerk.

Het was op het plechtigst oogenblik van den eeredienst.

De kerk was vol volk.

De bel klonk driemaal.

Al de geloovigen bogen vroom en aandachtig neder.

Nevens mij ging eensklaps een gesmoord snikken op. De naaste omgevenden, in hunne gebeden gestoord, zagen op, wat dit te beduiden had. Ik blikte ook ter sluiks half om: een zesjarig meisje zat bitter te weenen, en drukte haar wit mofje aan haren mond om haar gesnik te verdooven.

Wat mocht dat arme hartje bedroeven?

Het moest wel eene overweldigende smart zijn, welke haar overkwam, om haar aldus den ingeplanten eerbied voor dat oord der aandacht te doen vergeten.

‘Zwijg!’ fluisterde de verlegen moeder, zich naar het kind buigend, ‘zwijg, zeg ik u!’

Maar de tranen stroomden voort en het zenuwachtig snikken hield niet op.

‘Wilt gij - wilt gij zwijgen?’ gebood ze nogmaals, wel binnen 's monds, maar dringend en boos, en zag het meisje met zulk eenen strengen blik aan, dat deze onwillekeurig ineenkromp en hare zuchten staakte.

Arme kleine! Het was wellicht maar eene kindergril, die haar schreien deed, iets wat de groote menschen minachten en bespotten en dat voor haar zoo belangrijk was!

Zij hield op en hare moeder knikte tevreden; doch dit stilzwijgen scheen mij pijnlijker dan hare klachten.

Arme kleine! Haar lijden werd niet onderzocht, hare smart werd met meedoogenlooze ruwheid bejegend en onderdrukt.

Mijn kind, dit is wel veler lotbestemming: hoe vaak zal het u in later dagen niet gebeuren, dat menschelijk opzicht u dwingen zal uw leed te verkroppen; dat gij door koude gevoelloosheid in de uitingen uwer wanhoop gestuit zult worden; dat gij zwijgen zult, terwijl uw harte bloeden en uwe droefheid ongetroost blijven zal.

Arme, onderdrukte kleine!

Nieuwjaarsbezoeken op het dorp.

I.

‘Oef,’ zei Juffrouw De Bie, de vrouw van den brouwer, nadat ze eene groote, klamme bedgordijn met hare meid gerekt had en over de tafel uitbreidde om ze te strijken, ‘oef, het laatste stuk!’ zij wreef eens met den zakdoek over haar blakend gelaat en ging dan zoo ijverig aan het werk met het heete ijzer, dat het neteldoek doomde.

Haar achttienjarig dochtertje, sinds Augustus uit de kostschool tehuis, zat aan het raam met een kleurig tapijtwerk, en dacht er niet eenmaal

aan hare moeder eene behulpzame hand te leenen. Het is ook waar, dat zulks van haar niet verlangd werd: dit gebeurt gewoonlijk aldus hedendaags.

Daar klonk de bel. Dat was iets zeldzaams; want steeds ging eenieder vrijelijk langs de immer openstaande poort uit en in.

Armande drukte snel haar gezichtje tegen de ruit om schuins weg te kunnen zien, wie het was.

‘Och Mama,’ riep ze met trippelende ontsteltenis uit, ‘de dokter en zijne dame!’

- ‘Ai, ai, ai,’ zei de moeder onaangenaam verrast ‘hoe ongelegen!’ en dra zich bezinnend, liep ze tot aan de achterdeur: ‘gauw, Triene, doe open, 't is dokter van Eule met zijne vrouw, leid ze in de voorkamer, gauw, haast u,’ fluisterde zij met dringende gebaren, terwijl de dienstmeid haar werkvoorschoot afwierp en hare mouwen nedertrok.

‘Armande,’ hernam Juffrouw De Bie, als ze hoorde, dat hare bezoekers binnen waren, ‘ga gij er bij, zie, met een kwartuurken heb ik gedaan en dan kom ik achter, doe dat als een braaf kind...’

Maar het jonge meisje verstond het zoo niet; zij kromp hare schouder-tjes ineen van schrik en fronsde haar voorhoofd en haar mondje:

- 'Maar Mama toch, wat denkt ge! Neen, neen om niets ter wereld; ik ga er alleen niet bij, ik zou niet durven...' en haast zou ze zich achter hare moeder verscholen hebben, zoo bang was ze van de aangekomenen.

'Onnoozel kind,' was het antwoord, 'komaan dan,' en met tegenzin stopte Juffrouw De Bie de gedeeltelijk gestreken gordijn weer in de mande, besproeide ze met wat water en legde een gewicht erop. 'Zie waartoe ge mij dwingt met uwe dwaze schuchterheid.'

- 'Mama, ge moogt er mij toch alleen niet mede laten,' besprak het meisje nog, en de beide vrouwen gingen met aanminnig gelaat de bezoekers verwelkomen.

In die voorkamer brandde zelden vuur, het scheen er killig. Het was overigens een koude Januaridag, er begon sneeuw te vliegen en de jonge dame had een blauw neusje en eene stijve kin, omdat ze daar zoo even wel een kwartier voor de opgetrokken brug in den noord-oostwind

hadden gestaan. Dit belette Armande niet haar ondanks haar tegenstreven met overlastende voorkomendheid hoed, mantel en pels af te doen en uit de kamer te dragen, terwijl hare Mama een brandend solfertje onder de schavelingen van het open kacheltje stak, verzekerend, dat het er dra warm zou zijn.

O de goede plaats bij de strijktafel, had men toch de gasten wat minder hooggeschat om hen bij het weldadige vuur te brengen!

Zij zaten alle vier fiks rechtover elkander; er heerschte een oogenblik stilte.

‘Het is koud vandaag,’ merkte eindelijk Juffrouw De Bie aan, welke op dit oogenblik zelve veel te warm had, maar evenals de drie anderen naar iets zocht om te zeggen.

- ‘Ja nog al, buiten,’ antwoordde de jonge dame, die al hare krachten moest inspannen om de rillingen te verbergen, welke haar over den rug liepen in die ijzige zaal; ‘maar hier is het toch goed,’ voegde zij er beleefdelyk bij, ziende dat Juffrouw De Bie wanhopig naar het kacheltje blikte, waarin de vochtige brokkelingen maar slecht branden wilden en een sissend geluid lieten hooren, ‘hier vind ik het goed.’

‘Ik voor mij,’ zei de dokter met oprechtheid, ‘zal niet licht van koude klagen; ook moet het al zeer hard vriezen, aleer ik een gesloten rijtuig neem om mijne zieken te bezoeken.’

Armande, die nog niet gesproken had, voelde dat het tijdstip gekomen was ook iets te zeggen, doch hare verbeelding was niet heel rijk, en haar aandeel in het onderhoud beperkte zich tot een onnoozel lachje.

Op dit oogenblik hoorde men in de plaats daarnevens eenen poef als van een afgetrokken kurk en een gerinkel van glazen, waarnaar Juffrouw De Bie eenigszins verontrust luisterde, en dra daarna verscheen de meid met eene flesch in de eene hand en roomers op een bord in de andere; dat stelde zij op tafel en vertrok, de deur met eene spleet openlatend, zoodat Mevrouw van Eule thans ook nog eenen kleinen tocht op wang en schouder voelde, en haar tot verkwikking een glas ijskouden rooden wijn aangeboden werd, welke in de keel wong, en zij van Armande een zwaar suikerwafeltje aannemen moest op de aanbeveling der moeder, dat haar dochtertje ze met eigene handen had gekneed en gebakken, alsof

het dan buiten allen twijfel stond, dat ze lekker waren.

Weder stokte het gesprek.

‘Armandeken, ga eens zien of Papa in de brouwerij is,’ beval Juffrouw De Bie.

- ‘Het moet een groot genoeg voor u zijn Juffer Armande thans tehuis te hebben,’ zei de jonge dame.

‘Ja,’ luidde het ontroerd antwoord, ‘wij zouden ze niet meer kunnen missen, ik voor het huishouden en Papa voor de affaires, wij zeggen het alle dagen...’

Doch thans kwam het meisje weder binnen en Papa De Bie onmiddellijk achter haar. Het was een breedgeschouderde, kloeke man met een rood aangezicht en zwart haar, dat begon grijs te worden; hij had een zeer landelijk voorkomen. Hij stak de hand naar zijne bezoekers uit, en hiet hen met eenigszins ruwe hartelijkheid welkom. Hij bracht eenen sterken moutgeur mede.

‘Maar Papa toch,’ bemerkte zijn dochtertje om te toonen, dat ze hem in zake van wellevendheid vooruit was, ‘maar Papa toch, met uwe klompen aan!’

- 'Hewel ja, met mijne klompen,' zei hij, zich tot haar wendend, 'en waarom niet, draag ik wel ooit schoenen in den winter tehuis? en wat vindt ge daaraan af te keuren?' lachte hij gedwongen, 'zie ze zijn zeker heel zuiver,' en hij stak het been vooruit.

Armande was onthutst, en de bezoekers verzekerden hem, dat hij best deed maar zijn gemak te nemen.

Het was zonderling: De Bie zag den dokter alle avonden in de herberg; daar kon hij het luidst tieren en hield niet op van praten, en thans zat hij als het ware verlegen in zijne eigene woning. Het was de tegenwoordigheid der vreemde dame zeker, of het zicht van zijnen grooten spiegel; het was zijne te schoon gestoffeerde kamer misschien en het glas wijn voor hem, dat hem van zijn stuk bracht... hij sprak bijna niet.

Tweemaal reeds had de jonge vrouw haren man een, voor de anderen onmerkbaar teeken gedaan om te vertrekken, en telkens had hij haar door een nauw zichtbaar hoofdschudden doen begrijpen, dat het bezoek nog te kort was.

'Ik weet niet,' sprak Juffrouw De Bie, die

het inwendig bejammerde, dat zij in haar strijken was gestoord geworden, 'waarom wij maar eens in het jaar tot elkander gaan, het is gewis verkeerd gehandeld; ik vind, dat niets aangenamer is dan soms te zamen te komen.'

Allen waren het eens, dat het inderdaad zeer aangenaam was, de doktersvrouw bijzonderlijk, die tevens in zich zelve beraamde of dit nieuwjaarsbezoek ook niet af te schaffen ware...

Een groote zeventienjarige knaap kwam binnen met lange beenen en armen, die uit zijne versleten kleederen gegroeid waren. Hij knikte eens op de vreemde bezoekers, en: 'Mama,' zei hij, 'Bazin van Temsche is daar om te betalen, ge moet eens in huis komen.'

- 'Maar Désiré, is dat nu eene manier van handelen, hebt ge vergeten, hoe men de lieden aanspreekt, welke ons de eer aandoen van ons te komen bezoeken?' sprak zijne moeder deftig.

'Dag Mijnheer den Dokter, dag Madam,' zei de knaap veelmeer links dan schuchter, en kwam eenige stappen nader, 'hoe gaat het met de gezondheid?'

- 'Ik zou ten minste mijne klak afdoen,' raadde zijne zuster.

‘Wat is die jongen groot geworden!’ riep de dokter met gemaakte belangstelling uit, ‘dat treft mij telkenmale ik hem zie, en als ik bedenk, dat hij niet veel hooger was dan de tafel, toen ik hier in het dorp kwam!’

- ‘Mijnheer Désiré blijft thans ook voor goed van het college tehuis?’ vroeg zijne vrouw.

‘Ja,’ antwoordde de vader, ‘hij is geleerd als een advocaat, hij is mij reeds van groot nut voor het schrijven der rekeningen, alsook in de brouwerij voor het opzicht van de werklieden en diergelijke. Sedert kort is hij zelfs heel serieus geworden, ik moet het te zijner eere bekennen,’ voleindigde hij, zijn glas terug op tafel zettend, nadat hij uit aandoening over de volmaaktheden van zijnen zoon eene goede teug gedronken had. ‘Désiré, jongen, zet u hier,’ en hij sloeg op de zitting van eenen stoel, ‘Armande, haal hem eenen beker.’

- ‘Ik mag geenen rooden wijn,’ verzekerde de knaap met eene uitdrukking van afkeer, maar greep behendig een paar wafeltjes van het teljoortje, iets waarvoor zijne zuster hem eenen berispelden oogslag toewierp; waarna zij, onder

voorwendsel Mevrouw van Eule nog iets van de lekkernij aan te bieden, het bord op den anderen hoek der tafel buiten zijn bereik stelde.

‘Zet u ten minste,’ sprak de vader, dien het verveelde den knaap daar achter den rug der vreemde dame te zien staan.

- ‘Neen,’ zei hij, ‘Luus Takkels wacht naar mij: het sneeuwt, we gaan lijmaren leggen voor de vogels,’ en meteen was hij weg, in zijne haast nog tegen eenen stoel schoppend, dien hij schier omver wierp.

Vrouw De Bie kwam terug met de brandende lamp in de hand, terwijl op straat de luiken toegestoken werden. Thans zag de doktersdame de mogelijkheid in om afscheid te nemen en stond reeds op. Zij vroeg naar haren mantel en hoed aan de jonge juffer, die het zeker heel beleefd vond aan dit verzoek geen gehoor te geven.

Vrouw De Bie scheen aan eene zekere ontsteltenis ter prooi:

‘Denk eens Papa,’ vertelde ze, ‘Bazin van Temsche hield eerst staande, dat ze maar twee tonnen bier schuldig was, en ik vond er drie op het boek.’

De brouwer keek op, als ging hij zich boos maken.

‘Maar ze heeft geëindigd met te betalen,’ suste zijne echtgenoot.

- ‘Slecht volk,’ bromde hij, en zich tot den dokter wendend, begon hij uiteen te doen, dat het zoo vaak gebeurde, dat de eene of andere herbergier iets afloochende en een brouwer zooveel verliezen had; en zijne vrouw vertelde aan de jonge dame op geheimzinnigen, fluisterenden toon, dat de van Temschen - lieden, van welke deze nog nooit had hooren spreken - maar in slechte zaken zaten, dat het nu nog in den mond niet was, doch later wel uitkomen zou...

Thans stond de dokter ook op en begon naar zijn regenscherp om te zien, doch De Bie en zijne vrouw drongen er zeer op aan, dat ze blijven zouden, zeggend, dat ze nog maar gekomen, en hunne bezoeken te zeldzaam waren om zoo kort te zijn.

‘Armande zal eens toonen, wat ze kan,’ sprak de moeder, fier de piano openleggend.

De geneesheer en zijne vrouw zetten zich weder.

- ‘Maar Mama, ik kan niets,’ beweerde het juffertje op pretentieusen toon.

‘Niets, hoor mij dat eens, ze kan niets!’ zei haar vader met uitdagenden trots, ‘en waarom heb ik dan al dat geld gegeven voor die dure lessen en u eene piano van achthonderd frank gekocht? Allo, al die complimenten niet, zeg ik u. - Laat zien, Armande, geef eens van uwen peper.’

- ‘Maar Papa toch!’ meesmuilde het meisje, ditmaal oprecht verstoord over die spreuk haars vaders, welke haar wat al te gemeen klonk.

‘Maar Papa toch!’ aapte hij haar gemoedelijk na, ‘hoort ge dat? zoo gaat het immer.’

Zij zette zich aan het klavier en begon te spelen. Het duurde lang tot groote voldoening der ouders, en nog grooter verveling der bezoekers, welke ongeduldig naar het einde wachtten om heen te gaan. Maar nu, dat het jonge meisje hare eerste schuchterheid overwonnen had, haalde zij ongevraagd het eene stuk na het andere uit, dat ze aanhooren moesten, en begon eindelijk eene sinds den vorigen dag gekregen ‘Rêverie’ half te spelen half te ontcijferen.

Intusschen waren de jongens tehuis gekomen: dit had Mevrouw van Eule aan het klompenge-

klepper, het toeslaan der deuren, het geharrewar en geschreeuw, dat eene twist- en vechtpartij scheen aan te duiden, vernomen, en ze dacht met eene zekere bekommernis aan haren weggedragen hoed, en of de kunstmatige druiventros erop wel voor die stoute guiten in veiligheid wezen zou, en of die avond wel ooit een einde nemen kon...

De knecht van den dokter kwam aangelopen met de boodschap, dat de oude mulder van de molentrap geglibberd en gevallen was; dat men vermoedde, dat hij een been gebroken had, en Mijnheer er dadelijk naartoe moest.

‘Hoe jammer,’ zei vrouw De Bie, ‘wij hadden nog zoolang kunnen samen blijven, wij vermaakten ons zoo goed,’ en daarbij dacht zij, hoe blij ze was, dat ze heengingen: dat zij met den Zaterdag nog hare werklieden te betalen, en de Zondagkleederen voor hare kinderen gereed te leggen had, en dat het zoo spijtig was van Papa, daar nog zoo even eene heele schop kolen op het vuur geworpen te hebben, dat nu noodeloos branden zou...

En de dokter en zijne dame namen afscheid met de verzekering, dat zij eenen genoeglijken

avond hadden overgebracht, en hoopten zulks nog dikwijls te vernieuwen.

‘Ik ben door en door koud,’ sprak Mevrouw van Eule een uur later, zoo dicht mogelijk bij het vuur schuivend en zich geweld aandoende om te huiveren en te klappertanden, ‘en zeggen, dat wij ze nu nog weder zullen krijgen voor eenen heelen achternoen en eenen geheelen avond!’ voegde zij er opzettelijk overdrijvend bij om hare kwade luim lucht te geven.

- ‘Ja, en wie weet,’ antwoordde haar echtgenoot, ‘of we die menschen zelve niet gegeneerd hebben, en hoe noode zij misschien terugkomen!’

II.

De oude Juffrouw Opsomer zat met hare dochter in eene warme, goed gestoffeerde achterkamer met een breiwerk in de hand en blikte naar buiten, waar ze tot alle afwisseling uitzicht op de vochtige blauwe pannen van een geburendak had, en de

musschen in den naakten moerbeziënboom kon zien rondspringen. Zij geeuwde, eerder uit een bewustzijn van genoeglijke rust dan van verveling.

Hare dochter zat stilzwigend te borduren.

De meid kwam binnen: 'Madam, er is daar een arm meisje, dat vraagt om u te spreken, ze zegt, dat ge hare nicht zijt.'

- 'Een arm meisje... hare nicht..?' herhaalde de dame, zich luid bedenkend tot hare dochter, 'Antonette, wie mag dat zijn?'

Deze ook scheen het niet te vermoeden.

'Zoo eene kleine,' sprak de meid als inlichting, 'met eenen gang als een eendvogel en verdraaide oogen.'

- 'Ha, Stansken uit het armhuis!' zeiden moeder en dochter.

'Och ze komt ook altijd,' hernam de eerste,' dat was de waarheid niet, ze kwam slechts een paarmaal in 't jaar, doch een onwelkome bezoeker is daar immer te vroegtijdig. - 'Hoor eens,' vervolgde ze tot de meid gewend, 'zeg, dat niemand tehuis is.

- 'Mama,' bad Antonette opziende, 'wat zal het baten? ze zal toch wederkeeren, het is

maar een uitstel, och, en het is zulk een arm, goed schaap!’

‘Welaan dan,’ sprak de oude dame, ‘in Gods naam, dat ze binnenkome.’

Stansken verscheen in de deur: zij had een grof cottings kapmanteltje aan, blond kroezelhaar, een zeer frisch aangezicht en zag scheel: zij hield het hoofd op den eenen kant geheld. Zij liet hare klompen in de gang staan en stapte, in het besef van haar recht de rijke verwanten met gelegenheid der nieuwjaarmaand te bezoeken, onbeschroomd binnen en sprak:

‘Nichten, ik wensch u een *goedzalig* nieuwjaar, eene beurze geld om bij te leven en den hemel, als ge sterft.’

- ‘t is goed, Stansken, zet u neder,’ antwoordde de jonge nicht. Zij zag eenigszins bleek nevens het arme meisje, en hare stem klonk als ternedergeslagen bij den opgeruimden toon van dien wensch.

De bejaarde dame wenkte de diensmeid en fluisterde halfluid:

‘Louise, haal het klein tafeltje uit de keuken hier, en snij haar twee dikke boterhammen - van

dat oudbakken kantje - met een schelletje rundvleesch, hoort ge, en tap wat bier in eene flesch, maar niet te veel, - van de onderlegde ton...' riep ze nog achterna.

Louise deed dat.

'Smaakt het, Stansken?' vroeg de jonge nicht.

- 'Heel goed,' klonk het antwoord.

'Ge krijgt toch zeker niet dikwijls vleesch in het armhuis?'

- 'Alle veertien dagen krijgen wij er nu, het is er verbeterd, eertijds was het enkel op de hoogdagen.'

'En zijt gij er nog altijd tevreden?'

- 'O ja!'

Nederig hart, dat zoo weinig van het leven verlangde!

'En wat moet ge daar zoo al doen?'

- 'De bedden maken, de zalen vagen en het linnen uitleggen en begieten, als er gewasschen wordt.'

'Hoe stelt Wanne Driessens het nog?'

- 'Die is er niet gaarne, ze is te zeer gewoon op straat te loopen, ze zegt, dat ze liever haar

brood bedelde, als ze nog gaan kon, dan zoo opgesloten te zitten.'

'En Angela De Smet?' - dat was ook eene behoeftige, aan wie Juffrouw Opsomer eertijds eene wekelijksche aalmoes gaf.

- 'Angela is dood, Nicht, het is al meer dan zes maanden,' zei Stansken, verwonderd, dat daar nog naar gevraagd werd.

'Waarlijk? Ik wist het niet.' - Het armhuis is als het voorpoortaal der dood: men weet niet goed, wie daar nog leeft of reeds gestorven is.

'En hoe gaat het met Moeder en Amelie?' - deze was de getrouwde zuster, bij welke de moeder inwoonde - vroeg de oude nicht, die het bezoek reeds begon te vervelen.

'Moeder wordt maar sukkelachtig,' zei het meisje, en een zweem van aandoening ontstelde hare stem, 'Amelie heeft het mij gezeid.'

- 'Hoeveel kinderen heeft Amelie?'

'Zes, Nicht, drie jongens en drie meisjes,' luidde het beleefd antwoord.

Al deze of dergelijke vragen werden Stansken gesteld, telkens zij kwam, wellicht omdat de bejaarde dame het antwoord erop dra vergeten

was, of omdat het een algemeene regel is, dat de hooger geplaatsten in de samenleving met minderen het gesprek in den vorm der ondervraging voeren.

‘Ge gaat er zeker naartoe?’

- ‘Ja, ik mag tot t' avond uitblijven. Ik mag ook eens naar boer Winters gaan, de Bazin heeft het gezeid, ze zal mij wat appelen geven.’

Arm kind, dat overal slechts bij gedoogzaamheid werd aanvaard!

De oude dame opende hare porte-monnaie, en goot den inhoud ervan in hare holle hand. Zij was gewoon het meisje een nieuwjaar te geven, en geloofde ergens onder haar geld eenen Pausenfrank gezien te hebben, dien zocht zij voor het arme nichtje.

‘Daar, Stansken, dat is voor u.’

- ‘Dank u, Nicht, ik zal voor u bidden.’

‘Ge moogt toch zeker het geld wel houden, als ge er krijgt?’ vroeg Antonette.

- ‘O ja, het wordt ons niet afgenomen, tenzij voor straf, wij mogen er mee doen, wat we willen,’ zei ze, fier op dat recht van eigendom.

‘En waar steekt gij het om het te bewaren?’

- 'Ik bind het in mijnen halsdoek, maar ik zal dit niet lang hebben,' glimlachte het eenvoudig kind.

'Neen? Wat gaat ge er mee koopen?'

- 'Lekkerkoek voor Moeder en spekken voor Amelies kinderen; maar ik zal er wat van overhouden voor de kleintjes uit het armhuis, ik heb het hun al beloofd voor hun nieuwjaar, ze waren zoo blijde!'

De jonge nicht voelde zich aangedaan: zij tastte in hare tesc en legde, onbemerkt van hare moeder, een grooter zilverstuk in de hand van het meisje. Stansken liet het geruchtloos in den zak glijden, en lispelde een voor Mevrouw Opsomer onhoorbaar: 'Ik dank u.'

Zulks gebeurde bij elk bezoek: er bestond als eene onuitgesproken overeenkomst tusschen haar en de jonge nicht, dit voor de oude vrouw geheim te houden. De behoeftigen kennen dat zoo goed: geef een afgelegd kleedingstuk aan eene bedelares, zij zal het met gretige haast aannemen en dadelijk in de plooien van haren mantel verbergen, als vreesde zij, dat gij nog op uwe milddadigheid terugkomen kondet, of zij er den nijd van anderen mede opwekken zou.

‘Ga gij nu maar naar Amelie,’ sprak Juffrouw Opsomer op de penduul ziende, ‘het is nog al verre en ze zal niet weten, waar ge blijft.’

- ‘En te zomer moogt ge nog eens komen, Stansken,’ zei de jonge nicht op vriendelijken toon.

‘Ja, ik zal u eenen schoonen violierstruik in eenen pot brengen, zooals verleden jaar.’

- ‘Och, wij hebben er zoovele in onzen eigen tuin,’ antwoordde de oude nicht minachtend.

‘Ja, doch zulk geene schoone,’ riep hare dochter met gemaakte geestdrift, in het bewustzijn, hoe bedroevend het moest wezen voor het kind hare liefderijke gift te hooren afwijzen. ‘Breng mij er eenen, Stansken, het zal mij zeer verheugen.’

- ‘Nichten,’ zei het meisje, ‘ik zal alle weken eenen paternoster te uwer intentie lezen, en in het kappelleken den kruisweg gaan,’ voegde zij er met inzicht bij, naar de jonge verwante gekeerd.

‘Ja, doe dat, - Antonette, laat haar uit,’ beval de oude dame ongeduldig, ‘Stansken, dat het wel ga!’

Antonette bleef eenen oogenblik op den drempel staan; zij zag haar achterna in den dikken nevel:

‘Eenvoudig meisje,’ ge zijt groot in uwe nederigheid en rijk in uwe armoede; uw hart zonder galle leert u alle beledigingen verduren; gij maakt geene aanspraak op geluk en tracht anderen nog te verblijden....

O, Stansken, had ik uw gemoed en uwe verdueligheid!’

III.

Het was een zeer lief huisje, waar ze woonden, de Juffrouwen De Schampelaere, met twee vensters op straat. Net geschilderd was het met eene sierlijke dubbele deur. Aan het eene raam stak een spioen uit, en de gordijnen, die er hingen, schenen zoo wit als sneeuw. Ook daarbinnen was alles even rein en zindelijk: het papier aan de wanden zoo frisch; het blanke verlakte kachelkje zoo vlekkeloos; het tapijt zoo zuiver, alsof er nooit een voet op gesteld werd. Een bloemkorf met weelderige

ranken hing aan het plafond, eene primula met rozekleurige trossen, en eene hoofdpijngevende hyacinthe bloeiden reeds, ondanks het vroege jaargetijde, in de warme lucht der kamer tusschen de zeldzame planten op het vensterbord.

Maar was het de beide Juffrouwen De Schampelaere gelukt alles rondom zich eenen zonnigen, verkwikkenden lenteglans mede te deelen, haar eigen persoon toch deed aan eenen vergevorderden zomer of eenen aankomenden herfst denken: kleine rimpeltjes plooiden reeds de fijne huid van haar vermagerd aangezicht, en hare blonde haarvlecht begon eenigszins schimmelig te worden. Wat waren ze levendig van karakter! Zij hielden niet op van praten tegen elkaar en al wie er in huis kwam, en schenen volop in haar midden in het dorp. Ook had men verkeerdelijk gedacht, dat ze na den dood der ouders naar de stad zouden getrokken zijn; daar was nooit ernstig spraak van geweest. Zij deden veel toilet en als ze in de hoogmis en vespers verschenen, waren zij immer de schoonsten, en deze voldoening was er wel eene groote voor hare ijdelheid.

Altijd zaten ze voor den spioen aan het raam,

elk langs eenen kant en zagen al, wat er op straat omging, dat was toch ook nog al plezierig, al gebeurde er niet veel. Florine heette de oudste, Natalie de jongste; zij geleken elkaar, doch Florine was de grootste en kloekste, Natalie de beleefdste en gespraakzaamste, zeiden de geburen.

Het was nieuwjaarmaand. Zij zaten als immer in het kamertje, de eene met ik weet niet meer welke onnuttige vrouwenarbeid, de andere met een frisch gewasschen en naar buitenlucht riekend wollen morgenkleed met groote ruiten, waarop zij halve mouwen zette; want het waren zuinige juffrouwen, die nooit eene naaister hadden, en het een en ander zelve deden, al waren ze nog al bemiddeld. Het was haar grootste genoeg jaarlijks nog iets van haar inkomen te kunnen overleggen.

‘Zie, zoo,’ zei Natalie aan hare zuster en paste en mat de stukken op haar kleed, en naaide en sneed, gestadig intusschen het hoofd van heur werk naar den spiegel wendend uit vrees, dat haar iets op straat ontsnappen mocht. Dit deed haar aan eene musch gelijken, welke op de merkt haastig het graan van den grond oppikt, en in

bestendige waakzaamheid voor een mogelijk gevaar gestadig opkijkt.

Er was tot dusverre nog niet veel na te speuren geweest, buiten den voddenkoopman, die zijnen kruiwagen met hoogge vulde zakken, en waaraan een hijgende hond lag, had nedergezet om fluks nog eens aan het raam door een teeken te komen vragen, of er niets was. Hetgeen door de Juffrouwen met een afwijzend hoofdschudden werd beantwoord; eenige onbeduidende voorbijgangers; eene buurmeid met een kind op den arm; de voerman van op de plaats met een uitgespannen paard in den toom; een handelsreiziger, dien Florine verzekerde nog in den garenwinkel te hebben zien trekken; en eindelijk het rijtuig van den dokter, dat aan de smis gestaan had. Dit was de merkwaardigste gebeurtenis van den namiddag. Wie mocht daar ziek wezen? Het kon de vrouw niet zijn; want ze had den geneesheer uitgeleide gedaan tot op straat; evenmin was het de smid, Natalie had hem zelfs nog geen uur geleden een groot wiel zien buitenrollen, het stond nog aan de poort geleund. Het moest een van de kinderen zijn of de knecht. Deze gissingen waren

afgewisseld door de genoeglijke vaststelling van Natalie, dat het morgenkleed, waaraan zij naaide, zoo weinig verschoten was, dat het nieuwe bij het oude schier niet afstak, en de telkens herhaalde opmerking van Florine, die met zelfvoldoening vaststelde, dat ze gelijk gehad hadden bij het koopen op geenen frank te zien, en dat duur goed nog immer het profijtigste is.

Natalie onderbrak hare woorden ineens; heel haar gelaat drukte de levendigste belangstelling uit:

‘Kijk, kijk,’ zei ze, haren blik van den spiegel niet afwendend, ‘de notaris met zijne dochter, ze bellen bij den onderpastoor, - O, wat is ze schoon: eenen nieuwen hoed! en ze heeft haren Parijschen mantel aan; mij dunkt ook, dat ze een nieuw zijden kleed aan heeft, tenzij het haar oud ware met eenen nieuwen volant aan.

Ha, ze trekken binnen!’

Natalie had in hare nieuwsgierigheid het hoofd zoo dicht mogelijk bij de ruit gestoken, zoodat hare zuster, welke ook opgestaan was om achter haren rug in het spioentje te komen kijken, niets had kunnen waarnemen.

‘Ze zullen hier gaan zijn,’ zei Florine in verwarring, ‘het zal niet lang duren, bovendien; ze doen ginder toch maar visite, omdat ze er niet uit kunnen.’

Natalie was insgelijks opgevlogen en vouwde zenuwachtig haar naaiwerk toe:

‘Zie, ik gaf wel, ik weet niet hoeveel, had ik mogen voortwerken hieraan, ik zou het zoo gaarn voleindigd hebben!’

- ‘Steek het maar weg,’ antwoordde hare zuster, ‘dat is immers geen arbeid, als er bezoek komt.’ Meteen had ze reeds eenen pluimborstel en eenen witten doek vast om dra nog, met overhaasting, de onzichtbare stofjes van de meubelen te doen verdwijnen.

‘Zietje,’ riep de andere aan de gangdeur, ‘stel eene flesch rooden wijn gereed op de plaat achter de stove: Mijnheer de Notaris en Juffer Palmyre zijn op gang.’

Alles goed in orde zijnde, zaten de twee meisjes weder op hare plaats of eerder haar observatorium. Twintigmaal verklaarde Natalie, dat ze de deur van den onderpastoor zag opengaan, en twintigmaal had zij zich vergist, toen eindelijk

de verwachte bezoekers in alle werkelijkheid, met diepe groetenissen en buigingen, uit het huis traden.

‘Ze steken de straat over, ze komen!...’ voorspelde zij met eene zekere ontsteltenis.

- ‘Laat ons stil blijven, alsof we van niets wisten,’ sprak Florine, ‘en niet opkijken, het moet niet schijnen, alsof we ongeduldig naar hen wachtten.’

Eene schaduw verscheen inderdaad eenen oogenblik voor het venster, en de Juffrouwen hielden het hoofd over haar werk gebogen in afwachting, dat de bel klinken, en zij dan als verrast opzien zouden, doch de bel klonk niet en:

‘Ze trekken voorbij, waarachtig,’ riep de oudste zuster met misnoegde teleurstelling uit, ‘zie, ze gaan ginder!’

Natalie kon van verbaasdheid geen woord uitbrengen.

‘Ik vind niet, dat ze zoo schoon gekleed is: die mantel gaat haar hoegenaamd niet,’ sprak Florine.

- ‘Waar gaan ze?’

‘Moet ge dat vragen? naar Stampaerts, waar

zouden ze anders gaan? Ziet ge het, ik wist het wel, - ze zijn al in huis. Sinds de notaris die boomvenditie op St. Huibrechtsdag gehouden heeft, zijn ze immers groote vrienden; wij staan achteraan; wij tellen niet meer mede,' zei ze bitsig.

- 'Ze zullen in het terugkeeren komen.'

'Verleden jaar was hun eerste bezoek voor ons.'

- 'Neen, Florine, verleden jaar zijn ze hier ook tegen avond ingekomen; maar ze zijn blijven kaarten, het was op eenen Zondag, ik weet het immers beter.'

'Dan waren ze toch niet elders geweest; want Palmyre zei zelfs, dat ze rechtstreeks van huis kwamen.'

Dit was een ernstig geschil en het duurde lang. De notaris en zijne dochter bleven uit: dat zij nog te Stampaerts waren, verzekerde Florine; want ze had het oog van den spioen niet geslagen, en nu begon een ander vermoeden haar te kwellen. Zou het wellicht geen eenvoudig nieuwjaarbezoek zijn? Zou het hier niet veelmeer eene uitnoodiging gelden? het was immers onverklaarbaar, hoe ze

daar zoo lange blijven konden bij eenen dooven heer en eene dwaze dame!

‘Eene uitnoodiging? maar dan ware het toch ook te verwonderen, dat wij er niet bij zouden gevraagd zijn, en Madam Stampaerts, die dezen morgen nog hare naaister om den patroon van die capeline gezonden heeft,’ klaagde Natalie.

Ineens ging als een lichtstraal op voor de jongste zuster:

‘Hoor,’ zei ze met een wakker oog, ‘t zal toch waar zijn: een goûter, misschien wel een souper; want ik heb Mietjen uit de bakkerij met iets onder een servet er naartoe zien trekken, van vóór den middag, als ik mijn venster openzette. O, nu moet ge er niet meer aan twijfelen, dat zal eene amandeltaart geweest zijn.’

- ‘Het kon ook enkel een roggen krentenbrood wezen,’ sprak Florine als troost, ‘Mijnheer houdt daar doorgaans nog al van.’

- ‘Neen, zeg ik u, er is iets te doen; maar het was misschien bloem voor eenen wafelbak.’

‘Dat zou ze in geen servet gedragen hebben,’ was de schrandere opmerking.

- ‘Wie weet,’ sprak Natalie, eene nieuwe

bron van ergernis aanduidend, 'wie weet, of de Brusselsche nichten niet afgekomen zijn!'

Het was nog al pijnlijk voor die juffrouwen van dat alles geene zekerheid te hebben, ook konden zij het niet langer verduren en riepen Zietje, de meid. Deze was een klein, mager meisje met zwart haar en een duivelsch oog.

'Zietje,' sprak Florine, 'ga eens tot aan Trientjes in 't kruidenierswinkeltje om vijf centen kaneelstokken - dat is iets, dat toch altijd te pas komt,' zei ze aan hare zuster als tot ontschuldiging, 'en kijk zoo eens rechtover bij Mijnheer Stampaert, of de binnenluiken van den grooten salon toe zijn, en als ze open mochten wezen, kijk eens omhoog, of de schouw rookt, en tracht zoo eens, zonder van iets te gebaren, van Trientje te weten, of ze volk hebben en of de Brusselschen afgekomen zijn.

Het meisje knipte met hare felle oogjes en glimlachte sluw: het was blijkbaar, dat ze haar proefstuk niet deed.

- 'En,' riep Natalie, als ze reeds de kamerdeur toe had, 'vraag ook eens, wie er in de smis mag ziek zijn.'

Er verliep wel een half uur, eer het meisje terug was, Florine zag haar met brandend ongeduld eenen heelen tijd bij de winkelierster aan de deur staan praten, als ze reeds lang genoeg gebleven was om alles te onderhooren.

Ja, Zietje had die fout, ze bleef altijd te lang weg, als ze ergens uitgezonden werd, de Juffrouwen De Schampelaere wisten het beter dan iemand, anders was ze goed voor de boodschappen; maar 't is zeker, ze bleef te lang uit.

Eindelijk kwam ze aangesneld.

‘Hewel, Zietje?’

Het meisje wist heel goed, dat de zaak Stampaerts de eerste op de rol der nieuwsgierigheid ingeschreven was; echter, uit oorzaak van de belangrijkheid der andere tijding, welke zij mede te deelen had, waagde zij het de orde om te keeren:

‘Juffrouwen, het is Doksken, de knecht uit de smis, hij heeft het pleuris, hij ligt heel slecht, en denk eens, gisteren heeft hij nog aan den blaasbalg gestaan, het is zoo ineens opgekomen, hij zal misschien van den avond moeten berecht worden, luistert maar, ge hoort de hamers niet meer, ze zijn er moeten uitscheiden van werken.’

Dit zou inderdaad in elk ander geval van groot gewicht geweest zijn en oneindige stof tot ondervragingen opgeleverd hebben, thans na een: 'Waarlijk? Zoo dan?' vroegen beide te gelijk: 'en te Stampaerts?'

- 'Daar waren de binnenvenster toe,' - dit was reeds eene groote verlichting voor de Juffrouwen, 'de Brusselschen komen maar over veertien dagen,' - dit was eene nog grootere - 'en Trientje wist zelfs niet, dat Mijnheer de Notaris en Juffer Palmyre er waren, ze heeft den heelen namiddag in hare achterkeuken aan de waschkuip gestaan; ook is daar niemand uitgenoodigd; want de meid van Stampaerts heeft van dezen morgen aan Trientje gezeid, dat Mijnheer en Madam zelven schikten uit te gaan.'

Florine en Natalie ademden vrijer: zij waren dan ten minste niet over 't hoofd gezien en tehuis gelaten!

'Ik vind het toch niet schoon,' zei de eene echter, 'dat ze zoo maar ongegeneerd met invallende duisternis hier zullen gaan aankomen.'

- 't Is om kwalijk te nemen,' meende insgelijks hare zuster.

- 'Neen, neen, ze gaan voorbij, ze komen niet, kijk, daar zijn ze,' riep Natalie uit, die de eerste was om ze te ontwaren in het midden der straat.

Het moest zijn, dat Florine, aan den kant van het spiegeltje gezeten, waarin zij verschijnen zouden, door de overgrootte spanning van eenen heelen achternoen opmerkzaamheid vermoeid, hare prooi had laten ontsnappen, of zich aan eenen oogenblik van verstrooidheid had overgelaten om het dienstmeisje te aanhooren, althans zij onderging de vernedering de bezoekers niet vóór hare zuster in het oog gekregen te hebben.

Het was met groote ergernis, dat Natalie sprak:

'Dat is nu iets! ze laten ons eenen ganschen namiddag wachten, en komen dan nog niet!'

- 't Is al sedert ze dat nieuw rijtuig hebben,' antwoordde hare zuster met spijt, 'dat ze zoo hoovaardig zijn. Zietje,' riep ze, 'breng licht.'

'Het was nog hoegenaamd niet te laat om te komen,' sprak Natalie nu, 'de avond is nog al lang; maar,' voegde zij er vastberaden met een gevoel van wraakneming bij, dat haar eenige bevrediging in hare misnoegdheid scheen te ver-

schaffen, 'morgen houd ik wacht, en zoodra ik ze zie naderen, verduiken wij ons.'

- 'Zietje,' beval Florine met hijgende aandoening en eenen oogopslag van ingehouden toorn, 'als Mijnheer de Notaris en Juffer Palmyre morgen of overmorgen komen, zeg, dat de Juffrouwen niet tehuis zijn.'

Maart 1877.

Bloemengeschenken.

‘Ik houd zooveel van bloemen!’ zegt men u, alsof dat eene zeldzaamheid of iets verwonderlijks ware, en gij antwoordt onveranderlijk:

- ‘En ik ook!’

Wel zeker, gij bemint de bloemen en ik en wij allen, wij hebben ze lief, omdat haar aanblik en zoete geur ons verblijden en verkwikken.

Wie heeft de vreugde nooit gesmaakt, op eene weide of in een boschje, in het voorjaar als er nog geene bladeren zijn, tusschen het heestergewas rond te loopen om eenen tuil sleutelbloemen of wilde anemonen te plukken? Wie heeft het niet

geproefd, hoe men vlijtig voortarbeidt zonder opzien en om zoo te zeggen wedijvert, als men met verscheidenen is, om den grootsten tuil te verzamelen; en hoe men om eene afzonderlijke bloem vast te krijgen, als er toch zoovele in het ronde staan, zich soms aan een takje vasthoudt en voorover reikt tot aan den rand van het water, enkel omdat het oog op haar gevallen is? De tuil wordt te groot: men kan de stengels met de hand niet meer omvatten, en legt de bloemen in pakjes op het gras, en plukt immer voort, totdat elk er genoeg en al de zijne verzameld en toegebonden heeft, om met eenen monstertuil huiswaarts te keeren.

Is het u soms gebeurd, door een gevoel van genegenheid gedreven, alsdan aan eene vriendenwoning te bellen en eenen uwer tuilen den huisgenooten aan te bieden? Wat zijt gij welgekomen! Men is zoo verrukt over het zicht uwer bloemen, dat men bijna vergeet u te groeten en aan te zien, - en dat is toch de grootste beleefdheid, waarmede men u in dit geval kan onthalen.

De tuil wordt besproken en bewonderd, en in eene vaas met koud water gezet, en daarna vertelt

men u, hoelang die bloemen frisch en schoon gebleven zijn, en hoe men haar ander water gegeven, en al de verwelkte of droge blaadjes er uitgenepen heeft, om den tuil eenen of twee dagen langer te kunnen behouden.

Het zicht eener bloem heeft eene bijzondere aantrekkingskracht, en beurt de misnoegden en de treurigen op.

Wanneer een arm kind, dat nog niet gaan kan, schreiend op het grasplein zit, terwijl de grooteren rondloopen om madeliefjes te plukken, en zijn zusters hem met eene gevlochtene kroon nadert, die zij op zijn hoofdje zetten wil, zal het ze getroost en vroolijk schaterend vastgrijpen.

Gij kent zoo goed het verkwikkende van eenen bloemtuil.

Gij woont in de stad, in de dompige, grijmige fabriekstad. De winter is heen: een buitengewone, schrikkelijke winter⁽¹⁾. Wat hebt gij binnen zijnen duur niet al uit te staan gehad! Gij woont in een oud huis in het lage kwartier. Uwe straat, ja gansch uwe wijk is overstromd

(1) 1872-73, Gent.

geweest. In uw huis zelf, ofschoon gij de voorzorg genomen hadt uwe ingangdeur tot op eene zekere hoogte te doen toemetselen, heeft het water eenen halven meter hoog gestaan. Het was zoo ras in éénen nacht opgekomen, dat gij den tijd niet gehad hadt uw huisraad te doen vluchten. Thans is het een warme dag, een heerlijk lenteweder.

Gij zijt alleen. Uwe zonen zijn uit, en uw klein meisje, dat in vacance is, verblijft sedert eenige dagen op het buitengoed van de ouders harer vriendinnetjes. Gij zit in uwen diep achtersalon, ik zeg *diepen*, omdat de muren der omgevende woningen zoo hoog zijn, en gij enkel een klein plekje van den hemel ziet. Een schuinsche zonnestraal, die op den witten muur rechtover uw venster schijnt, verlicht ook eenigermate uwe donkere kamer. Gij blikt treurig rond. - God, wat zijn de gordijnen grauw! Het tapijt is opgenomen en de tichels van uwen vloer zijn zwartachtig en schijnen nog vochtig, ofschoon er daarna gestadig vuur gemaakt werd. Rondom de kamer hangt het witachtig papier hier en daar half af, en waar het nog aan den muur kleeft, zijn er vuile en als

bemorste randen aan: de kamer kon tot nu toe niet hersteld en opnieuw behangen worden, zoo vochtig is het er. Uwe kachel is nog gansch ruig van den ouden roest, die onder het zwartsel zit; uwe deuren, die zoo mooi beschilderd en vernist waren, zijn van onder dof en kleurloos, uw mahoniehouten meubel is tot aan de tweede lade als afgeschuurd en met schimmelvlekken uitgeslagen, en tusschen dat meubel en den wand, bemerkt gij thans voor de eerste maal twee of drie kleine paddestoelen, - en daarbuiten schijnt de jonge lentezon zoo warm en zoo helder! Een eindeloos verlangen komt in u op naar frischheid en buitenlucht, en gij ademt eenen muffen geur in! Gij voelt een machtig heimwee naar het zicht der ontluikende groene knopjes op de hagen en het gele boterbloempje, dat starreken der wegen, daarnevens; naar den blauwen hemel boven u, en gij zit in eeren killigen achtersalon met beschadigde meubelen!

Een rijtuig houdt aan uwe deur stil; het is uw klein meisje, dat naar huis gevoerd wordt, en binnengesprongen komt met eenen grooten tuil anemonen in de hand, kleurrijke, bloeiende anemo-

nen: roode, blauwe, purpere en witgestreepte. Ach, wat zijn ze wonderschoon! - daar is de lente, daar is de frischheid en daar is de buitenlucht, die u komen opzoeken, u troosten en verblijden in uwe leelijke achterkamer!

Maar kent gij ook wel het bedroevende van eenen te ras verwelkenden bloemtuil?

Gij hebt eenige dagen in eene groote stad bij vrienden overgebracht: thans gaat gij vertrekken. Uw koffer staat gereed in de gang; gij verwacht elk oogenblik het rijtuig, dat u moet komen halen. Gij hebt den regenmantel op den arm, een regen- en een zonnescherm in de eene hand, en eene kleine valies staat nevens u, die gij aan de andere nemen zult, benevens een muziekboek onder den arm, dat u te laat gegeven werd om het in uwen koffer te kunnen bergen. Gij zijt treurig: het afscheid heeft immer iets bedroevends, als men vrienden verlaat, omdat het wederzien onzeker is.

Nu komt een werkmeisje aan met eenen ruiker zeldzame, kostelijke bloemen, dien de huisdame voor u besteld heeft en u ten afscheid aanbiedt.

Hoe dankbaar zijt gij niet voor zooveel vriende-

lijkheid! maar hoe zult gij hem dragen, en hoe kunt gij dien tengeren tuil tegen de onheilen der reis beschermen?

Uwe goede vrienden zijn door een onvoorzien toeval verhinderd u tot aan 't station te vergezellen. Eindelijk, na herhaald handdrukken, na menigvuldige bedankingen en teedere afscheidsgroeten, zit gij in het voortrollend rijtuig met uw reisgoed.

De ruiker is het voorwerp uwer grootste zorgen; aan 't station opent een commissaris de portel van uwe vigilant en bemachtigt uw bagage. Hij grijpt ook met eene vrij ruwe hand naar uwen bloemtuil; maar gij verdedigt, en behoudt hem. Er is echter in den strijd een stuk van het fraai papieren kantwerk, dat hem omgeeft, afgescheurd, en dat hangt nu aan flarden.

Gij moet voor uw reisgoed zorgen; gij moogt uw regen- of uw zonnescerm niet verliezen, en weet niet waarheen met den ruiker, als gij uw geldbeugeltje uit moet trekken om uw reiskaartje en den commissaris te betalen.

Na allerlei moeielijkheden zit gij in een damescompartiment met al uwe reispakken; maar

kinderen en pakken zijn daar geene zeldzaamheid.

Gij hebt er niet aan gedacht, dat gij den express-trein haddet moeten nemen; want de reis is nog al lang, en uw trein houdt aan alle tusschenstations stil: er wordt bijna overal in- en uitgegaan.

Uw tuil, die nog zoo jong is, heeft reeds veel van zijne frischheid verloren. En gij bemerkt tot uwe spijt, dat het moeielijk te verhelpen ware, zelfs tehuis; want de bloemstengels zijn kort en bij middel van kleine draadjes aan harde stroopijpjes gebonden, waartusschen mos zit.

O gij arme bloemruiker, die reeds zooveel onrust ingeboezemd, en zorgen gekost, en - om de waarheid te zeggen, zooveel last veroorzaakt hebt - en moet gij nu reeds verwelken!

Aan het tweede station zijn eenige viooltjes opgekruld en een bloedkleurig roosje laat enkele zijner bladeren vallen. - Dat is ook de schuld van die onbeleefde, kolossale dame, die er in het uitgaan met haren elleboog tegen gewreven heeft, - gij hebt het genoeg gezien.

Er is een klein kind in het rijtuig, dat nauwelijks alleen loopen kan, en uwen ruiker in 't oog

heeft gekregen, en op het oogenblik, dat gij aan den treinwachter uw kaartje gaaft, er eene gansche greep bloemen uitgetrokken heeft. Gij toont u heel boos en spreekt niet; maar de moeder van den kleine glimlacht op hem, en zegt op eene schalksche wijze, als om hem aan te moedigen opnieuw te beginnen, dat hij zulks niet doen mag.

Opnieuw beginnen zal hij niet, dat is zeker; want daarvoor zult gij wel zorgen. Nu houdt gij den ruiker heel hoog, zoo hoog, dat het kind zelfs van de bank, waarop het door zijne moeder vastgehouden, rechtstaat, er nog niet aan kan. Maar dat is heel vermoeiend voor u, en gij moet, om geene kramp te krijgen, den ruiker gedurig van de eene hand in de andere nemen.

Aan 't laatste station vóór de plaats uwer bestemming, stijgt de vrouw met haren stouten jongen uit: het zal nu beter zijn; overigens zult gij met tien minuten in uwe stad aankomen.

Maar thans treden eene ziekelijke dame en eene zuster van liefde binnen. De trein is nauwelijks in beweging, of de kranke toont zich ongesteld, en doet teeken aan de non om het raam te openen.

Dat schijnt haar echter nog niet te helpen, want

zij keert en wendt zich onrustig op hare bank rond, en de zwarte-zuster ziet u met haren kalmen, tragen oogopslag aan, en vraagt heel hoffelijk, of het niet mogelijk ware dien ruiker te verwijderen, omdat hare zieke den geur der bloemen niet goed verdragen kan.

Wat nu gedaan? Den tuil wegwerpen? Maar hij is u met zulke liefderijkheid gegeven, en gij hebt er reeds zooveel voor uitgestaan! Gij zoekt een middel om hem te beschermen: gij steekt hem door het open raam en houdt hem wel vast. Nu zal de kranke dame den geur niet gerieken.

Doch de wind blaast nevens den trein, en slaat de teedere bladerkens met geweld tegen elkander, en als gij na al die ongevallen in 't station aankomt, is uw bloemtuil onherkennelijk, en gij werpt hem weg onder eene sissende locomotief, en haast u zelve weg te geraken uit vrees voor onaangename opmerkingen, omdat gij vuilnis in het stationsgebouw geworpen hebt.

Maar, kent gij evenzeer al het onwelkome van een bloemtuiltje?

Ja, dat kent gij; want gij herinnert u nog dien dag, dat gij met uwe vrienden in de hoofdstad op

wandeling waart. Aan den hoek van eenen volkrijken boulevard stond een bedelmeisje, dat kleine bloemruikertjes met eene weeklacht of eene aanbeveling naar de voorbijgangers uitstak. De heer, die nevens u ging, rekende het zeker tot zijnen plicht u een tuiltje aan te bieden. Gij bemerkt, dat het bedelmeisje eenigszins roode, ontstoken oogschelen heeft, waaraan zij met de hand, die vrij gebleven is, wrijft; maar de heer bemerkt het niet: hij steekt haar een geldstuk toe, neemt een harer tuiltjes, en biedt het u aan. Gij aanvaardt het met eenen grooten tegenzin en eene bedanking. Gij draagt juist een paar nieuwe, lichtkleurige handschoenen. Gij zoudt er eenen van kunnen uittrekken; maar dat zijt gij niet gewoon op straat: overigens dan ware het nog slechter; want dan moest gij met de bloote vingers het tuiltje aanroeren, dat nog warm uit de hand van het vreemde meisje komt.

Gij zijt verstrooid en antwoordt verkeerd; gij blikte naar uwe handschoenen, waarop reeds twee groene vlekjes zijn... Indien gij het tuiltje liet vallen en u steldet, alsof gij het verloren haddet? Neen, dat ware huichelarij, en daarenboven wat

zou het u baten? De heer zou er u dadelijk een ander koopen; want daar zoo even zijt gij eenen vuilen, kleinen knaap tegengekomen, die ook bloemruikertjes verkocht. Gij hebt gekout en gekout tegen uwen begeleider, en hem zelfs iets aan den anderen kant der straat getoond, dat het zien niet waard was, opdat hij den knaap niet bemerken, en er u geen tweede geven zou.

Al het genot uwer wandeling is heen, en gij blikk grammoedig op het onschuldig rozeknopje, dat gij in de hand houdt, en dat u van uit zijne omgeving van vergeet-mij-niet en geelgroene reseda smeekend aanziet.

Als gij eindelijk het overige van uw gezelschap genaderd zijt, en de heer, uw begeleider, u de hand ten afscheid toesteekt, zijt gij wel blijde! en gij laat met uwe linker hand heel behendig, naar gij meent, langs de plooiën van uw kleed het tuiltje vallen, dat hij u uit hoffelijkheid aangeboden, doch waarmede hij uwe goede luim verdreven heeft.

Wie van ons allen begrijpt ook niet de ontroerde dankbaarheid over een bloemengeschenk?

Het vijftienjarig dochtertje van eenen scheepsmakelaar, die eene groote handelsstad bewoont, is

lam. Zij is bleek en tener, zij kan niet mede, als de anderen uitgaan, en het schokken van een rijtuig kan zij evenmin verdragen. Zij is tevens het zielsverdriet en de levensvreugde haars vaders, het geliefkoosde kind van al de huisgenooten.

Thans is het Zondag. De zon schijnt helder. Zij zit met hare grootmama in de straatkamer aan het raam, en blikte naar de eenzame kaai, waar geen mensch voorbij komt. Haar vader is uit. Hare oudere broeders zijn naar de paardenkoersen met hunne vroolijke vrienden.

Zij doet verstrooid haar amberen halssnoer af, wrijft er op en laat de parels op elkander klinken. Dat snoer draagt zij altijd: zij heeft het van eenen zeekapitein, eenen bijzonderen vriend haars vaders, gekregen, toen zij nog heel klein was. Ja, die kapitein heeft haar wel lief: hij ligt bijna alle jaren met zijn schip in de haven, en dan komt hij telkens eens het middagmaal in haar huis gebruiken. Gisteren is hij er zelfs geweest. Zijn zoon, dien zij nog niet kende, vergezelde hem. Wat ziet die er innemend en goed uit, en wat is hij groot, ofschoon hij nauwelijks een paar jaren meer telt dan zij zelve! Het was zoo zonderling hem

tegen haren vader in zijne onverstaanbare taal te hooren praten. Zij had aan het maal gezeten, met het hoofdje op de hand geleund enden elleboog op tafel, als naar gewoonte, - want dat veroorloven de huisgenooten haar, omdat zij een ziek meisje is - en zij had nieuwsgierig geluisterd naar de zeldzame spraaktonen en de welluidende stem van den jongen Zweed; en nu zij bij hare grootmoeder zit, voelt zij nog in hare verbeelding zijn vriendelijk oog op haar rusten, als toen hij haar aan tafel den schotel met arbrikozen overreikte.

‘Grootmama, wat is het hier toch vervelend,’ spreekt het kind.

- ‘Wel neen,’ antwoordt de oude vrouw teleurgesteld, ‘ik vind het hier heel aangenaam, integendeel; - is mijn gezelschap dan vervelend, lief kind?’

Maar het kleindochtertje heeft den tijd niet iets minzaams te antwoorden. De deur gaat open, en daar komt de jonge Zweed onaangemeld binnen; de meid, die op straat te kouten stond, heeft hem in huis geleid en de kamer voor hem ontsloten.

Hij nadert met zijn rondborstig gelaat en zijnen open glimlach: het is, alsof eene frissche zeebries

met hem kwame ingewaaid. Hij draagt eenen overgrooten, bloeienden heliotroop, welken hij zegepralend voor het kleine meisje plaatst, en steekt naar heur en te gelijker tijd naar de oude dame eene zijner groote zeemanshanden uit.

Waar heeft hij zich dien bloemstruik aangeschaft, hij die niet eenmaal de taal van het land verstaat?

- Verwonder u daar niet over: zijn goed hart heeft hem den weg gewezen.

Het kind lacht hem met dankbare verrassing aan, en hare grootmoeder staat op en knikt en glimlacht van hare zijde - zij meent, dat het geschenk voor haar is - en de trouwhartige zeeman lacht en knikt tegen. Spreken kunnen zij tot elkaar niet; maar dat is ook niet noodig.

De vreemdeling en het lamme meisje zitten nevens elkaar; zij ademen den zoeten geur der bloemen in. Zij zullen elkander wellicht nooit meer wederzien: hunne levenswegen loopen te zeer uiteen. Maar het kind zal het bloemengeschenk van den Zweed behouden, en de herinnering aan zijne liefdevolle daad nog lang, nadat de struik verdord zal zijn, als een duurbaar kleinod in haar hart bewaren.

Maar zijt gij nooit met eenen ruiker teleurgesteld geworden?

Er was eene oude boerin aan de kerk in het dorp komen wonen. Haar tuintje was des zomers als één bloemtuil, en haar huis de vergaderplaats van al de jonge schoolmeisjes. Zij ging met de kleinen rond in haar hoveken; geen kind roerde een plantje aan: zij waren dat zoo geleerd.

Soms gebeurde het haar, als het een of ander meisje met haar alleen was, deze eenen tuil te beloven. Zij ging dan traagzaam met een groot mes in de hand langsheen hare bloembedden; zij plukte de halfverwelkte aurikels en de verschoten tulpen af; zij schudde aan de ranonkels of de rozen, die er in overvloed groeiden, en wanneer zij bemerkte, dat de kleurige bladerkens begonnen uit te vallen, sneed zij de bloem af; de andere liet zij nog wat staan. En zoo gebeurde het telkens, dat het onervaren kind, haastig en vroolijk heenlopend met zijnen tuil, enkel eenige verwelkte bloemen en een pak stengels met hunne groene kelken, waar bijna al de bloembladen afgestoven waren, in de hand hield, als het tehuis kwam.

Maar wat wij ook en - wat wij allen zelfs heel goed kennen, dat is het onbevredigd verlangen naar eenen bloemtuil.

Gij woont sinds korten tijd in eene kleine stad: uw man is daar als ontvanger der registratie geplaatst. Veel bekenden hebt gij er nog niet; maar een oud heer, wiens buitenverblijf een half uurtje vandaar is, en dien uw vader eertijds gekend heeft, komt ondertusschen in uw huis. Hij noodigt u telkenmale uit naar zijnen hof te komen zien. Langer wachten zou bijna onbeleefdheid schijnen, en van morgen, als hij weder bij u was, hebt gij hem op zijn vernieuwd aandringen beloofd het in den namiddag te zullen doen, te meer daar gij juist twee jonge nichtjes te logeeren hebt, en het haar ook aangenaam zal wezen eens zijnen schoonen eigendom te zien.

Uw man is verhinderd mede te gaan, en gij begeeft u met de meisjes alleen op weg. Er ligt veel stof: dat is bijna altijd in den zomer, en de zon schijnt verblindend op den zandweg. Zoo drukkend heet is het wel niet; maar gij bemerkt toch, dat de weg u langer schijnt dan men u gezegd heeft. Gij zult verheugd zijn wat te kunnen rusten,

zegt gij, terwijl gij voor het open traliehek tusschen de twee prachtige kastanjeboomen aan de bel trekt.

De oude heer komt zelf uit een klein prieeltje dichtbij met een nieuwsblad in de hand aangesneld, en groet u en uwe gezellinnetjes allervriendelijkst. Hij heeft wit kroezelhaar en een blozend gelaat.

Na eenige beleefde vragen en antwoorden spreekt hij aldus:

‘Lieve Dames, aangezien gij gekomen zijt om eens mijnen hof te zien, zullen wij maar, ten einde geenen tijd te verliezen, dadelijk onze wandeling aanvangen; - mijn tuin is nog al groot,’ voegt hij er met een lachje van zelfvoldoening bij.

Ja, hij schijnt wel uitgestrekt! En gij blikte verlangend naar het wit gebouw met zijne groene, gesloten lattenluiken: wat zoude gij niet geven om tien minuten in het halfduister in de koelte daarbinnen te mogen uitrusten! Gij zijt als zonneblind van het schitterend koorn en de al te heldere lucht; maar de oude heer, die waarschijnlijk sinds den middag gansch stil in zijn looverhuisje gezeten heeft, denkt niet, dat gij vermoeid zijt.

Hij brengt u in de heete zon naar de sierlijke bloemvazen nevens de arduinen trap zijner

woning, en doet u de menigvuldige, vuurroode geraniumbloemen, de bruine bladeren en de afhangende ranken, welke er in groeien, bewonderen.

Hij toont u zijne aloës met hare stijve, spitse schichten. Hij brengt u naar een groot park met gestreepte hulststruikjes, en wijst op hunne merkwaardige verscheidenheid.

Hij leidt u langs den muur heen bij zijne perzikboomen met hunne onrijpe vruchten, en vertelt u, hoe vele ongeveer er op staan, en hoeveel hij er afgetrokken heeft, opdat de overblijvende des te smakelijker zouden zijn.

Hij toont u ook zijne pyramide-fruitboomen met hunne trossen groene peren. Hij noemt al hunne namen, welke gij even ras vergeet, en zegt u bovendien, wat de hoedanigheden van elke soort uitmaakt, en in wat tijd van het jaar zij moeten gegeten worden.

Het gebeurt al heel zelden - gij zult het ook bemerkt hebben - dat men u bij zeker slag van lieden in eenen tuin anders dan onrijp fruit toont. Wanneer de perzikken blozend, oogverlokkend en smaakbekorend van tusschen hare groene bladeren uitkijken, leidt men meest de vreemde wandelaars

snel voorbij, zonder hunne aandacht op de lieve vruchten te vestigen.

Gij luistert en glimlacht uit welgemanierdheid; maar eene uwer nichtjes trekt u verstolen eenen stap achterwaarts, terwijl de bejaarde heer aan de andere uitleggingen geeft en met haar voortwandelt, en wijst u op den grond eene groote, roode aardbezie... Welhoe zijn de aardbeziën dan reeds rijp? In uwen tuin zijn zij het nog niet. Maar hier ligt er nog eene... en daar... en ginder ook. - Het kan overigens mogelijk wezen, dat zij enkel aan de eene zijde rood zien. Wie weet, indien gij er opnemen moest, wellicht zouden zij langs den kant der aarde nog half wit wezen.

Wat er ook van zij, de oude heer schijnt aan geene aardbeziën te denken; hij is nu op den zoom van het uitgestrekt grasplein, met zijne breede waterkom in het verre midden, aangeland. Daar houdt hij u staan en doet u opmerken, dat men van dat punt een heerlijk uitzicht over heel den tuin heeft. - Inderdaad het is mooi, indien gij alle drie maar zoo vermoeid niet waart om het te bewonderen!

Hij is bijzonder opgeruimd: hij vertelt u, hoe

hij het bestudeerd heeft om zijnen tuin nog veel grooter te doen schijnen, dan hij eigenlijk is; - want hij vertrouwt u, dat heel zijn lusthof niet veel meer dan anderhalve hectare meet, en vraagt u, hoeveel gij schat, dat er in hemelsbreedte met gebouwen en stallingen wel in zijnen eigendom zou zijn?

Van eene dergelijke berekening hebt gij geen het minste begrip.

Hij zegt het u met aren en centiaren, en verheugt zich uitermate over uwe beleefde verwondering.

Thans, nadat gij van zijn struikgewas, zijne groote en kleine boomen, zijne beeldzuilen en zijne sparren gesproken hebt, geleidt hij u door het afdalend grasplein naar den vijver voorbij eenen weelderigen ginststruik, waarop nog eenige late bloemen tusschen het zaad staan.

‘Ja,’ zegt gij, ‘ginst ken ik wel; dat is eene plant, die ik zoo liefheb! Achter ons huis ligt een heuveltje, waar ginst en braamstruiken overvloedig groeien, daar ga ik alle dagen na den noen met de kinderen heen: de kleinen loopen er zoo gaarne rond!’

Maar het is den ouden heer om het even, waar gij met uwe kinderen gaat, of waar zij gaarne rondloopen. Hij luistert nauwelijks en wijst u zijne weergalooze witte nenuphars op het water:

‘Dat wilde ik u eigenlijk toonen,’ zegt hij met welgevallen en vertelt door lange omwegen heen, waar hij die heeft doen halen, en hoe het hem, na veel vruchteloze pogingen, toch eindelijk gelukt is ze hier te doen groeien.

Hoe gaarne zoudt gij wat hooren zwijgen en eenen oogenblik neerzitten; maar nu moet gij nog over de boogvormige brug, en wat verder door den loovergang. Gij hebt eenen tegenzin voor alle loovergangen met hun welfsel van bijna naakte, dooreengeweven lindetakjes, waar zelfs in de lente reeds gele bladeren hangen, en waar de lucht niet frisch, maar killig is evenals in eenen kelder; waar nooit de zon in doordringt, waar nooit een windje blaast en de grond steeds vochtig blijft.

‘Nergens,’ zegt de oude heer verrukt, die niet eens eenen schijn van vermoeden heeft, dat gij zijne bewondering niet deelt, ‘nergens zult gij zulk eenen langen loovergang gevonden hebben!’

Gij zijt blijde, dat gij er uit zijt.

Daar staat een uitgebloeid azaleapark. Gij herinnert u onlangs elders eene wonderbaar schoone verzameling van azalea's gezien te hebben, en zegt het hem. Maar de oude heer geeft geene acht op uwe woorden: hij is heel onverschillig voor al, wat elders groeit.

‘Lieve Dames,’ herneemt hij met eenen gullen glimlach, ‘ik hoop wel, dat gij in de toekomende lente eens wederkeeren zult, wanneer deze geurige bloemen in bloei staan, en mij zult veroorloven er u alsdan elk eenen ruiker van aan te bieden.’

Daarnevens is een heel bed penseebloemen; zij zien u peinzend aan als zooveel menschegezichten; die bloem draagt goed haren naam: er ligt iets ernstigs, iets nadenkends in hare fluweelen bladeren.

Hoe gaarne zouden uwe nichtjes gewis er eenige van mogen afplukken!

Thans zijt gij den tuin rond en aan een klein nevenpoortje, waar de prachtigste rozen, die gij ooit gezien hebt, in vollen bloei staan. Gij zijt moede van luisteren, van prijzen en bewonderen. Gij hebt verkwikking noodig: wat zoudt gij niet geven voor eenen tuil rozen!

‘Er blijft ons nu nog enkel over den moestuin te zien, en in de oranjerie en de serren te gaan,’ zegt de huis- of liever de hofheer.

Neen, neen, niets meer, hiermede is het genoeg! En gij spant al uwe geestvermogens in om een uitvluchtsel te vinden. Het is u - wel is waar zelden - maar toch soms gebeurd, als de nood ten hoogste was, eenen goeden inval te krijgen, en nu krijgt gij er eenen.

‘Waarde Heer,’ spreekt gij, ‘zulks is een genoeg, dat wij voor het oogenblik moeten missen: het wordt laat,’ - inderdaad de zon is reeds laag, dat gaat u mede - ‘mijne nichtjes vertrekken morgen met den eersten trein, en zij wenschen nog haren reiskoffer gereed maken.’

- ‘Wel, dat is jammer,’ - antwoordt de eigenaar, ‘en aangezien de Dames te weinig tijd hebben om in de broeikassen te gaan, durf ik er ook niet op aandringen haar te verzoeken binnen te komen om een glasje wijn met mij te nuttigen.’

De oude heer leidt u uit zijn poortje tusschen twee koornvelden, en plukt eenige kollebloemen en kreeften af, welke hij met eene buiging, die hij zeer bevallig waant, aan u en uwe gezellinnetjes ten afscheid aanbiedt.

Die bloemen haddet gij zelve wel kunnen plukken, indien gij er lust hadt toe gevoeld.

Gij dankt hem voor den aangenamen namiddag, dien gij te zijnent overgebracht hebt. - Hij zou u zelf wel mogen danken, dat gij zoo geduldig naar hem geluisterd, en willen rondwandelen hebt in zijn vervelend gezelschap, in zijnen schoonen tuin.

1874.